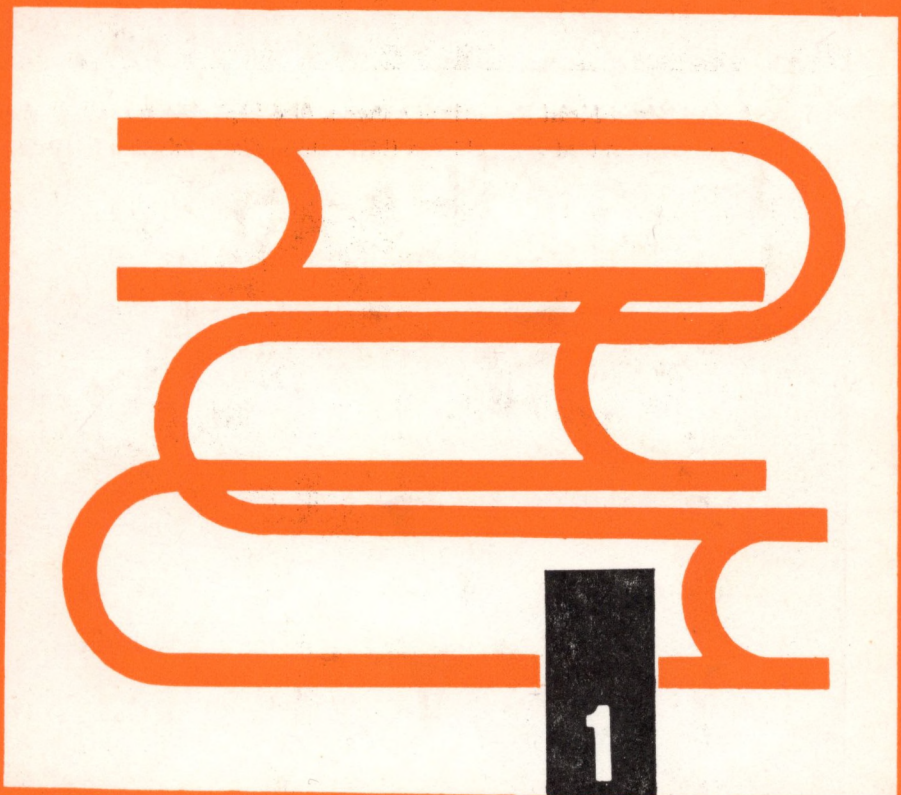

P 400 (3)

1981 FEB 5

05ZK
KÖNYVTÁRSZAK
KÖZLEMÉNYEK

KÖNYVTÁROS

1

1981

05ZK

**A Váci Városi-Járási Könyvtár új otthona. Alsó képünkön a zenei részleg.
Híradásunkat lásd a 28. oldalon (MTI Fotó – Király Krisztina felvételei)**

TARTALOM

Számvetés... 1980. — Tervek... 1981.

AGOSTON MIHÁLY, az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ főigazgatója	3
NÉMETH G. BÉLA, a Budapesti Egyetemi Könyvtár főigazgatója	4
VILMON GYULÁNÉ, a Semmelweis Orvostudományi Egyetem Könyvtárának igazgatója	5
KISS JENŐ, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár főigazgatója	6
DR. ROMÁN LÁSZLÓNÉ, a Pécsi Megyei Könyvtár igazgatója	7
OTTOVAY LÁSZLÓ, a győri Közlekedési és Távközlési Műszaki Főiskola Könyvtárának igazgatója	8
MARTON JÁNOS, az MTA Szegedi Biológiai Központjának könyvtárvezetője	9
PÁLFALVI MÁRIA, a VIDEOTON szakszervezeti könyvtárának vezetője	10
RIBICSKA RAYMOND, a Textilszakszervezet Központi Könyvtárának igazgatója	11
ZSEMKÓ JÓZSEFNÉ, az Abodi Községi Könyvtár könyvtárosa	12

FORUM

HALÁSZ BÉLA: Eljött az ideje a módszerek megváltoztatásának!	13
PÁLDY RÓBERT: A módszertan feladata a művelődéspolitikai és szakmai követelmények együttes érvényesítése	17
KOVÁCS GÉZA: Nem diagnosztizálni, de megelőzni!	18
MAGYAR JÓZSEFNÉ: A nehezebb körülmények felkészültebb gárdát kívánnak!	19

BESZÉLGETÉSEK A KÖNYVTÁRRÓL

KRISTÓ GYULA: Vidéken hátrány társadalomtudósnak lenni (<i>Lengyel András</i>)	20
HERMANN ISTVÁN: „Az én könyveim az én szolgálaim” (<i>Sz. Nagy Lajos</i>) ...	22
DR. MAGYAR IMRE: A művelt orvos jobban és eredményesebben gyógyít (<i>Walter Béla</i>)	24

KÖNYVTÁRI ÉLET

Szakmunkástanulók érzelmi nevelése (<i>Kutasi Ferenc</i>)	27
Hírek	28

LÁTÓKOR

GEREBEN FERENC: Könyvtári tagság és lemorzsolódás.	29
S. MOHOS MÁRTA: Bemutatjuk a Népművelési Propaganda Irodát	34
A. MOLNÁR FERENC: Finnugor könyvtárügyi tanácskozás Turkuban	36

VALLOMÁSOK A KÖNYVTÁRRÓL

SCHUBERT ÉVA: Az olvasáshoz nem idő kell, hanem lelki készenlét	37
BERTALAN BÉLA: „Érvet kerestem ahhoz, hogy utáljam a komoly zenét”	40
VASNÉ MÉSZÁROS KATALIN: A Könyv és ifjúság akciói kecskeméti tapasztalatai	42
FEGŐ LAJOS: Gyermekpályázat Baranyában	43
Könyvtárosok és bibliográfusok: SÁRKÁNY OSZKÁR 1912—1943 (<i>Haraszthy Gyula</i>)	44
A Könyvtáros galériája: CSIBY MIHÁLY (<i>Semsey Andor</i>)	46
Helytelenül — helyesen. A kettőspont (<i>Szabó Ernő</i>)	47

KÖNYVTÁRI SZAKIRODALOM

SKALICZKI JUDIT: Zenemű- és hangtári részlegek a közművelődési könyvtárakban (<i>Krutzler Ferenc</i>)	48
--	----

BIBLIOGRÁFIÁK

HUBER KÁLMÁNNÉ: A Pannónia folyóirat története és repertóriumja (<i>Lisztes László</i>)	49
--	----

KÉPES ÁGNES—SZÁSZ ETA: Beszélő könyvtár 1967—75 (Benkő Zsuzsa) 50	
SZAKMAI FOLYÓIRATOK, HÁLÓZATI HÍRADÓK	51
Kérdezz — felelek	54
KÖNYVTÁRI KIADVÁNYOK	55
Tartalomjegyzék az 1980. évre	I—VIII.

A lapunk e számában közzölt könyvjegyeket Csiby Mihály készítette

Из содержания

Отчет о 1980 г. — Планы на 1981-ый год (3);
 Можно ли лечить сетевую-методическую работу? (Спор) (13);
 Разговоры о библиотеке. Интервью с доктором исторических наук, заместителем ректора Университета им. Йожефа Аттила в г. Сегед, с Дюлой Кришто; с академиком, философом, эстетиком, профессором, заведующим кафедрой, доктором Иштваном Херманном; и с врачом, кандидатом, профессором, заведующим кафедрой, доктором Имре Мадьяром (20);
 Gereben Ференц: Библиотечное членство и отсев читателей в кругу венгерского населения старше двадцати лет; по данным государственного исследования (29);
 Ш. Мохош Марта: Представляем Бюро пропаганды народного просвещения (34);
 Берталан Бела: Молодые в музыкальной библиотеке (Разговоры) (40);
 Содержание журнала от 1980 г. (I—VIII.)

Gespräche über die Bibliothek. Interview mit Gyula Kristó, Doktor der Geschichtswissenschaften, stellvertretendem Rektor der Attila József Universität Szeged; mit Dr. István Hermann, Akademiker, Philosoph, Ästhetiker, das Ordinariat leitendem Universitätsprofessor und mit Dr. Imre Magyar, Professor der Medizin, Kandidat, das Ordinariat leitendem Universitätsprofessor (20);
 Ferenc Gereben: Bibliotheksmitgliedschaft und Abbrückelung unter der ungarischen Bevölkerung über 20 Jahren, im Spiegel einer Landesaufnahme (29);
 Márta S. Mohos: Wir präsentieren das Volksbildungswerbebüro (34);
 Béla Bertalan: Jugendliche in der Musikbibliothek (Gespräche) (40);
 Inhaltsverzeichnis vom Jahre 1980. (I—VIII.)

From the contents

Balance of 1980 — Plans for 1981 (3);
 Is methodological work curable? (Discussion) (13);
 Talks about the library. Interviews with Gyula Kristó, doctor of the historical sciences; István Hermann, academician, philosopher, professor of estetics; and Imre Magyar, professor of medicine (20);
 Ferenc Gereben: Library membership and dropout among Hungarian adults above twenty years of age. A national survey (29);
 Márta S. Mohos: The Propaganda Bureau for Adult Education (34);
 Béla Bertalan: Youth in the music library. (Conversations) (40);
 Cumulated table of contents for 1980. (I—VIII.)

Cikkeink szerzői

Benkő Zsuzsa, a Könyvtártudományi és Módszertani Központ munkatársa; Bertalan Béla, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 48. számú kerületi könyvtárának munkatársa; Fegő Lajos, a Pécsi Megyei Könyvtár munkatársa; Gereben Ferenc, a KMK munkatársa; Halász Béla, a Veszprémi Megyei Könyvtár igazgatóhelyettese; Haraszthy Gyula, az Országos Széchényi Könyvtár nyugalmazott fősztályvezetője; Kovács Géza, a Szombathelyi Megyei Könyvtár munkatársa; Krutzler Ferenc, a Szombathelyi Megyei Könyvtár munkatársa; Lengyel András, a Csongrád Megyei Múzeumok Igazgatóságának munkatársa; László László, a Kecskeméti Megyei Könyvtár igazgatója, Magyar Józsefné, a szegedi Somogyi Könyvtár munkatársa; S. Mohos Márta, a Budapesti Történelmi Múzeum közművelődési fősztályának vezetője; A. Molnár Ferenc, az Eötvös Loránd Tudományegyetem magyar nyelvészeti tanszékének adjunktusa; Sz. Nagy Lajos, a KMK munkatársa; Páldy Róbert, a Könyvtáros nyugalmazott felelős szerkesztője; Semsey Andor, a Kisrafka c. lap szerkesztője; Szabó Ernő, a Népművelés olvasószerkesztője; Vasné Mészáros Katalin, a Kecskeméti Megyei Könyvtár munkatársa; Walter Béla, a Semmelweis Orvostudományi Egyetem Pulmonológiai Klinikájának könyvtárosa.

Aus dem Inhalt

Rechenschaft vom Jahre 1980. Pläne für das Jahr 1981. (3);
 Ist die methodische Arbeit heilbar? (Diskussion) (13);

Főszerkesztő: Gerő Gyula
 A szerkesztőség címe: 1111 Budapest, Bartók Béla út 32.
 Telefon: 451-758, 664-805
 Kiadja a Lapkiadó Vállalat
 1073 Budapest, Lenin krt. 9—11. Tel.: 221-285.
 Levélcím: 1906 Budapest, Pf. 223.
 Felelős kiadó: Siklósi Norbert

KÖNYVTÁROS
A MŰVELŐDÉSI
MINISZTERIUM
LAPJA

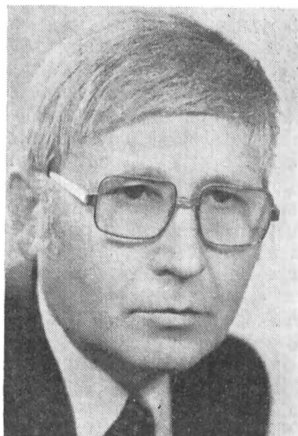

Egyetemi Nyomda — 80.6299 Budapest, 1980.
 Felelős vezető: Sümeghi Zoltán igazgató

INDEX: 25 449

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető a hírlapkézbesítő postahivataloknál és a Posta Központi Hírlap Irodánál (postacím: Budapest V., József nádor tér 1. — 1900) közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a KHI 215—96 162 pénzforgalmi jelzőszámra. Előfizetési díj 1/2 évre 60 forint. Egy szám ára 10 forint. Külföldön terjeszti a „Kultúra” Külkereskedelmi Vállalat. H—1389 Budapest, Postafiók 149.

Számvetés... 1980 — Tervek... 1981

AGOSTON MIHÁLY

az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ főigazgatója

A bemutatkozással kell kezdenem, mert pontosan egy éve vettem át *dr. Lázár Péter* elődömtől az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ irányítását. Gépész- és villamosmérnök vagyok, és eddigi, huszonöt éves kutató-fejlesztő munkásságom során mindig a „pult túlsó oldalán” álló felhasználóként figyeltem a műszaki információszolgáltatás fejlődését. Kinevezésemmel egyidejűleg határozta meg az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság az OMKDK módosított főfeladatait és szervezeti felépítését. Ezekben a szakirodalmi információszolgáltatás jelentős arányú korszerűsítését és a Kutatás-Fejlesztés Irányítási Információs Rendszerének (KFIR) megvalósítását tűzték ki fő feladatul. Mindkét célkitűzésnek már számottevő múltja volt az intézménynél, felügyeleti hatóságunk mégis igen nagy feladatot és felelősséget rótt ránk.

A megvalósításhoz nemcsak szervezeti, beruházási és technikai feltételek kel-

lenek, hanem elsősorban olyan új, dinamikus és érzékenyen reagáló gondolkozásmód, mely a műszaki információszolgáltatás sajátos hazai és nemzetközi értékrendjéhez és helyzetéhez igazodik. Talán valamennyi szükséges feltétel közül ezt a legnehezebb megteremteni, mert a műszaki információ egyre értékeesebb, de ugyanakkor a fejlődés miatt az értékét gyorsan veszíteni képes áru! A szakmai tájékozódás a kutatási-fejlesztési tevékenység szerves része, egyre jobban elmosódnak a könyvtár és a laboratórium közötti határok.

Minden országban növekszik a szellemi kincsek jelentősége, ezek sokkal nagyobb értéket képviselnek, mint amelyek a földben rejlének, és használati jelentőségük is nagyobb a beruházott javakénál. Kézenfekvő, hogy a magyar műszaki értelmiség szellemi képessége is ilyen érték, így ennek növelése az egyik legfontosabb feladat. A szakmai információszolgáltatás minősége és mennyisége az egyik legnagyobb befolyásoló erő, mely e képességeket növelheti.

Közismert tény, hogy a műszaki fejlesztés hatásokat sok más körülmény is befolyásolja. Közülük talán a legfontosabb az irányítás, melynek informálásában lemaradások mutatkoztak. Ez sajátos — a széles körű szakirodalmi informálástól eltérő — irányítási információs rendszer létrehozását igényli, és talán még az előzőnél is felelősségteljesebb feladat.

Az 1980-as esztendő túlnyomóan a felkészülés, a feltételteremtés és a tervezés jegyében telt el az OMKDK-ban. Emellett több területen sikerült lényeges előrelépést is tennünk. Például

— a Gyorskocsi utcában birtokba vettük új épüle-

tünket, amely jelentősen enyhítette egető elhelyezési gondjainkat, és megteremtette a helyiség-feltételek korszerűsítéséhez;

— megvalosult számítástechnikai fejlesztési terveink legfontosabb beruházása, melynek keretében egy R 10-es speciális adatelőkészítő rendszert telepítettünk, és beérkezett R 35-ös számítógépünk is;

— bővítettük nyomdatéchnikai és sokszorosító gépparkunkat, ezáltal észrevehetően rövidebbé váltak a nyomdai átfutási idők;

— a törökbálinti raktári objektum belső szerelési munkái az első ütem befejezési szakaszába jutottak, így egető raktározási gondjaink némileg enyhülnek;

— a számítógépes szakirodalmi információszolgáltatás terén már korábban kialakult a mágnesszalagon érkező információk feldolgozásának rendszere. 1980-ban Budapest és Bécs, illetve Budapest és Moszkva között létesítettünk (egyelőre kísérleti jellegű) online összeköttetést — kapcsolt telefonvonal segítségével — termináljaink és két nagy információs rendszer között.

Talán a felsoroltak nem is a leglényegesebb eredmények. Ezeknél fontosabbnak tűnik a törekvés a munka belső, tartalmi változtatására. Az OMKDK-ban a hagyományos tevékenység mellett megkezdődött a felkészülés arra, hogy a 6. ötéves tervciklus során gyorsított ütemben zárkozzunk fel a műszaki információszolgáltatás nemzetközi színvonalához. Egy rendkívül intenzív, sok lépésű és széles körben megvitatott fejlesztési program keretében megrajzoltuk a megújuló OMKDK körvonalait. Olyan intézményét, mely elsősorban önerejére

támaszkodva képes lépést tartani a hazájában reá háruló, szakadatlanul növekvő igényekkel és követelményekkel.

A mostani év valószínűleg még nehezebb lesz, mint az elmúlt esztendő. A felkészülés *belső kiképzési programokkal, munkaszervezési feladatokkal* folytatódik, hogy a tenniakarás jó hatásfokú munkává alakuljon. A liheha lesz olyan részterület munkánkban, melyet ne érintene ez a program, de úgy tűnik, sikerül közösen megoldani hoznunk a népgazdaság, az intézmény és a dolgozók érdekeit, ezért sok eredményt és egyéni sikerélményt várunk az 1981-es évtől!

NÉMETH G. BÉLA

a Budapesti Egyetemi Könyvtár főigazgatója

Az Egyetemi Könyvtár alapításának egészen pontos évszámáról máig folyik a vita. Nem is lehet ezt egykönnyen eldönteni, mert mindegyik vélekedés mellett szólnak érvek. Annál könnyebb eldönteni azt a vitát, jogosan kiált-e az ország legrégibb nagy gyűjteménye külső-belső megújításáért. Az épület neoreneszánsz homlokzatával, kör alakú saroktornyával harmonikusan zárja a volt Ferenciek terének, a mai Károlyi utca végének szép arányú téglalappá bővült belső sarkát. Igaz, mindebből ma nem sokat lát a szemlélő. Az épületet majdnem egy évtizede rútt, elszürkült, elkoszosodott állványzat veszi körül, hogy a hulló vakolat ellen védje a járókelőket. Gyakori külföldi látogatóinknak mindig van elismerő szavuk előcsarnokunk elegáns arányaira, saroktermünk diszkrét körpanoramájára, igazgatói szobánk mérték-tartó ünnepességére. Elismerő szavaitak azonban majd mindig követi egy *noval*, egy *but-tal*, egy *aberr*al bevezetett zavart hall-

gatás, amely az épület belső állapotainak, teszem, falai szennyetségének szól.

Mert ezek a külsőknél semmivel sem jobbák. Sőt. A közvélemény sokat tud e gondokról, de jórészt a metróépítés nyakába varrja őket. Holott a földalatti robbantásos munkálataival, amelyek a falak egy részét meghasították, a födémek egy részét pedig kilazították, csak rátette az i-re a pontot. Az épület már jóval régebben teljes fölüjtásra szorult volna. Mint ahogy fölszerelésének korszerűsítése is, raktár-, olvasó- és kutatótermeinek bővítése is rég akut probléma volt már. S azt mindenki tudja, hogy az elha-

újult erővel, hanem a könyvtár egykori hagyományához méltó tudományos tevékenységnek is. Elkészült és kiadásra vár a könyvtár története, s az evek óta szünetelő évkönyv új kötete is. Javitani való, persze, akad szépecskén itt is. De ez csak a munkatársi gárda éveket igénybe vevő céltudatos alakításával lehetséges. Hiszen nincs mód, a mai szorult helyzetben különösen nincs mód azok áthelyezésére, akik valami tévedés, vagy véletlen, vagy más okok miatt kerültek az igazában nem nekik való könyvtárosi munkakörbe.

S ezt az időtáv-igényt általában is hangsúlyozni kell. Ismerőseim, barátaim, egyetemi tanártársaim nagyobb része óva intett, midőn ez intézmény vezetői posztját följajánlották; s valóban nagyon nehezen döntöttem elfogadása mellett. Egy új vezetéstől éppúgy, mint — mondjuk — egy-egy irányításra jutó új kormányzattól napok alatt várnak az emberek csodákat. Holott, különösen az adott nehéz gazdasági helyzetben s még inkább az intézmény konkrét állapotát tekintve, évtizedes kemény munka hozhat, nem ugyan csodát, de valódi eredményt.

Megvannak-e hozzá a kilátások? Szeretném hinni, hogy igen. Amidőn kódexekinknek, köztük Corvináinknak az utolsó évtizedekben ijesztően előrehaladott romlását a közönség elé tártuk, a legfelsőbb helyen figyeltek föl intézményünk nyomorúságára, s kaptunk, reméljük, nemcsak ígértek maradó ígéretek. A kódexek ügyében, mindenestre, sok történt, habár itt is csak félúton vagyunk még.

De belátták a fölöttes szervek azt is, hogy a majdani — bízunk benne: hogy a hamari — nélkülözhetetlen rekonstrukció előtt is végre kell hajtani bizonyos állag-megóvó és -fölvújító, fölszerelését korszerűsítő, új eljárásokat lehetővé tevő

nyagoltság, a korszerűtlenség, a szűkösség rontó hatásában nem egyformát lép nap-nap után, hanem naponta hatványozza léptei súlyát. S azt is tudja mindenki, hogy mindez mily gátlóan hat vissza az épületben dolgozók munkakedvére, munkateljesítményére, munkamoráljára.

E tekintetben, hál' istennek még sincsenek oly súlyos bajok, mint az épület állagát, fölszerelését, raktározási lehetőségét illetően. Többnyire jó munkaképességű, igazán munkaszerető együttes ez, amely nemcsak a szorosabban vett könyvtári munkának látott neki

munkákat. Hogy csak néhányat, s szándékosan nagyon is közönségeset, sőt, primitívet említsek: lehetetlen két ócska, agyonfoltozott óskazánnal egy folyton üzemelő intézményt futtteni, mint ahogy lehetetlen a tisztasági festést legalább a leghasználtabb termekben szőgyen nélkül tovább használni. S képtelenség egy ilyen fontosságú intézménynél ládákban barkácsolt könyvespolcokat is használni. A tudományos kutatóknak és az egyetemi hallgatóknak szánt olvasótermek, ha még nem is eredeti szépségükben állnak rendelkezésre, végre mégis emberi arculatot kezdenek öltetni. Szakkatalógusaink is immár hozzáférhetőbbek lesznek. S az előcsarnoknak — műemlék jellegét gondosan tiszteletben tartó — átfarmálásával a kölcsönzés is kijuthat tumultuózus helyzetéből.

S hogy igazán nagy távot is villantsunk föl: most immár remény van arra, hogy a szomszédos, Ybl-építette műemlékházat vagy annak egy részét a könyvtár megkapja. Ezzel égető elhelyezési gondjaink, legalább az ezredfordulóig, ha egészen meg nem oldódnak is, legalább elviselhetőkké enyhülnek. Hasonlóképp reményünk, ígéretünk van műhelyek létrehozására, kibővítésére, korszerűsítésére. (Például kötészet, fotó, rotaprint.) Röviden, most, ha immár csak nagy nehézségek árán is, de talán sikerül mindabból a nélkülözhetetlen tárgyi feltételből valamit megvalósítani, amit a financiálisan jóval kevésbé szoros 60—70-es években talán sokkal könnyebben el lehetett volna érni, amit azonban akkor, sajnos, elmulasztottunk elérni...

Végül, de nem utolsósorban, a könyvtár remélhetőleg kilép abból az elszűkeltetésből, amely a főbbi nagy könyvtárak között, a körülmények sajnálatos összjátéka következtében, egyre hermetikusanban vette körül. Kilép úgy is, mint

intézmény, úgy is, mint kutatóhely, úgy is, mint könyvtárosi és emberi közösség. Néhány nagykönyvtár vezetőivel máris jó kapcsolatok fűznek bennünket össze. Nem egyszerűen csak a könyvtár körüli hűvös hangulat eloszlását hozhatja ez magával, hanem hozhatja, s kell is hoznia, azt a fokozott összehangolt-ságot, azt a koordinált munkamegosztást, amely nélkül sem a tudományos kutatásban, sem a felsőoktatásban, sem a közművelődésben nem töltheti be a könyvtár azt a fontos szerepet, amely a szocialista nemzeti kultúra gondozásában és fejlesztésében rá vár, s amelyre alapítói, egykori nagy vezetői s névadója öröksége egyaránt kötelezi.

VILMON GYULÁNÉ

■ **Semmelweis Orvostudományi Egyetem Könyvtárának igazgatója**

Sokszor leírtuk és elmondtuk már, hogy noha könyvtárunk 1951-ben nevét és feladatát tekintve egyetemi könyvtárrá vált, alapterülete és személyi ellátottsága lényegében az egykori, „kari könyvtári” szinten maradt. Ezért a mi újesztendei terveink, reményeink részben nagyon is „észtendeiek”. Valóráváltásukra azonban most — egyetemünk vezetőségének jóvoltából —, úgy látszik, sor kerül, legalábbis megteszük az első lépéseket.

Ami az 1980-as évet illeti, elsősorban arra törekedtünk, hogy a szorongató munkaerőhiány ellenére (amelyet a bennünket elborító GYES-hullám is súlyosbított) fenntarthatassuk alapszolgáltatásainkat, teljesíthessük munkatervben kitűzött feladatainkat. Megtartottuk — mint haladó hagyományt — „olvasócentrikus” szemléletünket, hatékonyan és késedelem nélkül láttuk el olvasóinkat dokumentumokkal, információkkal, xerox-másolatokkal. Elmondhatjuk, hogy kölcsönzőink és olvasótermi látogatóink kiszolgálása gyorsabb, mint bármelyik nagyobb budapesti könyvtárban.

Ugyancsak az elmúlt évben minden vonatkozásban felmértük helyzetünket, elmaradottságunkat, s erről beszámoltunk a Művelődési Minisztérium könyvtári osztályának. Tízéves fejlesztési tervünket — benne a VI. öt-éves terv időszakában kielégítésre váró létszám-, terület- és gépesítési igényeinket — fenntartó intézményünk, főhatóságunk és szakfelügyeleti szervünk elé terjesztettük. Ezt követően a Művelődési Minisztérium és az Egészségügyi Minisztérium képviselői az egyetem tudományos rektorhelyettesével megtárgyalták a könyvtár megoldandó problémáit és fejlesztésének lehetőségeit.

Az esztendő legörvendesebb eseménye az volt, hogy az egyetem vezetősége számunkra új olvasóterem, raktár, kölcsönző és feldolgozóhelyiségek kialakítására alkalmas területet juttatott, amely jelenlegi területünkkel is összeköthető. A tervek már elkészültek, és 1981 végére feltehetően kivitelezésük is megtörténik. Az új helyiségek végre lehetővé teszik azt is, hogy az orvosegyetemi hallgatók, minden megkülönböztetés nélkül (tehát nemcsak a tudományos diákköri tagok) a központi könyvtár teljes jogú tagjai legyenek, s ne csupán a feltétlenül szük-

séges tankönyvekhez, hanem a teljes szakirodalmi anyaghoz, sőt az általános tájékozódást segítő történelmi, társadalomtudományi, szépirodalmi, művészeti könyvekhez és folyóiratokhoz is hozzájuthassanak majd. Így remélhetőleg a fővárosi nagykönyvtáraknak sem kell panaszkodniuk többé, hogy a orvosok „elülük” náluk mások helyét.

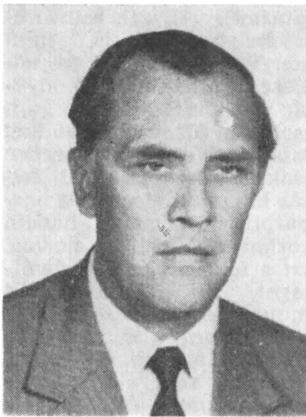
Ez a területbővülés azonban a feladatok növekedésével is jár, s ezáltal még súlyosabbá válnak munkaerőgondjaink. Megoldásuk elsősorban a létszám növelésétől függ, de felveti a szakkönyvtáros utánpótlás bennünket különösen aggasztó kérdését is. Felvehető, képzett — netán nyelveket is tudó — orvosi szakkönyvtárost lámpással se lehet találni. Az orvost vagy biológust nem csábítja erre a pályára sem a munkakör, sem a viszonylag alacsony fizetés. A fiatal, nemrég végzett könyvtáros pedig miért is válna — ugyanazért a pénzért — a többlet tanulnivalót, nem is szólván arról, hogy amíg a szükséges ismereteket munka közben elsajátítja — tehát egy-két évig —, a könyvtár sem számíthat rá teljes értékű munkaerőként.

Körülméneink javulására, de nehézségekre, gondokra, problémákra is számíthatunk hát a közeljövőben. Reménykedve és aggodalommal tekintünk az új esztendő elé.

KISS JENŐ

a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár főigazgatója

1980-as terveinkben lehetőségeink ismeretében arra törekedtünk, hogy az alapellátás elért szintjét megőrizzük, és csak olyan új programokba fogjunk, amelyeknek megvannak az anyagi és szellemi feltételei, vagy amelyek nem járnak a kiadások számottevő növelésével. Ez a cél lehe-

tőségeink és kapacitásunk jobb kihasználását, munkánk ésszerűbb szervezését követelte.

Az országos tendenciától eltérően Budapesten nem csökken az olvasók száma. 1979-ben több mint 6000-re nőtt, és 1980-ban is tovább növekedett néhány ezerrel. (Hasonló arányban emelkedett a kölcsönzött könyvek száma is.) Ez legalábbis két dolgot bizonyít: Budapesten még sok tartaléka van az olvasótoborzásnak, és ha alkalmas új könyvtárakat tudunk létesíteni, jelentkeznek is az új olvasók. Az olvasótábor növekedése ugyanis az elmúlt években épült nagykönyvtáraknak, elsősorban a kelenföldinek köszönhető. Sajnos, az elmúlt évben nem folytatódott az ilyen építkezések sora. Új gyermekkönyvtárat nyitottunk Pestújhelyen, továbbá kettős funkciójú — iskolai és közművelődési — gyermekkönyvtárat Kispesten és Békásmegyeren a régi és az új település határán. Valóban hézagokat töltenek be ezek a kisebb könyvtárak Budapest könyvtári térképén, de a hálózat alapvető szerkezeti gondjain nem tudnak változtatni. És nem oldják meg az egyik legsúlyosabbat — amelynek felszámolásában 1980-ban sem tudunk előre lépni —, a lakótelepek ellátatlanságát. Budapesten százazrek költöztek lakótelepekre, de

könyvtári ellátásuk érdekében alig történt valami. Igaz — és ez is 1980-ban íródott le, az *Élet és Irodalom* egyik vitájában —, vannak olyan vélemények, hogy a lakótelepi embereknek akkor sem kellene a könyv, ha minden lépcsőházban könyvtárat létesítenének is. Azt felelehetnénk, hogy az „elmélet”, sajnos, „nincs kipróbálva”, illetve az olyan intézmények, mint a kelenföldi könyvtár ennek ellenkezőjét bizonyítják.

Központunk állományának feltárását, szakkönyvtári funkcióknak teljesítését szolgálják az olyan nyomdakész, 1980-ban befejezett munkáink, mint a *magyar szociológiai irodalom* című retrospektív bibliográfiai sorozat 3. kötete, amely az 1900 és 1919 közötti monografikus művek veszi számba, valamint a *Budapest ikonográfia* több mint százézer tévelt tartalmazó kézírata. Ez utóbbi kiadására — bár fontos kézikönyv lenne minden tudomány és közművelődési intézményben — sajnos, nincs anyagi fedezetünk. Elkészítettük a nyomtatott helyismereti dokumentumokkal rendelkező *magyarországi közgyűjtemények adattárát*, ez a munka 1981-ben valószínűleg megjelenik. Megjelent bibliográfiáink közül hadd emeljem ki a *Móricz Zsigmond* és a *Fábry Zoltán* teljes életművét, illetve a *Solohov* magyarországi fogadtatását feltárókat. Fábry-bibliográfiánkat a csehszlovákiai magyarság kulturális szervezetének, a CSEMADOK-nak is átadtuk terjesztésre.

Mivel úgy tűnik, hogy a szakemberellátásban egyre inkább „önellátásra” kell berendezkednünk — élve a jogszabály adta lehetőséggel —, megindítottunk egy *könyvtárkezelői tanfolyamot*. Kezdeti eredményeket értünk el a *szociológiai kooperációs körben*, a *külföldi folyóiratbeszerzés összehangolásában*.

A most következő — és

még sok ezután következő — év legfontosabb könyvtári feladatának szintén az *együttműködést*, a könyvtárak munkájának jobb összehangolását tartom. Eppen ezért mi is úgy látunk a tennivalókhoz, hogy jó együttműködő partnerek kívánunk lenni minden értelmes, közös könyvtári vállalkozásban. Adott esetben a kezdeményezést is vállaljuk, de annak tudatában, hogy minden együttműködéshez legalább két fél szándéka szükséges. Reméljük, minél több jó partnerre akadunk.

Hálózatfejlesztésünkben 1981-től várjuk a következő, „kőbányai és kelenföldi nagyságrendű” kerületi könyvtár, az *angyalföldi* elkészülését, amely — kapcsolódva a hálózatban kialakuló munkamegosztáshoz — néprajzi és földrajzi szakrészleggel is rendelkezik majd. Az év során elkészül a Lenin körüti *prezens* könyvtár, 100 olvasói hellyel, gazdag kézikönyvtári állománnyal, sok hangos-képes dokumentummal és azzal a főfeladattal, hogy elsősorban a különféle iskolatípusok nappali és esti tagozatán tanulókat segítse. Néhány kisebb könyvtárunk felújítása (például az óbudai gyermekkönyvtáré), illetve új fiókkönyvtárak (Újpesten gyermek-, Újpalotán felnőttkönyvtár) elkészülte is a következő év eseménye lesz, reményeink szerint. A *kettős funkciójú könyvtárak* létesítése a fővárosban is a fejlesztés egyik lehetséges útjának látszik a következő tervidőszakban. 1981-re ilyen készül Csepel-Királyerdőn, és — úgy tervezzük — a következő években még hat helyen a fővárosban. A hálózatban a szervezet továbbfejlesztésére törekszünk. Az eddiginél nagyobb ütemben szeretnénk haladni a „főkönyvtári rendszer” továbbépítésében, mivel úgy véljük, hogy ez segíthet jobban kihasználni lehetőségeinket.

1981 Bartók-év lesz,

amelynek eseményeihez a magunk szerény lehetőségeivel szeretnénk kapcsolódni. Központi zenei könyvtárunkat felújítva, olvasóteremmel és hangzótárral bővítve nyitjuk meg, és a Magyar Tudományos Akadémia Zenetudományi Intézetével együttműködve megindítjuk a *kurrens magyar zenei szakbibliográfiát*. Ha már kiadványoknál tartunk: a Párttörténeti Intézetrel közös vállalkozásunk a *Szocializmus* repertóriumának kiadása a folyóirat megindulásának 75. évfordulójára. Kiadványtervünkben több — más könyvtárak által is régen várt — publikáció is szerepel (Bartók dokumentumok, novellakatalógus, képes választólapok a felnőtt- és a gyermekkönyvtári katalógusokhoz stb.). Remélhetőleg más könyvtárak számára is örömhír az, hogy — régi kívánságnak eleget téve — 1981-től a Könyvtárellátó révén hozzuk forgalomba közérdekű kiadványainkat. A szociológiai dokumentációban néhány partner-könyvtárral együttműködve szintén szeretnénk előbbre lépni. ha az ehhez szükséges gépi és személyi feltételeket valóban sikerül megteremtetni.

1981-ben Budapesten kerül sor a nagyvárosi könyvtárak világszervezetének az INTAMEL-nek éves közgyűlésére. Ennek sikeres lebonyolításához könyvtáros kollégáink, elsősorban a Könyvtárosegységület segítségét kérjük és várjuk.

DR. ROMÁN LÁSZLÓNÉ

a Pécsi Megyei Könyvtár igazgatója

Az elmúlt évben a könyvtár létehez és működéséhez kapcsolódó munkákon kívül a belső munkaszervezet és a megyei könyvtárhálózat két évvel korábban megkezdett korszerűsítésének folytatása volt a legfontosabb célkitűzésünk.

Az elsődöz szervezési, személyzeti és belső szabályozási, valamint tervezési-fejlesztési részfeladatok kapcsolódtak. Nem megnyugvással, csupán jó érzéssel mondjuk, hogy a minisztérium könyvtári osztálya által is „igen feszítettnek” minősített munkatervnek ezt a részét nagyon jó arányban teljesítettük. A belső változások eredménye a megyei könyvtár közművelődési tevékenységében már kimutatható: differenciálódtak a szolgáltatások, és 1977-hez képest évről évre emelkedik a beiratkozott olvasók, a könyvtárlátogatók, to-

vábbá a kölcsönzött kötetek száma is. Ez az irányzat pedig a közművelődési könyvtárhálózatban sem országonként, sem pedig a megyéket tekintve nem mondható tipikusnak. Reméljük, hogy e jó irányú folyamatnak még csak a kezdetén tartunk.

Mivel a megyei könyvtárhálózat korszerűsítése halatlanul nehéz, összetett feladat, először pontos helyzetképet kellett készítenünk, amelyre egy józan — a szükségletekkel és a lehetőségekkel egyaránt számoló — terv épülhetett. Ez — természetesen — nemcsak a megyei könyvtár dolga. A megyei tanács vezetésével, művelődésügyi osztályával, a helyi taná-

csokkal való tartalmas kapcsolatok nélküli kilátástalan a megoldás.

Amikről beszámolhatok, csupán azért kaphatják az „eredmény” elnevezést, mert nagyon sok munka testesül meg bennük, másrészt, mert az egész feladat elvégzésének olyan előmunkálatai voltak, amelyek „starthelyet” teremtettek számunkra, starthelyet, ahonnan a győzelem, de legalábbis a tisztes helyezések reményében indulhatunk.

Felmértük a megve tanácsi és összevont iskolai-tanácsai könyvtárainak helyzetét; megvizsgáltuk az 1975-ben elfogadott távlati fejlesztési terv ötévnyi időszakának teljesítését; új alapokra helyeztük a könyvtári szakfelügyeletet (egységesítettük a tanácsi, a szakszervezeti és az iskolai könyvtári szakfelügyeleti tevékenységet), és újjászerveztük a megyei könyvtárközi bizottságot is.

Mi is az úgynevezett kistélepléses megyék betegségében szenvedünk: rengeteg könyvtár és könyvtári ellátóhely létezik, köztük olyanok is, amelyek nem működnek, csupán egy-egy „strigula” jelöli létüket, teljesítményeiket a statisztikai táblázatokban. Ezért rendkívül fontos lépés volt, hogy az elmúlt évben két járásban — a siklósiiban és a szigetváriiban — elkezdtük a központosított ellátás bevezetésének előkészítését. Ehhez az országos közművelődési alap 920 000 Ft támogatást adott.

Mind a megyei könyvtár munkaszervezetének, mind a megye könyvtárhálózatának korszerűsítése azonos eredményt kíván elérni. A közelebbi cél a könyvtári szolgáltatások, az ellátás fejlesztése annak érdekében — és ez a végső cél —, hogy javíthassunk a könyvtárhasználat mennyiségi mutatóin és emelhesük minőségi színvonalát, tehát hogy a könyvtár sajátos (és semmi mással nem pótolható) eszközeivel jobban szolgáljuk a lakosság művelő-

dési törekvéseit. Ez a két cél időben nem különül el egymástól lényegesen, hiszen a működés feltételeinek legkisebb javítása is emelheti a szolgáltatás színvonalát, ami részben azonnal meghozhatja a kívánt eredményt. Inkább *ok-okozat-következmény* kapcsolatban vannak egymással, és ebben az összefüggésben — természetesen — a *következmény*, a társadalmi hatás a legfontosabb.

Ezzel el is érkeztünk az új esztendő új feladataihoz. Számunkra a legizgalmasabb és legfontosabb esemény a megyei könyvtár várható bővítésének megkezdése, és a vele összefüggő szervezési, gazdálkodási és szakmai feladatok elvégzése, illetve az utóbbiak részletes terveinek elkészítése, hogy szakmailag felkészülten várhassuk az új épületszárny „belépését”.

A munkaszervezet korszerűsítése sincs befejezve, de ebben az évben nem terveztünk változást. Ehhez ugyanis az újonnan megindított vagy eddig nem megkezdett fejlesztett szolgáltatások (például a helyismereti munka, az általános és a szaktájékoztató, az állami-gazdasági szakkönyvtár stb.) továbbépítése, igazi könyvtári szolgáltatásokká fejlesztése szükséges.

Az 1981-es év egyik nagyon fontos feladatának tartom, hogy továbblépjünk a más intézményekkel való tartalmas kapcsolatok építésében. Jó alapot teremtett ehhez a megyei végrehajtó bizottságnak a közművelődési és a közoktatási intézmények együttműködéséről szóló határozata.

Magamnak, magunknak és mindenkinek azt kívánom, hogy a magyar könyvtárügy — a nehéz körülmények ellenére is — nagyot lépjen előre ebben az évben, és az év végén olyan eredményekről adhasson számot, amelyek méltók társadalmunk szocialista jellegéhez.

OTTOVAY LÁSZLÓ

a győri Közlekedési és Távközlési Műszaki Főiskola Könyvtárának igazgatója

Kedvező feltételek mellett még nem elegendő eredmény — ezzel a feloldandó ellentéttel tudnám jellemezni a könyvtár elmúlt évének mérlegét. A főiskola oktatási-kutatási igényei meglehetősen széles területre terjesztik ki a könyvtár gyűjtőkörét. Ezért volt szerencsés lépés, hogy a könyvtár két évvel ezelőtt elvállalta az észak-dunántúli régió számára juttatott kötelesepéldánysorból a műszaki tudományok és az életlen természetudományok szinte teljes irodalmának átvételét a közgazdasági szakirodalom egészével együtt. Az átvételhez azonban a rendelkezésre bocsátás kötelezettsége is járul, ám az évente érkező húszerényi dokumentum egy részét még nem tudtuk hozzáférhetővé tenni. A könyvtár könyv- és folyóiratbeszerzési kerete megalkuvás nélküli, színvonalas gyűjtésre ad lehetőséget — például négyásznál is több külföldi folyóíratra tudunk előfizetni —, de a gyűjtemény kellő mélységű és differenciáltaságú hasznosítása terén még sok a teendőnk. Az információszolgáltatás különféle formáinak fejlesztése nemcsak az oktatók és a hallgatók legtermészetesebb igénye, hanem egyúttal lehetséges

és eszköz is a hazai könyvtári és információs rendszerben való teljes értékű részvételünkre, ami eddig jószerivel csak a „kapok” oldalról valósult meg. Ha hozzáteszem mindehhez, hogy könyvtárunknak helyiség dolgában (most készült el például új, 280 négyzetméteres raktárunk) és a könyvtári dolgozók létszámát illetően sem lehet oka panaszra, nem kell tovább bizonygatnom kiinduló tételmet: lehetőségeink nincsenek kellő mértékben kihasználva.

Nemrég a főiskola főigazgatói tanácsa elfogadta a könyvtár fejlesztési elképzeléseit, amelyek fő törekvése az, hogy teljesítménye felzárkózzék adottságaihoz. Az első tennivalónk a könyvtár dokumentumgyűjteményének továbbfejlesztése — a beszerzés anyagi és tartalmi színvonalának megtartása mellett —, a kötelempéldányként érkezett és más forrásból szinte hozzáférhetetlen anyag feltárásának mielőbbi befejezésével egyetemben. Ezzel párhuzamosan folytatjuk a gyártmányismertető, a szabadalmi dokumentumok és a szabványok tárnak kiépítését. Minderre ésszerű és gazdaságos állománybavételi és feldolgozási módszereket alkalmazunk, támaszkodva a könyvtárak közötti együttműködésből származó lehetőségekre is.

A továbbblés kulcskérdése az információs szolgáltatás körének kiterjesztése és színvonalának emelése, mégpedig nemcsak saját dokumentumbázisunk alapján, hanem egyre inkább más könyvtárak dokumentumainak és szolgáltatásainak jól megszervezett kiaknázásával, különösen pedig a központi szolgáltatások teljes körének módszeres közvetítésével is. E feladatot a szakterületek szerint megosztott tájékoztató csoport látja el, amelynek egyik fő munkaterméke a most megindítandó gyorsinformációs kiadványsoro-

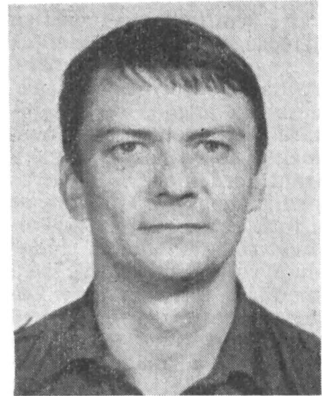
zat lesz. 1981-re előfizetünk egy NSZK-beli építészeti-épitóipari számítógépes szakirodalmi információs szolgáltatásra. A rendszer szelektív információterjesztésre és retrospektív irodalomkutatásra egyaránt alkalmas, tehát várhatóan kielégíti majd a szakterület információkeresési igényeinek java részét. Nagy feladat a különféle szolgáltatások nyomán kért primer dokumentumok gyors rendelkezésre bocsátása — eredetiben vagy fordításban —, egyéb okok mellett ezért is készült fel könyvtárunk arra, hogy az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ megbízása alapján közreműködjék az Erdészeti és Faipari Egyetem könyvtára mellett létrejött Soproni Fordító Iroda munkájában.

Szeretnénk elérni, hogy az imént vázolt módon fejlődő dokumentumbázis és a bővülő információszolgáltatási lehetőségek alapján a főiskolai könyvtár szerepének megfelelő helyet foglaljon el a magyar könyvtárak és információs intézmények rendszerében. Könyvtárunk kész arra, hogy — főiskolai könyvtári funkciójának ellátása mellett, sőt, éppen azt segítő — betöltse az észak-dunántúli regionális műszaki könyvtár feladatkörét is.

Az előttünk álló feladatok harmadik csoportja az e cél elérésére szolgáló tennivalókat foglalja össze: Meg kell ismertetnünk a könyvtár szolgáltatásait a lehetséges felhasználók minél szélesebb körével, fel kell készülnünk a növekvő igénybevételre, figyelembe véve azt is, hogy regionális feladataink keretében további, járulékos munkákat is el kell majd végeznünk.

A könyvtár szerepének tudatosítása épp olyan fontos feladat a főiskola falain belül, mint kívül. A főiskola oktatóit a munkájukhoz szükséges szakirodalmi információk hatékony közvetítésével tudjuk

meggyőzni a könyvtár fontosságáról, számukra a könyvtár külső funkcióinak, ország! vagy regionális szerepének is csak ebből a szempontból van jelentősége. Méginkább így van ez a hallgatók esetében. A különben fontos könyvtárhasználati, szakirodalmi forrásismereti előadásoknál, a nálunk is gyakori könyvtári rendezvényeknél még nagyobb jelentősége van annak, ha a főiskolán folyó oktatás maga teszi a hallgatók felkészülésének elkerülhetetlen részévé a könyvtár által nyújtott információk felhasználását. E tekintetben már vannak biztató kezdeményezések, alapvető könyvtári feladat, hogy ösztönözzük általános-sá tételüket.

MARTON JÁNOS

az MTA Szegedi Biológiai Központjának könyvtárvezetője

A tudományos intézmények szakkönyvtárainak legsúlyosabb gondja ezekben az években a folyóirat-előfizetések fenntartása. Az MTA Szegedi Biológiai Központ 1979-ben 900 000 forinttal fizetett többet ugyanazokért a folyóiratokért mint 1975-ben, s az előfizetéseknek az intézet költségvetéséből való részesedése 43 százalékkal magasabb lett. Nem túlzás tehát azt állítani, hogy az intézmény áldozatot hoz a kutatások nélkülözhetetlen

információs bázisát képező folyóiratokért, hiszen miattuk kevesebb pénz jut másra.

Szomorúan tapasztaljuk viszont azt is, hogy országosan fokról fokra romlik szakterületünknek, az élet-tudományoknak amúgy is gyenge folyóirat-ellátottsága. Még az eddig járatott folyóiratok száma is csökken, s a csaknem naponta induló új folyóiratok bekerülése ágazatunk könyvtáraiba — ami eddig is esetleges volt — a jövőben szinte teljesen kilátástalanná válik. Szakterületünk másik gyengéje a rendkívüli szétszórtság. A kis — tanszéki, intézeti stb. — könyvtárak légiójának nagyrésze a folyóiratokkal való ellátottság tekintetében nem is érdemli meg a könyvtár nevet.

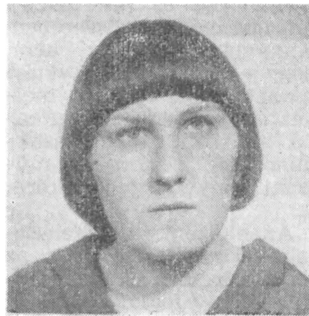
Az említett kedvezőtlen jelenségekben nemcsak az anyagiak játszanak közre. A hazai információs szakemberek aggodó megállapítása szerint országosan nem megfelelő a szakirodalom iránti érdeklődés. Bizonyos pedig, hogy aki a magas szintű szakirodalmi tájékozódásról lemond, a tudományról mond le. A régi mondást aktualizálva: Lege-re necesse est — olvasni szükséges! Nagyon valószínű, hogy a magyar tudomány jelenlegi színvonalán a szakirodalmi tájékozottság fokozásával lehetne a legnagyobbat emelni. Ez azonban a kutatók érdeklődésének fokozódása mellett az ellátottság javítását is megköveteli.

A fennálló keretek közt az ellátottság nem javítható. Az egyetlen célravezető megoldásnak az erők koncentrációját véljük. Nemcsak a pazarlás szűnne meg, hanem a hatások is nagyságrendekkel javulna, ha a sok gyengén ellátott könyvtár helyett kevés, de magas színvonalú szolgáltatásra képes könyvtár segítené a kutatást.

Lehet, hogy épp a keményebb gazdasági körülmények kovácsolnak majd a

szükségből erényt: azt, hogy a fenntartók, döntéshozók megvizsgálják a helyzetet, a megoldás lehetőségeit, és megteszik a régóta szükséges intézkedéseket.

Végezetül ismét magunkról: Mint a szakterület könyvtárközi kölcsönzési forgalmában az egyik legnagyobb kölcsönkérő és kölcsönadó intézmény, továbbra is presztízskérdést csinálunk abból, hogy a kutatóink által kért évi 800—1000 szakirodalmi tételt lehetőleg gyorsan megszerezzük, de abból is, hogy a hozzánk fordulók kéréseit megelégedésükre teljesítsük. Dolgozunk a kutatói tevékenység 1979-ben elkezdett scientometriai értékelésének továbbfejlesztésén, hogy az intézmény kutatóinak önismeretét, „publikációs stratégiáját” szerény eszközeinkkel javítva, a Szegedi Biológiai Központnak más, a világ élvonalához tartozó kutatóintézetekkel való összehasonlítása is kedvező eredményt hozzon.

PÁLFALVI MÁRIA

a székesfehérvári VIDEOTON
Elektronikai Vállalat
szakszervezeti könyvtárának
vezetője

Napjainkban egy kisebb közművelődési könyvtárnak, melynek lényegében nincsenek különösebb hagyományai, igen kitaró és hittel teli munkát kell végeznie ahhoz, hogy eredményeket tudjon elérni. Könyvtárunkban az utóbbi néhány évben lényeges vál-

tozások történtek. Fenntartónk, a vállalati szakszervezeti bizottság nagymértékben növelte a könyvtár anyagi támogatását. Így nemcsak könyv- és folyóiratállományunkat tudtuk kellőképpen fejleszteni, hanem arra is lehetőségünk nyílt, hogy hanglemeztárat hozzunk létre.

Eredménynek érzem, hogy olvasótoborzó munkánk az utóbbi két-három évben az erőszakolt brigádszerződések nélkül is sikereket könyvelhet el: évről évre emelkedik a beiratkozott olvasók száma és a forgalom. Örülök annak, hogy a szocialista brigádokkal való foglalkozás lényegesen tartalmasabbá vált, a formális kapcsolatok helyett mindinkább a személyesség jellemzi. Igaz, hogy ez a tevékenység nem végezhető kampányszerűen, eredményei nem látványosak, viszont nagyobb szakmai felkészültséget és áldozatos emberi magatartást követel.

Napjaink könyvtárában nagy szükség van az állandó megújulásra, az új módszerekre, ötletekre, de mindez — tapasztalatom szerint — csak lelkes és jó munkatársi gardával valósítható meg. Nélkülözhetetlen a kockázat vállalása, hiszen az új elképzelések nem mindig váltják be reményeinket, s a kudarcokat is könnyebben vesszeli át a munkáját hittel végző kö-zösség.

A szakszervezeti könyvtárakban is fontosnak tartom a gyermekekkel való foglalkozást, különösen, ha a vállalat gyermekintézménnyel is rendelkezik. Nem egy esetben tapasztaljuk, hogy a gyerekfoglalkozások hatására a gyermek maga ösztönzi szüleit a könyvtár felkeresésére. Jó kapcsolatot sikerült kialakítanunk a vállalat óvodájával és a könyvtárunkhoz közel fekvő általános iskolával is.

Hanglemeztárunk hallgatói köréből komolyzenei klubot hoztunk létre, amely második éve működik. A

klub tagjai között a betanított munkástól a matematikusig minden dolgozóí réteg képviselője megtalálható. A nyelvtanulást kívánjuk segíteni a nyelvi hangzóanyagunkra épülő társalgási klubok működtetésével. Az állandó foglalkozásokon kívül az elmúlt évben *Beszélgetések az emberi teljességről*, *Az olimpia előtt*, *A holnap meséi* címmel is rendeztünk előadásokat. Gyermekeink körében nagyon népszerű a *Műhelytitkok* című sorozat, melynek lényege, hogy a gyermekek az ismeretszerzésen kívül a gyakorlatban is megismerkedhetnek a képzőművészet különféle ágáival.

Jelen pillanatban az a legnagyobb gondunk, hogy kölcsönzőnk hely hiányában egyre kevésbé képes befogadni az olvasókat. A könyvtár zsúfolt, az olvasók számára nehezen áttekinthető, s naponta gondot okoz a könyvek visszaosztása is. A helyhiány miatt hovatovább a kiscsoportos foglalkozások lebonyolítása is akadályba ütközik.

Szeretném, ha működési feltételeink javulnának, de azt is, hogy a jövőben is képesek legyünk az előtűnik álló feladatok elvégzésére: szeretnénk elérni, hogy tevékenységünk ne váljék sablonossá, és sose feledkezzünk meg arról, hogy munkánk szolgálat, összekötő kapocs az olvasók és a könyvtárban rejlő lehetőségek között.

RIBICKSKA RAYMOND

a Textilszakosztal Kőzponti Könyvtárának igazgatója

Amivel valóban elégedettek lehetünk: sikerült megőriznünk több mint két évtizede létrehozott hálózatunk fejlődésének folyamatoságát. 1980-ban is előbbre tudtunk lépni mind a működéshez szükséges feltételek, mind a könyvtárak tartalmi tevékenysége terén. Tovább javultak könyvtáraink működési fel-

tételei és körülményei. Gazdagodott a könyvállomány, emelkedő irányzatot mutatnak a könyvbeszerzési keretek. Javult a főhivatású könyvtárosok szakmai végzettségének helyzete is. Sikerült megfelelően elhelyeznünk a szakma központi könyvtárát: az V. ötéves tervidőszak végén Csillaghegyen felépült modernül és célszerűen berendezett, 600 négyzetméter alapterületű központi könyvtár egyike a legszebb, legkorszerűbb szakszervezeti művelődési intézményeknek. A hálózat más tagkönyvtárainak elhelyezésében is bekövetkezett némi javulás. Több üzemi könyvtárunk helyi erőforrásokból és a szakszervezet vezető testületének céltámogatása révén csinosodott, új berendezést kapott. Sikerült megoldanunk az életveszélyessé vált és lebontásra ítélt X. kerületi körzeti könyvtár megfelelőbb elhelyezését és berendezését is.

Köztudomású, hogy a textilipar dolgozóinak létszáma évről évre fogy. Könyvtáraink sikeres erőfeszítését bizonyítja, hogy az olvasói létszám nem csökkent ennek arányában: a könyvtárhasználók aránya 45 százalék, és emelkedik az olvasók által kölcsönzött kötetek száma is (olvasónként évente 24 kötet). Olvasóink nagy többsége fizikai dolgozó, közülük sokan tagjai a szocialista brigádoknak, és sok a fiatal is. Az elmúlt esz-

tendőben is arra törekedtünk, hogy a könyvtárak tevékenysége színesebbé váljék, hatókörük szélesedjék. A központi könyvtár 1980 januárjában nyilvános könyvtárként is megnyitotta kapuit, s azóta a környező lakóterületről és iskolákból már több száz olvasó veszi igénybe szolgáltatásait.

József Attila születésének 75. évfordulója és a szakszervezeti választások alkalmából megelénkült könyvtáraink propaganda-tevékenysége. A könyvtárak közreműködésével különféle vetélkedőket szerveztünk, amelyeknek sikerét bizonyítja, hogy például a Keltex könyvtárának olvasói a kerületben folyó politikai vetélkedőn első helyezést értek el. *József Attila, Kosztolányi Dezső, Szabó Lőrinc* emlékműsorok zajlottak le. *Moldova Györggyel*, *Müller Péterrel*, *Radcsonyi Lászlóval*, *Fodor Andrással* és másokkal pedig író-olvasó találkozókra került sor. A könyvtárak kiléptek falaik közül, ifjúsági napokat szerveztek, elvitték olvasóikat a planetáriumba és a parlament épületébe, múzeumokba invitálták őket. Óvodás korú és általános iskolás gyerekeknek nemegyszer rendeztünk könyvtári foglalkozásokat is tartottak. Ezeket az eredményeket természetesen a könyvtárosok erőfeszítése mellett a felső szintű és üzemi szakszervezeti, illetve más társadalmi szervezetek és gazdasági vezetők segítségével, továbbá a könyvtárak széles táboraival lehetett csak elérni.

Vannak azonban kudarcaink is. Terveinket az anyagi eszközök szűkössége mellett sokszor szemléletbeli korlátok gátolták: Sokan nem tartják fontosnak az üzemi könyvtárakkal kapcsolatos törődést, sőt az anyagi nehézségekre hivatkozva elképzelhetőnek vélik teljes elhanyagolásukat is. E tendenciákkal szemben természetesen fellépünk, s

amennyiben tőlünk függ, megakadályozzuk érvényesülésüket.

A szakszervezeti könyvtárak esetében a jelenlegi legidősebb kérdésnek az elért könyvtári eredmények megőrzését, illetve — figyelembe véve a könyvek árának emelkedését és a bérfejlesztési kiadásokat is — az anyagi eszközök mérésékeltem ütemű fejlesztését tartjuk. *Véleményünk szerint a könyvtárfejlesztés nemcsak művelődéspolitikai, hanem életszínvonalpolitikai kérdés is.* Tovább kell javítanunk a hálózati kulcs-könyvtárak működési körülményeit, módszertani és letétadó tevékenységét, s jobb, hatékonyabb együttműködést kialakítanunk a munkahelyi rokonítézményekkel, a művelődési bizottságokkal, valamint a műszaki könyvtárakkal. Terveink között szerepel az is, hogy erősítjük kapcsolatunkat más hálózatok könyvtáraival, elsősorban a közös propagandatevékenység révén, de a tapasztalatok jobb átvételével is. Olyan megoldásokra törekszünk, amelyek nem nagy anyagi ráfordítást, hanem inkább szellemi együttműködést igényelnek. Terveinket szükségesnek és megvalósíthatónak tartjuk.

ZSEMKÓ JÓZSEFNE

az Abodi Községi Könyvtár
részfoglalkozású könyvtárosa

Szülőfalum, lakóhelyem Abod község Borsod megyében, a gyönyörű fekvésű edelényi járásban van. Kis falu, olyan kicsi, amilyen itt a mi megyénkben igen sok van, nem is nagyon ismerik, csak a közelben lakók. Pedig községünk régi település, műemlék temploma az 1200-as évek elején épült. Szívtelenség ilyet papírra vetni, különösen a faluját szerető embernek, de mégis le kell írnom: a mi falunk kihalt település. 1960-ban még 910-en voltunk, az utolsó népszámlálás szerint azonban már

csak 504-en lakunk itt! A fiatalok, akik szakmat tanulnak, vagy értelmiségi pályára mennek, elhagyják a községet. Maradunk mi, idősövek.

A községi tanácsunk 1969-ben megszűnt, azóta a falunk 15 kilométerre lévő Edelény Nagyközség társközsége vagyunk. Iskolánkat 1966-ban Edelényhez közzeteszítették. A negyven általános iskolás gyerek, a harmadik osztályosok kivételével ma már éppúgy ingázik, mint a felnőttek, különösen a férfiak többsége. A lakosság egykor a mezőgazdasággal, napjainkban a közeli üzemekkel jár a falu munkaképes lakosságának nagyobb része. Előbb csak ingázik, majd elköltözik Edelénybe vagy a közeli városokba, leginkább Kazincbarcikára és Miskolcra.

Könyvtárunk a tanácsi összevonás óta az Edelényi Nagyközségi-Járásai Könyvtár fiókkönyvtáraként működik. Azt mondják újabban, hogy „D”-típusú könyvtár. 1952-ben létesült, én 20 éve, 1960 óta vagyok a falu könyvtárosa. (Akkor a könyvtárunknak 94 kötet könyve volt.) Bizony ez már nagyon nagy idő. Néha elgondolkodom rajta, hány pedagógus hagyta itt a községet azóta, rövidebb hosszabb idő eltöltése után. Alig akarom elhinni: hét! Még a falunk papja is háromszor cserélődött. Ma már csupán két értelmiségi

él közöttünk: a görögkatonai pap és egy tanítónő.

Hát miről is számolhatok be az iménti panaszos sorokon kívül? Úgy érzem — és erre büszke is vagyok —, hogy könyvtárunk a falu kis kulturális központja. Az edelényi községi tanács sok ezer forintos támogatásával és a mi sok-sok óras társadalmi munkánkkal 1974-ben szép kultúrházat hoztunk létre. Ebben kapott helyet szép és vonzó könyvtárunk is. Szívesen jönnek ide az emberek. A 35 négyzetméter alapterületű helyiség három falánál helyeztük el a könyvvállványokat. A helyiség közepre szabad. Itt szoktuk tartani a különféle kiscsoportos foglalkozásokat, és itt lehet olvasgatni is.

Könyvtárunk 1980. évi tervét sikerült teljesíteni. Olvasóim száma 115. Közülük 14 éven aluli 48, 15—29 év közötti 29, ennél idősebb 38. A fizikai dolgozók száma 41. 1980-ban 3200 kötetet kölcsönöztem, de ha megszámlálnánk, körülbelül ugyanannyira rúgna a helyben olvasott könyvek száma is.

1980-ban nagy öröm ért. Életemben először lettem állományba vett dolgozó. Háztartásbeli, egyszerű parasztasszony vagyok, és csak most, 52 évesen kellett munkakönyvet váltanom. Hála a megyei tanácsnak, amely a 6/1976. KM—MűM sz. rendelet 4. paragrafusa alapján helyt adott az Edelényi Nagyközségi és Járásai Könyvtár kérésének, s bérére változtatta a korábbi 400 forintos tiszteletdíjamat. Ehhez kapom még a bérkiegészítéseket. Így most már részfoglalkozású könyvtáros vagyok. Örömben még a kölcsönzési időt is növeltem. Szerdán 15—19 óráig, vasárnap pedig 14—19 óráig tartom nyitva a könyvtárat.

A járási könyvtár körzeti központi könyvellátásához tartozunk 12 más fiókkönyvtárral együtt. 1980-ban 302 új könyvet kaptam, és 191 régebben kiadott

könyvet adtam vissza, könyvvállományom így 3170 kötetesre nőtt. A járások a művelődési autóval rendszeresen gondoskodnak a könyvcseréről éppúgy, mint a különféle rendezvényekről. Három gyermekrendezvényt tartottak 1980-ban, és nagy örömeinkre elhozták hozzánk a falusi emberek kedvelt orvos-íróját, dr. Buga Lászlót is. Magam is szívesen és rendszeresen tartok a gyerekeknek foglalkozásokat. Leginkább diafilmeket vetíték, melyeket a járási könyvtárból hozok ki. 1980-ban 20 esetben vetítettem különféle mese- és ismeretterjesztő filmet.

Hogy mit várok 1981-től? Remélem, hogy kevesebben

költöznek el a faluból mint az elmúlt évben, és így olvasóim száma sem csökken majd. Szeretném, ha továbbra is jutna annyi új könyv a könyvtáramnak, mint az elmúlt években, mert az olvasók megtartásának ez az egyik legfontosabb feltétele. Nagyon örülök annak, hogy 1980-ban a járási könyvtár egy új diavetítőt adott, de azt remélem, hogy 1981-ben megkapom a községi tanácstól vagy a könyvtártól a már korábban megígért televíziót (hátha még színes is lenne...), hogy a kölcsönzési időben közvetített jó műsorokat a könyvtárban is megtekinthessék a látogatók. Könnyítené még a munkámat, ha a régi sze-

neskályhát egy jó olajkályhával cserélnék ki!

Minden évben szoktunk szervezni legalább egy nagy irodalmi rendezvényt, író-olvasó találkozót. Most azt remélem, hogy 1981-ben *Abody Béla* látogat el hozzánk — Abodra. (Már két esetben megígérte, de egészségi okok miatt nem tudott eljönni.)

Könyvtáros tervem, vágyam, kérésem hétköznapi, „D”-típusú, mint a könyvtárunk és mint egyszerű, falusi életünk. Ha a könyvtárügy nagy egészének fejlődése mellett 1981-ben ennyit fejlődünk, ennyit kapunk, ezeket a célokat elérjük, őszintén meg is leszünk elégedve.

forum

Eljött az ideje a módszerek megváltoztatásának!

Egy hálózati—módszertani (korábban olvasószolgálati) könyvtáros töprengései Szita Ferenc cikkéről

Amikor pár hónapja olvastam a „fruska-jelenségről” *Gerő Gyula* vitaindító cikkét és a szakmában szokatlanul sok hozzászólást, valami ellenérzés kezdett kialakulni bennem. Pedig egyetérttem azzal, hogy a szóvá tett gond nagyon is időszerű, hiszen nemegyszer a saját bőrömmön tapasztalom némely fruskák sikeres olvasóriasztó akcióit. Mégis egyre határozottabban fogalmazódott meg bennem a kérdés: csak az olvasószolgálatban vannak fruskák? Vagy akadnak a könyvtár egyéb munkahelyein is, csak nem bizonyos, hogy főneműek, és így a gyűjtőnév nem illik rájuk.

Vajon nem panaszolják-e fel az olvasószolgáltatók jogosan: megint rajtuk csattan az ostor, s ezzel tovább nő a szakadék a „kuli munkát” végzők és az „úri” foglalkozásúak között? Mert ilyenfajta ellentétek kétségtelenül léteznek. A szemlélet, miszerint aki semmire se jó, menjen az olvasószolgálatba, még mindig kísért. Az elítélő tartozónak viszont a szakmai közvélemény szerint (legalábbis a közművelődési könyvtárakban) a hálózati—módszertani könyvtárosok. Ők az irigyeltek, akik járják a vidéket, romantikus és rejtélyes utakat tesznek; nyáron strandolnak, télen menedékházak kandallótűzénél melegednek, az igazán kiválasztottak még vadászatokon is asszisztálhatnak, elvégre nálunk könyvtár minden, akár egyetlen házból álló településen is található!

Igen, érzem, itt sürgősen abba kell hagyni ezt az eszmefuttatást! Már hallom is az érintettek jogos felhördülését és az ellenérveket, jön a DE és ezt követően körülbelül a következő felsorolás: a fűtetlen, dermesztő, poros kis falusi könyvtárak, a napokig, néha hetekig, hónapokig tartó cédularakosgatás, leltározás, a vég nélküli, kilátástalannak tűnő harc némelyik fenntartóval, hogy a könyvtárat ne az iskola folyosóján, vagy a „kultúrban” árválkodó, ütött-kopott, nagy lakattal „biztosított” szekrények jelentésék. Gyözködés tiszteletdíjas könyvtárosokkal, akik „elfelejtenek” kinyitni vagy könyvet rendelni, hetekig nem vezetik a statisztikai naplót, és a forgalmi adatokat saját elképzeléseik, esetleg a járási könyvtár vélt „elvárásai” szerint alakítják. De lehet ezen a pályán könyvtári bútorokat cipelni, olajos kannával fűtőanyagért futkosni, esőben, sárban, hóban a szabadban vonatra, autóbuszra várni, korán kelni, este későn hazaérkezni...

Az érveket még tovább is sorolhatnám. Bármennyire igazak azonban, megint csak felvetődik a kérdés: ma, 1981-ben, közművelődési könyvtárügyünk jelenlegi — egyáltalán nem szégyellnivaló — szintjén a hálózati-módszertani könyvtáros szakmai tevékenységének ilyen feladatok elvégzéséből kell állnia? Mennyire játszanak szerepet ebben az úgynevezett objektív körülmények, és mennyire a szubjektívok? Nevezetesen, hogy akadnak könyvtárosok, akik nem veszik észre: már nem a szervezés ősi és hősi korszakában élnek és dolgoznak; nem értik meg, hogy az ötvenes-hatvanas években egyetlen könyvért éjjel több kilométer gyaloglásra képes perkátái *Havrilla János* tetének mozgóterőit, mély hivatásszeretetét (amelyet én a legnagyobbra értékelek) az utána jövő generáció jobb esetben is csak megmosolyogja. Ezeknek az embereknek egyre inkább kicsúszik lábuk alól a talaj, munkájuk formálissá, mechanikussá válik, rutinból, fásultan végzik, és nem tudnak lépést tartani a gazdasági, társadalmi, kulturális fejlődés ütemével. Előnyük, amely predesztinálta őket kulturális missziójuk elvégzésére, lassan elfogy, hátrány lesz belőle. Hétköznapira lefordítva: igen csak hézagok a irodalmi, politikai, gazdasági ismereteik, nem partneri már a helyi vezetőknek, nem ismerik a legalapvetőbb jogszabályokat, államigazgatási eljárásokat, a társintézmények munkáját, de ami a legrosszabb, saját könyvtárukat sem! Minden kapcsolatuk megszakadt az olvasókkal.

Úgy érzem, ezeket a gondokat az elmúlt években szemérmesen elhallgattuk, nem beszéltünk róluk, mindig csak az objektív nehézségekre hivatkoztunk. Ezt a meggyőződésemet erősítette meg *Szita Ferenc*nek a *Gyógyítható-e a hálózati-módszertani munka?* című írása, amely a *Könyvtáros* decemberi számában jelent meg. Új gondolatokat is ébresztett érzékletes, nemegyszer kemény megfogalmazása, meg vitára is ingerelt.

A városi könyvtárak és a járási funkció

Az objektív okok között elsőként szokás emlegetni a módszertani munka válságával kapcsolatban — ezt teszi *Szita Ferenc* is — „a járási könyvtárak járási funkciójának megcsönkítését”. Amikor a járási tanácsok megszűntével a könyvtárak új fenntartókhoz kerültek, mindenkiben felvetődött a kérdés, vajon a helyi érdekeltségű tanács „mi közöm hozzá?” alapon nem fogja-e mostohagyerekként kezelni a hálózati munkát? A félelem azonban az eddigi, sőt a korábbi tapasztalatok alapján sem tűnik megalapozottnak. Annyira semmi esetre sem, hogy általánosnak lehetne mondani. Veszprém megyében például egyáltalán nem! Csak néhány példát az igen tarka képből: *Tapolcán* a városi-járási könyvtár fenntartója már 1965 óta a városi tanács. A megyei könyvtár megfélése szerint éppen itt a legmegalapozottabb, legszínvonalasabb, tudatos és tervszerű a módszertani tevékenység. A lendület még most is tart, sőt néha már fékezésre szorul. Az aikai járás könyvtárainak módszertani irányítása a devecseri (már nem járási székhely!) nagyközségi könyvtár feladata. A központi könyvtári könyvellátás megszervezésében játszott kezdeményező szerepük, elért eredményeik ma már közismertek. A veszprémi járás könyvtárainak 1964 és 1972 között a balatonalmádi községi könyvtár volt a gazdája.

Gyanítom, hogy azokon a helyeken, ahol gondot okozott és visszaesést eredményezett az átállás, más volt az ok. A régi kapcsolatok, kapcsolatrendszerek hirtelen megszűntek, és az időközben elkényelmesedett, fásulttá vált módszertani könyvtárosok nem tudtak „újítani”. Úgy vélték, a helyi és a területi érdek nem egyeztethető össze, „antagonisztikus” ellentéteket tételeztek fel még akkor is, ha az illetékes tanácsi és egyéb szervek egyáltalán nem gondoltak ilvenre. Közben elfeledkeztek arról, hogy a könyvtárak helyi és hálózati tevékenységének bármilyen szétválasztása csak „metafizikus” értelemben létezhet. A gazdacseré pedig éppen arra kínál megragadásra érdemes lehetőséget, hogy érvényesüljön az elv, miszerint a könyvtár tevékenysége szolgáltatásaiban és azok közvetítésében öltön testet, helyben és a hálózatban egyaránt. A központi, területi funkciójú könyvtár szolgáltatásai elsősorban a módszertani munkát végzők közreműködésével jussanak el minden egyes tagkönyvtárhoz. Természetesen nem a postás szerepéről van itt szó, bár az előbb emlegetett könyvtárosok közül sokan ezt hiszik.

Mit csinál egy hálózati-módszertani könyvtáros?

Az előbb elmondottakból következik a kérdésre adott válasz, s ezt *Szita Ferenc* is fev látja: a könyvtáros adminisztratív jellegű feladatokat lát el. Vagyis: jelentéseket ír, kimutatásokat készít, helyi TEKÉ-t állít össze azzal a céllal, hogy a legkisebb könyv-

tárak adatai is mindenki számára hozzáférhetőek legyenek. (Baj csak akkor van, ha a felsorolt intézményeket nem ismeri, sohasem járt bennük nyitvatartási időben, nem tudja, hogy a sokszor nagyon is bizonytalan forgalmi adatok mögött milyen könyvtári valóság húzódik.) Rendelőjegyzékeket korigál, pirossal beír, vagy kihúz címeiket, míg végül a tiszteletdíjas könyvtáros nem ismer rá a saját rendelkezésére, hiszen ráadásul a *Könyvtárellátó* sem sajnálja a kék ceruzáját, amikor tételeket töröl. De nem veszi figyelembe a helyi sajátosságokat, azokat a körülményeket sem, amelyek egy adott településen indokolnák egy-egy oda nem való könyv, folyóirat megvásárlását.

Katalóguscédulákat ír, mert a címleírást a falusi könyvtáros képtelen megcsinálni. (Nem sikerült rávenni, hogy részt vegyen az alapfokú tanfolyamon, levizsgázzon.) Az év elején hajtóvadászatot rendez a be nem érkezett statisztikai jelentések után. Majd napokig javít, számol, összesít, aztán újra javítja azt, amit a járásnak küldött összesítőben elrontott. Részt vesz értekezleteken, amelyek számára teljesen érdektelenek, de nem tudja elérni, hogy létrejöjjön egy olyan fórum, amelyen a hálózatba tartozó könyvtárak kicserelelhetnék tapasztalataikat, esetleg könyveiket és egyéb dokumentumaikat is, ahol kialakulhat a központi és a tagkönyvtárak közötti élő szakmai kapcsolat. Ellenőrző körutakat tesz, de csak bekukkant a tanácsokhoz (ahol gyakran nem talál senkit), esetleg az iskolába, mert gyakran ott találja a könyvtárost, de egyéb, a falu, a város életében fontos szerepet játszó szervek, intézmények (párt, termelőszövetkezet, művelődési ház stb.) meglátogatására még csak nem is gondol. Ebben bizonyára közrejátszhatnak azok a közvetlenül vagy közvetve szerzett kedvezőtlen tapasztalatok, amelyek Szita Ferenc írásában is szerepelnek. Ha előkerült a könyvtáros, legtöbbször csomagátadás, átvételi elismervények aláírása (gyakran több száz céduláé), különféle határidős iratok sürgetése a hivatalos program. A könyvtárba esetleg be sem mennek. (Hideg, nincs meg a kulcs stb.)

Ha meggondoljuk, még mi mindent lehetne felsorolni, fájó szívvel kell elismerünk, valóban „a hetvenes években nem fejlődött, hanem megrekedt, elszürkült, elbizonytalanodott a hálózati-módszertani munka”. Nem hiszem, hogy ezért a Könyvtártudományi és Módszertani Központot lehet elsősorban felelőssé tenni, bár kétségtelen: munkatársai nem sok esetben jutottak lejjebb a hálózati központoknál.

Egyszerűen nem vettük észre, hogy az évek óta bealajozottan működő „módszertani gépezetnek” tulajdonképpen elfogyott az üzemanyaga, szerkezetiileg pedig korszerűtlen, nem tud igazodni a megváltozott társadalmi, ezen belül az új könyvtári valósághoz sem. Ennek ellenére nem hiszem, hogy az olvasómozgalom visszaeséséért, vagy egy helyben topogásáért okolható. Legfeljebb korábbi bűnököt lehet felhánytorgatni (például cssan elfogytak a csak papíron létező, sosem volt olvasók, talán kiöregedtek és elfáradtak a kozmetikázott jelentések avatott „szakértői”), amelyek statisztikai hatása most érezhető. A baj gyökere szerintem: nem vettük észre, hogy eljött az ideje a módszerek megváltoztatásának. Bár korábban is hangsúlyoztuk, hogy az *ügynevezett instruáló tevékenység helyébe a szolgáltatások közvetítésének kell lépnie*, a megvalósítás érdekében nem sokat tettünk. Ha be is vezettünk valami újat, a hangsúly az adminisztratív teendők maradéktalan elvégzésére került. Új, ésszerű szakmai elképzelések buktak meg indokolatlan, bürokratikus „szabályokon”. Ebben jó partnerek voltak az eddig emlegetett könyvtárosok.

A központi ellátás és a módszertani betegség

A több megyében bevezetett, illetve bevezetésre tervezett új, központi ellátási forma kétségtelen sok adminisztratív tennivalóval jár. Állományellenőrzést kell véghezvinni hiányos raktári katalógusok, pontatlanul vezetett leltárkönyvek alapján, cédulák ezreit, tízezreit kell pótolni stb. Szóval egy-egy könyvtár rendbetételére hetekre van szükség, egy járási hálózatra egy-két évre is. És még egy veszély! A szokásosnál örvendetes nagyobb létszámfejlesztés hátulütője, hogy általában növekszik a képzés nélküli könyvtárosok száma. Ha ezek a fiatalok kezdettől csak lélekölő, mechanikus, unalmas munkát végeznek, létrejöhet egy újabb „fruska-generáció”. Az utánpótlás! Ezért kell állandóan hangsúlyozni: minőségileg magasabb szolgáltatásról és annak közvetítéséről van szó. A selejtezésnél meg kell mutatkozni a módszertani könyvtáros irodalom- és helyismeretének, józan mérlegelő képességének. A nyilvánosságok elkészítésében leleményességének, fantáziájának. A cserék lebonyolításában jó szervezőképességének. Az olvasói igények kielégítésében pedig megalapozott szakmai tudásának, a különféle központi és helyi könyvtári szolgáltatások ismeretének. Erre kell megtanítaniuk az „öreg” könyvtárosoknak az új munkatársakat. Ha sikerül őket rávenni, fantáziát látnak benne, felkelti érdeklődésüket, akkor lényegesen csökkenhet

az elszűrődés veszélye a tanítványnál és a tanítónál egyaránt. Továbbra is van azonban olyan aggályom, hogy erre nem mindenki képes.

Igaz az is, hogy a hálózati-módszertani könyvtárosnak az állományépítés, az olvasószolgálati munka irányításában támaszkodnia kell az illető szakterület referensére. Ez az együttműködés azonban csak akkor lehet érdemi és egyenrangú, ha a kapcsolat nem egyoldalú. Nem tud együttműködni az olvasószolgálatos könyvtárossal az, aki évek óta nem találkozott olvasóval! Reménytelen a jó munkakapcsolat a szerzeményezővel, ha például egy bibliográfia jelei a hálózati könyvtáros számára hieroglifikának tűnnek.

Szakfelügyelet — kontra módszertan

Szita Ferenc szerint: „a hálózati-módszertani munka válságához hozzájárult a hetvenes évek közepén létrehozott és ma már egyre jobban működő könyvtári szakfelügyelet is”. Talán pontosabban lehetne fogalmazni: a szakfelügyelet hirtelen a felszínre hozta a bajokat, a szakmai hiányosságokat. Ellentmondó vélemények, rendelkezések furcsa, sokszor komikus helyzeteket teremtettek. Ez a „tudathasadás” csak akkor kizárt, ha a módszertani és a szakfelügyeleti feladat hordozója egyazon személy. Bár zavar ilyenkor is jelentkezik, pontosan az ellenkező előjellel. Nem tudja ugyanis a szegény könyvtáros minden esetben eldönteni, milyen minőségben van éppen jelen a meglátogatott intézményben. Hálózati körútja során sokszor előfordul, hogy egy-egy kirívó eset láttán (például a könyvtár a fenntartó vagy a könyvtáros hibájából hetekig zárva van) „szolgálatba helyezi magát”, és mint a felettes szakigazgatási szerv megbízottja lép fel. Ez is szülhet furcsa helyzeteket, gyakran pedig egyszerűen adminisztrációs nehézségeket is. (Például a kiszállás szempontjából a két tevékenység különválasztása.) Hogy egyre jobban működik-e a könyvtári szakfelügyelet, annak megítélése igencsak viszonylagos. Véleményem szerint: jól nem. Meggyőződésem, hogy csak akkor lesz megfelelő hatékonyságú, ha egyértelműen a megyei könyvtárakra mint „A”-típusú intézményekre és mint hálózati-módszertani központokra épül, és ezzel lehetőség nyílik a két terület valóban fogaskerékszerű összekapcsolódására.

Kell a továbbképzés, az önképzés, a fokozottabb szakmai megbecsülés, de még az anyagi is! A szűkösebb gazdasági viszonyok között is elengedhetetlen a differenciált anyagi ösztönzés a mi területünkön is. Nem szabad, hogy a talán nap nap után egymás mellett dolgozó két munkatárs, akik közül az egyik „fruska típus”, a másik „ideális módszertanos”, ugyanolyan fizetést, jutalmat kapjon. Ma még, sajnos, főként ez a gyakorlat. Nehéz rajta változtatni. De talán túlzottan is félénkek, határozatlanok és „humánusak” vagyunk bizonyos esetekben.

Végül is milyen az ideális módszertani könyvtáros?

Meg lehet-e rajzolni az igazi módszertani könyvtáros ideálképét?

Nem akarom újra leírni az igen terjedelmes, de szellemes, ugyanakkor maximalista Szita-féle meghatározást. Rosszmájúan azt mondhatnám, ha akadna ilyen könyvtáros, nyilván volna annyi esze is, hogy kivételes képességeit a társadalom által jobban elismert területen kamatoztassa. Mert bizony, valljuk be, mi nem állunk valamilyen magasan a társadalmi ranglétrán. (Ebben szerepet játszhat az is, amiről eddig próbáltam beszélni.)

Azt mondanám: a módszertani könyvtáros legyen egyszerűen jó szakember és tartalmas életet élő ember! Könyvtári berkekben talán még mindig él a „módszertanos mítosz”. Bár nem akarok belépni a deheroizálást pár éve versenysportként űzők táborába, azt kell mondanom: Igenis beszélni kell a „fruska-jelenségről” tágabb értelemben is. Nem lehet mindig úgy hivatkozni az objektív nehézségekre (a könyvtárosok csak sírni tudnak — mondják gyakran a kívülállók), hogy közben szemérmesen elhallgatjuk saját hibáinkat, csökkentvén ezzel hitelünket, szavunk súlyát is.

Bár senkit sem akartam megbántani, szükségesnek tartottam töprengéseim, kétélyeim leírását, közreadását. Feljogosítva pedig azért éreztem magam, mert remélem, közjük valónak számítok — mégpedig nemcsak a munkaköri leírásom alapján.

Halász Béla

A módszertan feladata a művelődéspolitikai és szakmai követelmények együttes érvényesítése

Szita Ferenc kérdésfelvetése telitalálat, hiszen napjaink közművelődési könyvtári életének egyik legfontosabb dolgában kezdeményez vitát. Helyeslem a szerző diagnózisát is a könyvtári módszertani tevékenység helyzetéről és „fáradtságának” okairól. Szita Ferenc jól ismeri a módszertani tevékenység legutóbbi három évtizedének útját, eredményeit, nehézségeit, a munkavégzés körülményeit és a megtorpanás következményeit. Helyzetképére a téma vizsgálatakor jól lehet támaszkodni, bár hagyott még néhány tisztázandó kérdést.

Ilyen a cikke befejezéseként írt — némileg ironikusnak szánt — meghatározás a hálózati-módszertani munkáról, amelyből nem derül ki, hogy a megrajzolt „ideálképből” melyik vonás fogadható el, s melyik nem. Az semmi esetre sem, hogy a módszertani könyvtáros „csak beköszönő, lóti-futi” módon végezze feladatát. Már több mint húsz évvel ezelőtt megállapítottuk, hogy az ilyen stílusú módszertani munkának nem sok haszna van. Húsz éve vált általánossá az az igény is — amit Szita Ferenc is követelményként hoz fel —, hogy a módszertani munkában a hálózati központ olyan munkatársai vegyenek részt, akik a maguk könyvtári részterületének legjobb szakemberei. Ez utóbbival azonban, hogy tudniillik *a módszertani könyvtáros legyen jó ítéletű, gyakorlott szakembere a könyvtárügynek*, ki kell egészíteni a módszertani könyvtáros „ideálképét”. A tudományos babérokra való törekvés és „beköszönő” látogatások helyett ugyanis a legfontosabb tennivaló az alapos, szakszerű *helyzetelemzés és feladatmeghatározás*.

Szerintem a módszertani tevékenység fő célja: elősegíteni azt, hogy a könyvtárak sajátos eszközeikkel eredményesen szolgálják az érvényes művelődéspolitikai feladatokat. A könyvtárosság ma már sokkal inkább szakma (és egyben hivatás is), mint évtizedekkel ezelőtt volt. Eppen ezért *a módszertani munkában egyre inkább a szakmai követelményeket kell előtérbe állítanunk*. A nyüzgés már kevés!

Persze nem szabad a módszertan feladatait a valóságtól elszakadt elméleti követelmények szerint, valamilyen ideális helyzet feltételezésével megszabni. Nagy figyelmet kell fordítani a realitásokra, a lehetőségekre. A múltban a hálózati-módszertani munka címén kellett elvégezni mindazon tennivalókat, amiket a szakértelem elsajátíttatása és a hivatástudat kialakítása terén *más szerepek nem végeztek el*. Ilyen feladatai mindig voltak és valószínű, hogy a jövőben is lesznek a módszertani tevékenységnek. Példát mondok: Veszprémben (de másutt is, én csupán azért hivatkozom Veszprémre, mert ott vagyok leginkább ismerős) az ötvenes évek végén a könyvtárosok szakképzése állt a módszertani munka központjában. Abban az időben sok, akkor érettségizett fiatal került a hálózat könyvtárosai közé, s a legfontosabb feladatnak tűnt gyorsan középfokú szakképzettséget adni nekik. Ez sikerült is, a legjobbak később felsőfokú képzettséget szereztek, s ma az akkor indultakból kerül ki a hálózat vezető gárdája. Azután: nem volt akkor könyvtáros továbbképzés, ezért a képzettséget szerzett könyvtárosok számára rendszeressé kellett tenni és hosszú évekig fenntartani a hálózaton belüli továbbképzést.

De tudok példát máshonnan is. Amikor kedvező lehetőségei jöttek az új könyvtárak építésének, akkor Békésben és Somogyban a módszertani munka egyik központi feladata lett a kis könyvtárak építésének és berendezésének szakszerű irányítása, segítése. Az eredmény közismert (Békésben ezt még napjainkban is végzik).

Vajon mi lehet most a közművelődési könyvtárak legfontosabb módszertani feladata? A legtöbb megyében nyilvánvalóan *a kis könyvtárak korszerű ellátási rendszerének megszervezése és működtetése*.

A lehetőségek számbavétele érdekében egy kicsit bővebben kell tájékozódunk a Könyvtártudományi és Módszertani Központ — Szita Ferenc cikkében említett — új módszertani tanfolyamáról is. Mi volt ennek a továbbképzésnek a tartalma? Milyen feladatokra készítették fel a résztvevő módszertani könyvtárosokat? Ez nagyon fontos dolog, nélküle nem láthatjuk tisztán a módszertani munka mai tennivalóit.

Vagy: milyen feladatokat lát el a könyvtárak irányításában a szakfelügyelet? (Különböző tudomásom szerint a legtöbb helyen éppen a módszertani könyvtárosokat nevezték ki szakfelügyelőkké.) Hogyan valósult meg a szakfelügyelet? Mert csakis a munkamegosztással alakulhat ki a kívánatos együttműködés a szakfelügyelet és a módszertani tevékenység között.

Továbbá: mit teljesít ma a könyvtáros szakképzés rendszere a közművelődési könyvtárak igényeiből, és milyen munka hárul ennek következtében a módszertani

tevékenységre? Csak alkalmaznia kell a könyvtárosok által elsajátított szakismereteket és rászabni a könyvtárak feladataira, lehetőségeire, vagy pedig pótolnia kell a képzés esetleges hézagait is?

És mi a helyzet ebből a szempontból a könyvtárosok továbbképzése terén? Milyen továbbképzési programot valósítanak meg ma a közművelődési hálózatok?

Mindezekből az derül ki, hogy mindenekelőtt a módszertani munka tartalmát kell tisztáznunk, hogy azután foglalkozhassunk a *hogyan* kérdésével is. Ilyenformán indulhatunk el a *gyógyulás* útján.

Páldy Róbert

Nem diagnosztizálni, de megelőzni!

A húsz-harminc éve dolgozó könyvtárosok a régi szép időkre emlékeznek, amikor a munka fáradtságát, de szépségét is érezték. Milyen volt az a munka a mai, megváltozott körülményekhez, megnövekedett feladatokhoz képest? Ott érezték maguk mögött a járási tanácsok támogatását, ami a vitacikk szerint jelenleg hiányzik. Miért volt nehezebb a semmiből valamit csinálni, mint egy működő rendszert csiszolgatni és még jobbá tenni? Vajon miért tűnik rutinszerűnek, sablonosnak, fáradtabbnak a mai módszertani munka?

A mai — megfiatalodott — hálózati-módszertani könyvtárosgárdának nincs oka arra, hogy munkáját rutinszerűnek és sablonosnak érezze. Nem nekik kellene változni és megvárni, míg „beoltják” őket, hanem inkább azoknak a hálózati-módszertani munkatársaknak, akik már rutinból, sablonosan végzik munkájukat. Amikor megszűnt az „irányító tanácsok támogató ereje”, elfáradtak a könyvtárosok, talán azért, mert hirtelen új módszerekre kellett volna váltaniuk, és erre a sablonos, rutinszerű munkatempó már nem volt alkalmas. Megmaradt a *kérés, könyörgés, a tanácsadás és a segítségnyújtás*. Miért érzi magát egyedül a vidéket járó módszertani munkatárs, amikor van kitől kérnie, van kinek könyörögnie, s talál olyan helyi könyvtárost, akinek tanácsot, segítséget adhat? Mit szeretne még és mit kellene ennél többet tennie? Ez a négy dolog bőven kitölti a mai hálózati-módszertani munkát. Aki ezt a munkát végzi, nem valószínű, hogy úgy érzi, hiányzik maga mögött a hatalmi erő. Mi lenne, ha hatalmi szóval lépne fel és nem segítőkész munkatársként? Vajon mennyivel dolgoznának jobban a 200—300 forintos tiszteletdíjukért a községi könyvtárosok?

Ahol a könyvtárak ellenőrző látogatása és szakmai gondozása rendszertelenné vált, ott valóban beteg lehet a hálózati munka, vagy nem végzi rendszeresen munkáját a hálózati-módszertani munkával megbízott gárda. Inkább azt kellene megkeresni, hol van ilyen, és azt meggyógyítani. Valószínű, sokakat bánthat az általánosított gyanúsítás ezzel a betegséggel.

A vezetővé lett hajdani módszertani munkatársak felvették a „többnyire szakképzetlen” fiatal könyvtárosokat, de velük a szakmai kapcsolataik nem alakultak kedvezően. Ezért is a megfiatalodott gárda felelős? A cikk szerint igen. Az igazság az, hogy kevés bizalmat kaptak, elvetették jó ötleteiket. Aki ezt felismeri, az már gyógyuló beteg. Itt kell tovább folytatni a kúrát, és akkor majd nem tör ki a járvány. Van közösség, ahol nem a betegség diagnózisának megállapításán fáradoznak, hanem megelőzésén. Igenis kapnak támogatást a fiatalok, méghozzá a legnagyobb támogatást! A hálózati-módszertani munkatárs, amikor beledobják a mélyvízbe és az első sikeres csapásokat megteszi, nagyon jól érzi magát. Talán jobb így, mintha valaki nógatná és ideoda ráncigálná. A legcsekélyebb siker is fokozza munkakedvét, és nem fog elfáradni. Igaz, most nem új könyvtárakat kell létrehozni, átletározni az összevont állományokat stb., mint régen, hanem egy picit javítani minden területen. Ez pedig szépen és folyamatosan megy is. Ha valahol nehéz egy módszertanosnak sikerélményt szereznie, az csak ott lehet, ahol az „öreg rókát”, a régi könyvtárost nem lehet már betörni. Ez pedig nem a fiataloknak, korosztályomnak a hibája.

A cikk szerint a vidéki módszertani könyvtárosok hiányolják a Könyvtártudományi és Módszertani Központ segítőkészségét. A KMK bármennyire is segítendő szándékú is, valószínűleg nem tudja elérni, hogy a könyvtáros X községben pontosan 16 órák kinyisson, sőt még hatalmi erővel sem lehet erre kényszeríteni. Itt kezdődik a vidéket járó munkatársak feladata. Ehhez nem kell a KMK segítsége. Az 1979—80-as központi módszertani tanfolyam sikere is abban volt, hogy találkoztak azok az emberek, akik azonos munkaterületen dolgoznak. Megbeszélték tapasztalataikat, véleményt cseréltek, és ettől lettek okosabbak, nem pedig attól, amit könyvből, jegyzetből fel lehet olvasni, illetve végig lehet hallgatni.

Kovács Géza

A nehezebb körülmények felkészültebb gárdát kívánnak!

A hálózati-módszertani munka „elerőtlenedése” nem helyi jelenség, ezt igazolja *Szita Ferenc* vitaindító cikke is. Még vannak — és nem is kevesen — olyanok, akik különbséget tudnak tenni a hatvanas évek és napjaink módszertani tevékenysége között. Szerencsések voltak azok, akiknek a „felfelé ívelő” idők jutottak. Nem valószínű, hogy eredményeik záloga csupán jobb munkájuk volt. A hetvenes évek könyvtárosai képzetebbek voltak, hivatásukat jobbára maguk választották, s ha elképzeléseik találkoztak a gyakorlattal, meg is maradtak a pályán.

Módszertani könyvtárosnak lenni nem könnyű. Aki erre vállalkozik, annak kötelessége ismerni — sőt jól ismerni — a könyvtári munka valamennyi részletét, emellett olyan emberi tulajdonságokkal is kell rendelkeznie, amelyekkel a területén működő könyvtárosokat meg tudja nyerni partnernek, kedvet, lendületet tud beléjük plántálni.

Kik lettek „annak idején” módszertani könyvtárosok? Felsőfokú végzettségűekben nem bővelkedett a hálózat, pedig rájuk lett volna szükség. A hálózati központok, alközpontok a tanfolyamot végzett, középfokú szakképzettséggel rendelkezőkből válogattak. Központi továbbképzésükkel azonban nem törődtek, pedig ez feltétlenül eredményt hozott volna. Bennük megvolt ugyanis a könyvtárügy szeretete, a kitartás és az a vállalkozó kedv, amellyel évről évre, újra és újra tanítani, irányítani tudták a kezdőket. Régóta tudjuk, hogy ez ma már nem elég. A változásokhoz való igazodás is nagyobb tudást követel. Ha választani kellett a jelentkező új és régi módszertani könyvtáros között, lehetett-e lemondani arról, aki már hosszabb ideje hálózati feladatokat látott el, ismerte a helyi terepet, adottságokat, és a kapcsolatokat már kiépítette. A helycserét mégis véghez kellett volna vinni, még akkor is, ha kezdetben nem mutatkozott volna látványos eredmény, hisz a hálózat, a terület megismeréséhez egy-két évre van szükség.

A személyi gondokon kívül a közigazgatási változások is a vártnál kedvezőtlenebbül befolyásolták a hálózati munkát. A járási feladatok szűkítésével ugyanis elsősorban az alközpontok gyengültek meg. Emiatt az itt végzendő feladatok részben — a szükség hozta így — átkerültek a megyei könyvtárakhoz, ahol viszont a létszám sem nőtt a feladatok növekedésének arányában. Az önállóságukat veszített tagközségi könyvtárak gazdátlannak érezték magukat, ezért sokkal több módszertani segítséget igényeltek, mint önállóságuk idején. Az összevonás — könyvtári vonatkozásban — nem hozta meg a kívánt eredményt. Az állományfejlesztés lényegesen javult ugyan, a nyitvatartási idő azonban változatlanul kevés, vagy alig növekszik, s ez persze nem kedvez az olvasómozgalomnak.

Ugyancsak kedvezőtlenül hatott a módszertani munka eredményességére és az olvasómozgalomra egyaránt a községi könyvtárosok személyének gyakori cserélődése. Eleinte az alacsony bér, a hátrányos időbeosztás, később a képesítési rendelet mozgatta meg őket. Nem elhanyagolható a gyermekgondozási segélyen levők helyettesítésének gondja sem. A módszertani könyvtáros egyre többet kényszerült az alapismertek átadásával foglalkozni, melynek eredménye sokszor attól függött, hogy a pártfogásba vett könyvtárost szerződéssel vagy kinevezéssel alkalmazták-e. A szinte évenként szervezett alapfokú tanfolyamok nem változtattak lényegesen ezen a helyzeten.

Más könyvtári munkaterületek szakembereinek bevonása a módszertani tevékenységbe annak erősödését segítené elő, ha az e célra fordított idő nem volna korlátozott és kevés. Az évek során elmaradt, nagyon időigényes feltárási munkához például sokkal több fáradozásra, erőre, sőt brigádmunkára volna szükség.

A gyakran kifogásolt propaganda megjavításához pedig elsősorban pénzre volna szükség. A megyei könyvtáraknak e célra — külön forrásból — anyagi fedezetet kellene kapniuk.

Az országos méretű takarékoság, fejlesztési visszafogottság érzékenyen érinti a közművelődési intézményeket. Talán a leleményesség is segíthetne a hírverésben, népszerűsítésben. Sajnos, nem mindig ott található a biztos anyagi fedezet, ahol azzal eredményesen tudnának gazdálkodni.

Utójára, de nem utolsósorban szólni kell a lelkesedés hiányáról is. Az új munkatársak egy része csak kereseti lehetőségnek, állásnak tekinti a könyvtárat. Ha a módszertani könyvtárosból is hiányzik a hit és a lendület, mit tud átadni belőlük a kisebb településeken működő, még mindig misszionáriusi hevülettel dolgozó kollégáinak? Hit és lelkesedés nélkül nem életképes a mi ügyünk. A könyvtárosok képzésében résztvevő szakembereken múlik, hogy tanítványaik szemében ne csak szakma, de hivatás is legyen a választott könyvtáros pálya.

Magyar Józsefné

Vidéken hátrány társadalomtudósnak lenni

Kristó Gyula, a középkori magyar történeti tanszék professzora 1939-ben született, 1962 óta tanít az egyetemen. Munkássága gazdag és sokrétű: számos könyv és nagyobb tanulmány szerzője. Írásai a magyar középkor-kutatás önálló tudományos gondolkodású, markáns arcélű képviselőjét állítják elénk.

— *Kutatásaid időben a magyar nép östörténetétől (pontosabban, egyik könyved címét részben idézve, „Levedi törzsszövetségétől”) körülbelül Csák Mátéig terjednek. Nagy és fontos szakasza ez a magyar történelemnek, irodalma is hatalmas. Ilyen körülmények között, ilyen témákat kutatva: mit jelent számodra a könyvtár?*

— Csak közhelyeket tudnék mondani, ha a levegőt vagy a vizet említeném, így hát röviden csak annyit mondok: szinte mindent. Ennek a valóban nagy és fontos korszaknak az elmúlt évszázadok alatt hatalmas irodalma keletkezett, ezt a könyvtárak őrzik. De még a levéltári jellegű forrásanyag (az oklevelek) zömét is el lehet érni a könyvtárban a forráskiadványokban. A könyvtár tehát ezen a területen egyszerűen létszükséglet.

— *Mikor értek az első, mélyebb könyvtári benyomások? Kik vezettek be a „könyvtárhasználat” rejtelseibe? Volt-e részük ebben a könyvtárosoknak?*

— Űgynevezett „első generációs” értelmiségi vagyok. A könyv szeretete kisgyermek korom óta bennem élt, anélkül azonban, hogy — szerény jövedelmű munkáscsalád gyermeke lévén — valamiféle családi könyvtár alapjait megvehettem volna. Az orosházi középiskolás években akkori ginnáziumi igazgatóm igényes és jó ízléssel fejlesztett magánkönyvtára készítetett csodálatra, annak voltam rendszeres olvasója. De a könyvvel — mint nagy tömegben jelentkező, információkat hordozó anyaggal — csak szegedi egyetemi éveim alatt találkoztam. Noha már ekkor rendszeres látogatója voltam a szegedi könyvtárnak, ez az idő még a vizsgaidőszakok büvöletében telt el, és inkább csak rácsodálkoztam a sok könyvre, semhogy krémjét ízlelgettem volna. Az egyetem elvégzése után — más álláslehetőség híján — a történeti tanszékek könyvtárába kerültem könyvtáros-gyakornoknak; eredendően azért, mert éppen akkor kezdődött a tanszéki könyvtárban az állomány teljes revíziója. Harmincezernél több könyvet kel-

KRISTÓ GYULA
a történelem-
tudományok
doktora,
egyetemi tanár,
a szegedi
József Attila
Tudományegyetem
rektorhelyettese

lett hét hónap alatt kézbe venni csekély létszámú állományellenőrző és leltározó csoportunknak, itt még a csodálkozásra sem volt elég idő. Mindenesetre azzal a felbecsülhetetlen haszonnal járt ez a munka, hogy alapos tájékozottságot szereztem egy olyan tanszéki könyvtár állományáról, amelynek még ma is csak leltárkönyve van, de — a legújabb szerzeményekén kívül — semmiféle katalógusa nincs. A sportújságírásban kedvelt hasonlat szerint ekkor a zongorát cipeltem, s csak később, amikor már módomban nyílt a kutatómunka végzésére, adatott meg a lehetőség, hogy játszhassam is a zongorán. Addigra viszont már a könyvtárhasználatot autodidakta módon elsajátítottam.

— *Hány könyvtárból tudod összeszedni a szakirodalmat? Van-e báziskönyvtárad, amely igényeid zömét ki tudja elégíteni? Megtalálod-e Szegeden azokat a könyveket, folyóiratokat, amelyekre rendszeresen szükséged van?*

— Bázis-könyvtáram három is van: a szegedi egyetemi könyvtár, a tanszéki könyvtár, valamint az elmúlt évtizedekben vásárolt, kapott könyvekből, különnyomatokból összeállt saját könyvtáram. Ez igényeim zömét ki tudja elégíteni, vagy még pontosabban fogalmazva: már a témaválasztáskor ügyelek arra, hogy olyan témát kutassak, amelyhez ezek valóban betölthetik a bázis-könyvtár szerepét. Nagyon keserves ugyanis a kutatás, ha a könyvek zömét csupán más városban vagy könyvtárközi kölcsönzés útján lehet megszerezni. Alig néhány olyan könyv, folyóirat akad, amelyre rendszeresen szükségem van, s amely Szegeden nincs meg. Ez esetben a xerox-, a lumoprint-másolat siet a kutató segítségére.

— *A Tiszatájban a vidéki társadalomtudományi kutatások helyzetéről, lehetőségeiről folyó vitában te is megírtad, hogy vidéken társadalomtudósnak lenni hátrány. Tehetnek-e valamit, s ha igen, mit a könyvtárak a „hátrányos helyzet” főlészámolásáért, illetve enyhítéséért? Milyené kellene válnia a két szegedi nagykönyvtárnak, s mit kellene nyújtaniuk az országos jelentőségű, Budapesten levő könyvtáraknak?*

— Valóban megírtam, mert magam is saját bőrömön tapasztalom: vidéken társadalomtudósnak lenni bizonyos fokú hátrányos helyzetet jelent. Nem ritka eset, amikor a kutatás során hirtelen olyan könyvre (netán a téma szempontjából kulcsfontosságú könyvre) vagy folyóiratcikkre volna szükségem, ami Szegeden nem érhető el. Marad a fásaszto pesti út vagy az olykor érthetetlenül hosszadalmas könyvtárközi kölcsönzés. Ma is több olyan, belföldön kiadott, a könyvtárközi kölcsönzés keretében kért könyvre várok hónapok óta, amelynek Szegedre juttatása aligha tarthatna ilyen hosszú ideig. S közben a kutatás áll, vagy alig halad előre. Sok kellemetlenség forrása az is, hogy általában nagyon rövid időben szabják meg a könyvtárközi kölcsönzés révén a kérőhöz eljutott könyv használati idejét. Főleg a testes, idegen nyelvű kiadványok esetében bosszantó — és ugyanakkor nevetséges is —, hogy a kézhez vételtől számított pár nap múlva már lejár a határidő. Különösen tragikomikus, ha a nyár kellős közepén érkezik egyhetes határidővel, egyazon időpontban néhány könyv (amint erre éppen az elmúlt nyár szolgáltatott saját esetenben példát). Ami a pesti könyvtárakat illeti, számomra a legfájóbb csalódást mindig az okozza, ha éppen olyan könyvet szeretnék a nagykönyvtár olvasójában olvasni, amelyik külső raktárban van, s előkeresését csak másnapra vagy néhány nappal későbbre ígérik. A két szegedi nagykönyvtárnak pedig minél több könyvet kellene megvennie, mind több folyóiratot járattania, hogy nagy biztonsággal megtalálható legyen az, amit a kutató ott keres. Dehát ez éppen olyan jámbor óhaj, s anyagiak híján megvalósíthatatlan utópia, mint a külső raktárak megszüntetése.

— *Mint kutató, megfelelőnek tartod-e a magyar könyvtárügy mai szervezetét, ügyintézését, szolgáltatásainak körét, minőségét, gyorsaságát? Magyarán: ha egy-egy könyvtár önmagában nem is, a könyvtári szervezet egésze kielégíti-e kutatói igényeidet?*

— Nem tagadom, a pesti nagykönyvtárak közül vannak kedvelt és különböző okok miatt általam kevésbé látogatott

könyvtárak is. De egyetlen, még oly nagy könyvtár sem tudja önmagában kielégíteni azt az igényt, amit egy ilyen korszaknak — és nemzetközi vonatkozásainak — kutatása támaszt. A gyorsaságról már az előző kérdés kapcsán esett szó. Ugyancsak részint a gyorsaságot illeti, de a szolgáltatások körét is, hogy könyvtárainkban jobban kellene fejleszteni a gyorsmászoló apparátust, rövidíteni kellene a meglehetősen nagy várakozási időt, amire egy-egy könyv vagy cikk másoltatása során kárhozható vagyunk. Mégis azt mondhatom: a könyvtári szervezet egésze lényegében fedezi kutatómunkám irodalomszükségletét. S amihez Magyarországon nem tudok hozzájutni (nemcsak és sokszor nem is elsősorban könyvhöz, hanem az új tudományos eredményeket tartalmazó kiadványokról tudósító információkhoz), azt alkalmanként külföldi útjaim során megszerzem.

— *Nagyobb könyvtáraink — több-kevesebb rendszerességgel különféle könyveket, füzetekeket is megjelentetnek (évkönyvek, bibliográfiák, kötetkatalogusok, különféle segédletek, esetenként forrásközlések stb.). Segítenek-e munkádban az ilyen könyvtári kiadványok?*

— Mindaz, ami könyvészeti információt hordoz (bibliográfia, segédlet, katalógus), nélkülözhetetlen. A könyvtári kiadványok értekező részei csak akkor segítenek, ha éppen témámba vágó írást közölnek.

— *A készülő, Szeged története című ötkötetes monográfia sorozatszerkesztője vagy, s ugyancsak te szerkesztet az egyik kötetet is. Milyen tapasztalatokat szereztél a könyvtárról e minőségében? „Alá dolgoznak-e” a maguk eszközeivel a könyvtárak e fontos történeti szintézis elkészítésének?*

— A monográfia elkészítésében igen fontos szerepet játszik a Somogyi Könyvtár. Már lassan egy éve a Somogyi Könyvtár irányításával folyik a legfontosabb szegedi napilapok (*Szegedi Híradó, Szegedi Napló, Délmagyarország, Szegedi Új Nemzedék* stb.) repertóriumának készítése, alapvetően a monográfia igényeinek megfelelően. Egy hatalmas méretű szegedi adatbank alapjait veti meg a megfelelő levéltári kijegyzésekkel együtt ez a cédulázás. Emellett bibliográfiakészítéssel is segítségünkre sietett a Somogyi Könyvtár.

— *Hosszú évekig a szegedi egyetlen könyvtár munkatársa voltam, te most a szegedi egyetem rektorhelyettese vagy. Nem állhatom meg tehát, hogy meg ne kérdezzem: az egyetem vezetése tud-e valamit tenni az egyetemi könyvtár raktár- és helyiség gondjainak megoldásáért? Egyáltalán: mik a terveitek?*

— Az egyetemi könyvtár kinőtte a rendelkezésére álló teret, külső raktár mindenképpen szükséges. Korábban egy, a várostól távoli megoldással (falusi iskola bérlésével) próbálkoztunk, de ez nem volt járható út. Az egyetem vezetése a közelmúltban a könyvtár tőzsomszédságában mintegy százezer kötet raktározására alkalmas raktártérrel gondoskodott. Ez,

valamint a későbbi időben létesítendő újabb raktár enyhít az egyetemi könyvtár gondjain. Legalább ennyi gondot vetnek fel a tanszéki könyvtárak is, ahol szintén égető gond a raktározás. Az egyetemi könyvtár szakmai irányító szerepének fokozatos kiterjesztése a tanszéki könyvtárakra e téren is előrelépés lenne.

Lengyel András

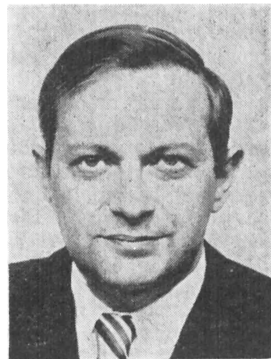
„Az én könyveim az én szolgálím”

— Sokoldalú munkásságának mind-egyik területe (filozófia, esztétika, irodalomkritika) bölcsész-stúdium, a könyvnek és a könyvtárnak tehát alapvető szerepe kell, hogy legyen minden lépésénél. Mikor kezdődött kapcsolata a könyvtárral?

— Tízéves koromban ismerkedtem meg vele: alighogy beiratkoztam a gimnáziumba, apám elvitt a Fővárosi Könyvtár Miksa utcai (ma Osvát Ernő utca) fiókjába, ahol akkoriban évi egy pengő tagsági díjat kellett fizetni. Kiírta számomra a katalógusból azokat a könyveket, amelyeket véleménye szerint feltétlenül el kellett olvasnom. Ezek között éppúgy ott voltak *Shakespeare* művei, mint *Szigligeti Ede* Fenn az ernyő, nincsen kas című darabja. Mai szemmel nézve a kiírt könyveknek mintegy húsz százaléka valószínűleg nem tartozott az alpműveltséghez szükséges munkák közé, ennek ellenére nagy jelentőségű volt számomra a könyvtárral való megismerkedés. Időnként hallottam, amint a könyvtáros rábeszélte a krimi iránt érdeklődőket *Dosztojevszkij Bűn és bűnhődésére*, s általában is sokat segített tájékozódásomban a belehallgatás az ottani beszélgetésekbe. Hamarosan otthonos lettem ebben a Miksa utcai fiókban. Később azután a Széchényi Könyvtárról is hallottam, s gimnáziumi lógásaimon meg szabadidőm egy részét föláldozva is el-eljártam oda.

— Ilyenformán az első élmények és tapasztalatok mindjárt közel vitték a könyvtárhoz. Mondhatjuk azt is hogy „egy életre eljegyezték vele”?

— Természetesen igen — de én a könyvtár fogalmába itt nemcsak a közkönyvtárakat értem bele. A Fővárosi Könyvtár fiókjában szerzett tapasztalatok ugyanis házikönyvtár kialakítására ösztönöztek, s irányt adtak a könyvgyűjtéshez is. Kedvenc szórakozásommá vált az antikváriumok böngészése, s valóban sikerült is jól használható házikönyv-

HERMANN
ISTVÁN
akadémikus,
az ELTE
bölcsész-
tudományi
karának
tanszékvezető
egyetemi tanára

tárt teremtenem. Valamikor katalogizáltam is ezeket a könyveket; ezt ma már nem teszem. Könyveim bizonyos részeinek betűrendbe állítása, valamint témák szerinti csoportosítása segíti tájékozódásomat. Nagyon szeretem a könyvtáramat. Lehet, hogy olvasóim most elborzadnak: de én a könyvekbe jelöléseket teszek, beléjük írok, számfűletet is hajtogatok rajtuk, mert így sokkal jobban kézzreállnak a munkámhoz. Nagyon örültem, amikor olvastam, hogy *Marx* hasonló módszert alkalmazott, mondván: „A könyveim az én szolgálím.” Könyvtári könyvvel ilyesmit soha nem tudok megtenni, mivel az nem marad birtokomban; legfeljebb ideiglenes ceruzajelölésekkel és a könyvbe helyezett jelzőcédulákkal tudom munkámhoz „idomítani” őket. Ezek a jelölések persze csupán arra az időre szólnak, addig segítenek, amíg a könyv nálam van.

— Mindez azt is jelenti, hogy a közkönyvtárakban nem igazán érzi otthon magát, mivel ott nem „dolgozhatja meg” a könyveket?

— Ezt nem mondanám, tény azonban, hogy az elmondottak következtében általában csak otthon dolgozom. Voltak olyan könyvtárak, amelyekben tudtam

dolgozni, de ezek is többnyire magán-könyvtárak voltak, mint például *Lukács György*, aki ugyancsak beleírt a könyveibe. Ha valamiről beszéltünk, és a könyvben megkerestük a vonatkozó részeket, azokat is megjelölte, s így számomra is lehetővé tette, hogy úgy dolgozzam könyveivel, mint a sajátjaimmal. A közkönyvtár számomra a legtöbb esetben csak kiegészítő, orientáló szerepet tölt be. Ennek egyik oka az, hogy egy-egy új témához igen gyakran sikerül magamnak is megszereznem az alapvető műveket, s aztán a könyvtári katalógus alapján csak a könyvvállomány szükséges kiegészítését végzem el.

— *Melyik szakkönyvtárat használja ilyenkor legszívesebben?*

— Különösen kedvelt szakkönyvtáram nincs. Előfordult már, hogy bizonyos témák esetében a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, mások esetében az Egyetemi vagy az Akadémiai Könyvtár segített tudományos munkámban. De még az is megesett — például a Freud-kutatások során —, hogy a legtöbb érdekes anyagot az Országos Pedagógiai Könyvtárban találtam.

— *Mindig megtalálja a hazai könyvtárakban, amit keres?*

— Ami a régebbi munkákat illeti, a magyar könyvtárak ellátottságával nincs bajom, legfeljebb azt kifogásolhatom, hogy bizonyos esetekben csak könyvtárközi kölcsönzéssel lehet megszerezni a szükséges művet, holott a könyvtárak ma már xerox-másolatban tehetnék hozzáférhetővé a viszonylag ritkán föllelhető, de keresett könyveket. Xerox-tár, xerox-háttér létesítése nélkül véleményem szerint elképzelhetetlen a modern könyvtár. Még nagyobb hiányosság, hogy szakkönyvtárainkban nem áll rendelkezésre nyilvános xerox-másoló, amely akár pénzbedobással is működhetne.

Az igazán nagy nehézségek azonban az új beszerzések körül vannak. Hosszú hónapok, néha egész év is eltelik, mire egy szakkönyvtárban hozzá lehet jutni a legfrissebb irodalomhoz. Feltétlenül meg kellene gyorsítani a katalogizálást is, az új szerzeményekről pedig igen gyors tájékoztatást kellene adni, még a feldolgozó munka előtt.

— *Ha már szóba került a modern technika könyvtári alkalmazásának szükségessége, hadd kérdezzem meg: hogyan és miben látja a modern könyvtár információszoologálató szerepét egy olyan „tiszta” elméleti tudományterület vonatkozásában, mint a filozófia?*

— Véleményem szerint az információ-ra minden szakmának szüksége van. Gyakorlati szempontból azonban azt mondhatom, hogy a filozófiai kutatás nem információrendszer kiépítésétől függ. A filozófiával foglalkozó minden ember, aki tudományosan gondolkodik, legfeljebb harmadsorban használhatja fel azt a fajta könyvtári információt, ami a természettudományok területén kialakult és elterjedt. A filozófus lényegében úgy alakítja a maga kutatási problémakörének kiépítését, hogy amikor ehhez hozzákezd, már túl van az alapvető, problémafelvető olvasmányokon. Éppen e problémafelvető olvasmányok nyomán kényszerül arra, hogy figyelemmel kísérje a szakirodalmat. Érdeklődését, keresésének irányát nem címek és alcímek jelzik, hanem meghatározott vagy a keresés során kibővülő-kiegészülő *tartalmak*. Igazi tartalmi információt azonban sem az előforduló kategóriák száma, sem az alcímek alapján nem lehet adni senkinek. Hogy szélsőséges példát mondjak: *Thomas Mann* Lotte Weimarban című műve a modern belső monológok egyik fajtájának klasszikus példája. Maga a regény azonban semmiképpen sem szerepelhet úgy egy komputeres kimutatásban, mint a belső monológ példája. Egyébként is meg vagyok győződve arról, hogy az olyan alapvető és értékes könyvek, mint például *Hegel* és *Kant* művei vagy a nagy irodalmi alkotások esetében éppen az nem szedhető ki tárgyszavak, deszkriptorok formájában ami a filozófus számára lényeges. Nagyon nehéz volna — teszem azt — *A tiszta ész kritikájának* az emberi tudat aktív szerepéről adott képét ilyenformán számba venni, vagy a hellenizmusról vallott hegeli felfogást ezen az alapon föltérképezni.

— *Ha — mint mondta — a tájékozódás tartalmi részében nem tud igazán segíteni a könyvtár a filozófusnak, tehet-e még valamit a könyvtáros a dokumentum kézbeadásán kívül annak érdekében, hogy munkáját megkönnyítse?*

— Tehet, ha ő maga is művelje valamilyen módon a filozófiának. S hadd tegyem hozzá: jó lenne, ha szakkönyvtárainkban kellő számú ilyen könyvtárossal is találkozhatnánk.

— *Ez a használói óhaj tulajdonképpen pontosan egybeesik a könyvtári oldalnak azzal a sokat hangoztatott törekvésével, hogy kiterjessze az egy-egy tudományterületen jól felkészült, úgynevezett szak-tájékoztatók alkalmazását a szakkönyvtárakban — vagyis megerősít szándékaink helyességében.*

Sz. Nagy Lajos

A művelt orvos jobban és eredményesebben gyógyít

Az Ipoly-völgyi Losonc középkori mezőváros, a XII. században említik először nevét. A török időkben, majd a függetlenségi háborúk idején többször lerombolják, 1849-ben a cári csapatok felgyújtják. A városnak e századi története is viharos. Tudomásom szerint professzor úr Losoncon született, mit mesélne gyermekkoráról?

— Valójában én Losoncon csak születtem — 1910-ben —, mert az anyám losonci volt, és akkoriban az asszonyok még hazamentek szülni a szülői házba. Onnét nem sokkal születésem után visszajöttünk Pestre, itt telt el gyermekkorom. Apám, aki a MÁV-nál volt elég jól haladó tisztviselő, sokat szerepelt a proletárdiktatúra alatt, ennek következtében 1919-ben, a fehérterror idején eltávolították állásából, és ekkor a családnak nem volt jövedelme. Különben is nagyon zavaros idők voltak akkoriban Pesten, mindenfelé verekedések az utcákon, úgyhogy az egész család visszaköltözött Losoncra. Akkor, 1920-ban, töltöttem ott egy évet.

Az elemi iskolának, ahová jártam, nagyon szép könyvtára volt, persze tele az akkori időknek megfelelő hazafias művekkel, *Donászy Ferenc* kalandos könyveivel, hun és magyar mondákkal, *Siegfried* történeteivel, a görög mitológiával. Ezeket akkoriban nagyon szerettem. Volt egy vastag albumokból álló sorozat, a *Műveltség könyvtára*, a századforduló táján kezdték kiadni, s meg lehetett találni minden magyar értelmiségi család könyvespolcán. Nagyon szép sorozat volt, olyan kötetekkel, mint a *magyar történelem*, *világtörténelem*, *művészet*, *társadalom*, *az ember*, *a technika vívmányai* stb. Ez volt az én kisgyermekkorom olvasmánya. Különösen a művészeti kötet ragadott meg. Nagyon szerettem metszeteit, képeit. Kedveltem a *Földrajzi Társaság* kiadványait is.

Otthon elég sok könyvünk volt, nem szorultam rá a könyvtárra. Értelmiségi családban, értelmiségi környezetben nevelkedtem, nagybátyáim ügyvédek, orvosok, tanárok voltak.

A középiskolában is meg tudtam élni az otthoni könyvtárból, híresen nagy olvasó voltam. Mindig nevettek rajtam otthon; valami ennivalót vettem magamhoz, süteményt vagy csokoládét, hasra feküdtem egy díványon, és meghalt számomra a külvilág: olvastam. Elég sokat ki is kaptam emiatt.

— *Ebben az időben a könyvelményeken kívül ki vagy kik hatottak professzor úrra?*

— Rám különösen anyám két fivére

DR. MAGYAR IMRE
orvosprofesszor,
kandidátus,
tanszékvezető
egyetemi tanár

hatott. Az egyik francia—német szakos tanár, óriási műveltségű, polihisztorféle, amilyen manapság kevés akad. A hadifogságból hazatérve Losoncon élt. Ő igen nagy hatással volt rám. Olvasmányokat ajánlott, könyvlistával is ellátott, amit én lelkiismeretesen „abszolváltam”.

A másik, a Bécsben élő orvos nagybátyám igazi nyelvetehetség volt. Losoncon általában mindenki beszélt magyarul, németül és szlovákul. Nagybátyám Párizsban tanult, ahol kitűnően megtanult franciául, s mivel egy olasz családnál lakott, olaszul is. Majd elsajátította a spanyol, sőt az arab nyelvet is. Ez nekem nagyon imponált. Ő csinált kedvet az idegen nyelvek tanulásához, s igen sok nyelvvvel kezdtem foglalkozni. Beszélni kevés nyelven tudok, viszont jó néhányon olvasok. Ez a két hatás maradandónak bizonyult.

Gimnazista éveimben Pesten beiratkoztam egy magánkönyvtárba, ahol a frissen megjelent könyveket kerestem. Akkoriban jelentek meg sorra *Thomas Mann* művei, *Stefan Zweig*, *Werfel*, *Wassermann* regényei. Sok klasszikus művet is olvastam. Az akkori gimnáziumi tananyag súlyosabb volt a mainál. Stiliztikát, poétikát, retorikát tanultunk, s amiről ott hallottam, azt megszereztem és elolvastam. A középiskolában megszoktam, hogy az *Akadémiai Könyvtár*ba járjak. Csöndes, nyugodt hely volt, ahol csupa öreg ember ült, és ahol — régi kifejezéssel élve — „úri nyugalom” honolt, talán egy kevés dohszaggal is. Az ember mindent megkapott ott, amit kért. Főleg *Vajda János* és *Reviczky Gyula* könyveivel foglalkoztam akkoriban, ezeket a könyvkereskedésben nem lehetett megvásárolni.

— *A Pázmány Péter Tudományegyetem orvosi könyvtárának története 1826-ban kezdődik. Ekkor Schordann Zsig-*

mond, a „felsőbb bonctan és élettan” német származású tanára saját folyóirataiból létesített olvasói tárat. Az 1930-as években a könyvtár el-elakadó minisztériumi segélyekből tartotta fenn magát. Úgy vélem, professzor úr akkoriban ismerhette meg a könyvtárat.

— Nemigen jártam oda. Hogy miért nem? Akkoriban ugyanis nagy verekedések voltak az egyetemen. Nem a orvosok között, akiket ismertem, hanem odajöttek a jogászok és a bölcsészek, s ők verekedéseket kezdeményeztek. Sok zavaros fej volt abban az időben az egyetemen, és nemcsak ott. Azért néha elmentem a könyvtárba, hozzáolvasni az előadásokon hallottakhoz.

Nem szeretek könyvtárban olvasni, olvasás közben szívesebben vagyok egyedül. Tanítványokat vállaltam, és ha kerestem néhány pengőt, abból mindig jutott könyvekre. Jobban szeretem saját könyveimet, itthon minden könyvnek tudom a helyét, minden könyvhöz fűződik valami emlékem.

— Nekünk, könyvtárosoknak a „Sal-lai—Sebestyén” fogalom, alapvető kézikönyvünk. A magyar orvosnak ilyen lehet a „Magyar—Petrányi”, A belgyógyászati alaponaljai. Első kiadása 32 évvel ezelőtt jelent meg. Milyen egy kézikönyv harmincéves története?

— Ez elsősorban tankönyv. Az az érdekessége, hogy első kiadása rendkívül szerény volt, külalakra is. Aztán az újabb kiadások egyre szebbek lettek, bővebbek, két, majd három kötetre nőtt a terjedelem. Most már időszerű volna a tizenegyedik kiadás, de én arra már nem vállalkozom. Nem azért, mintha nem volnék képes rá — Petrányi Gyula fiatalabb nálam két évvel —, hanem mert annyit fejlődött a medicina, hogy azokat a részeket, amelyekkel nem foglalkozom behatóan, már nem merem megírni. Ennek a könyvnek a jövőjét úgy képzelem el, hogy egy szerkesztő közreműködésével — a könyv nyomdokain haladva — sok szerző írja majd meg.

— Gyógyítás és műveltség. Sokszor és sokat írt erről professzor úr. Azt hiszem, nem tévedek, ha azt mondom, a cél mindig annak bizonyítása volt, hogy a művelt orvos jobban és eredményesebben gyógyít, mint a műveletlen.

— Igen. Ezt a nézetet egy kicsit már kezdik elfogadni, ami nekem nagy elégtétel. A középiskolában például a történelem megint érettségi tárgy; no, nem mondom, már nem írásaim eredményeképpen. Azt azonban változatlanul vallom, hogy az orvos csak úgy tud jól gyógyítani, ha képes beleélni magát a beteg lelkébe, életébe, testébe, és ez csak műveltség alapján lehetséges.

A műveltségbe persze nemcsak az tartozik bele, hogy a görög mitológiát ismerjem vagy Pirandellót, Botticellit, hanem, hogy az ember tudjon valamit betegének — mondjuk, a munkásembernek — a munkatevékenységéről, meg a szövőnőnek a napi életéről is. Rajtam nevetnek a klinikán a orvosok, mert leállok a viziten egy-egy beteggel beszélgetni, hogy ő mit csinál és hogy csinálja, néha csúfolnak is emiatt. No, nem rosszindulatúan, inkább kedvesen.

— Professzor úr nemcsak élvezője a művészeteknek, a zenének, az irodalomnak, hanem művelője is. Szépiró. Írói pályám emlékezte című írásában mintegy áttekinti szépirói munkásságát. Talán nem minden keserűség nélkül. Tévedek?

— Hát némi keserűség érthető. Minden megjelent könyvem ugyanis megírása után legalább 25 évvel jelent meg. Ami nem jó. Most jelent meg egy életrajzi vonatkozású regényem a Szépirodalmi Kiadónál, Az évszázad gyermeke címmel. Ezt 1956-ban írtam, huszonnégy éve... Több regényemet nem adták ki, és nem a lektori vélemények voltak rosszak. Ha nyugdíjba megyek, Odüsszeuszról szeretnék írni egy könyvet. Bár nagy bánattal töltött el, hogy a Nobel-díjas svéd Johnson írt egy Odüsszeusz-regényt, ami olyan szép, hogy nem hiszem, tudok olyat írni. De ez régi tervem. Odüsszeusz alakját kissé olyanak képzelem el, mint amilyen Thomas Mann Felix Krullja, kicsit csibészes, de mégis magasrendű értelmiségi, vagy mint a Kiválasztott főszereplője, Gregorius pápa.

— Professzor úr, mint a nemlétező Magyar Logorrhoea Társaság elnöke, részt vett egy jaroslaviai kongresszuson. Élményeit Kongresszus némi nehézséggel címmel írta meg.

— Igen ez a valóságban nem logorrhoea kongresszus volt, hanem diabetes és nem Jaroslaviában, hanem Jugoszláviában, Dubrovnikban. Ez a bürokrácia paródiája. Meg kell mondanom, hogy benne egy szó túlzás sincsen. Ez így folyik, folyt akkor is, és folyik ma is. Végeredményben egy magyar orvos csak akkor tud lépést tartani a tudománnyal, ha részt vesz a külföldi kongresszusokon, és látja, hogy a többiek hol tartanak, mert le vagyunk maradva. Más helyen írtam paródiát a kandidátusi disszertációkról is, meg a szakcikkekről, ezek nyakatekert nyelvezetéről. Megírásukhoz egész mondatokat vettem ki tudományos folyóiratokban megjelent cikkekből.

— Kanyarodjunk vissza professzor úr tudományos pályájához. Hogyan követte a szakma fejlődését, hogyan tájékozódott?

— Egyrészt az I. sz. Belklinika könyv-

tárát rendszeresen igénybe vettem. Nagyon szép könyvtár. Ez talán még *Rusznák István* professzor érdeme. A személyi kultusz éveiben nem rendelhattunk nyugati folyóiratokat, és *Rusznák*, mint az Akadémia elnöke, mégis kiharcolta ezeket, így a könyvtár gyűjteménye az ötvenes éveket tekintve is teljes.

A legtöbbet akkor tanul egy fiatal orvos vagy kutató, ha saját maga keres, kutat a szakirodalomban is. Az igaz, hogy ha kézhez kap huszonöt cikket: tesék, ezek szólnak az adott témáról, rengeteg időt takarít meg. Viszont, ha saját maga kutat, olvas cikkeket, és azok irodalmát követve halad tovább, rendkívül sokat tanulhat.

Nálunk a klinikán az úgynevezett „professzori vizit” cikkmegbeszélésekből is áll, ezenkívül hetente vannak referáló ülések, amiket nyilván másutt is tartanak. Az ilyen alkalmakkor sok cikket referálnak, s így még az is kénytelen tudni róluk, aki esetleg nem olvas. A cikkeket olyan folyóiratokból is válogatjuk, amelyek a klinikán nincsenek meg, csak a kari könyvtárban. Ezenkívül kéthetente tartunk egy-egy témát alaposan kimerítő összejövetelt, ezekre vendégeket is hívunk. A hagyományt a *Korányi* klinikától vettük át.

— *Professzor úr Korányi Sándor tanítványa volt a Belklinikán és Hetényi Gézáé a Stefánia Intézetben...*

— A *Korányi*-iskola világhírű volt, nemcsak tudományos értelemben, hanem egész szelleme miatt is. A fasizálódó Magyarországon olyan intézet volt ez, amelyben a protekció és egyéb kiváltságok nem érvényesültek, aki ott dolgozott, valóban haladt, haladhatott is előre. Bár, amikor odakerültem, engem már nem lehetett kinevezni. Ezt *Korányi Sándor* is tudta, egyszer behívott a szobájába, és elmondta, hogy mi a helyzet Magyarországon, s kért, hogy én mégis dolgozzam ott. De kinevezni ő sem tudott. Ennek ellenére minden munkalehetőséget megadott, úgynevezett externista voltam. Az externista nem tartozott a klinika státusába, csak megengedték neki, hogy bejárjon és dolgozzon, fizetést nem kapott. 1936-ban volt *Korányi Sándor* 70 éves, s az akkori kultuszminiszter, *Hóman Bálint*, mindnyájunk öröme megígérte, hogy *Korányi* még egy évet dolgozhat. Aztán hirtelen nyugdíjazták, sőt a klinika is megszűnt. Ez tragikus esemény volt számunkra.

A *Stefánia* úti intézet magánvállalkozás volt, ideális intézmény, teljesen klinikai jellegű. A kezelés költségeinek egy részét az OTI fizette, a többit a betegek. A *Széchenyi Társaság* alapítványa tette lehetővé a kutatómunkát az intézetben.

Hetényi Géza kitűnő belgyógyász volt. Az intézet 1937-től gyakorlatilag 1944-ig működött. Engem közben munkaszolgálatra, meg egyéb helyekre vittek el. Az intézetnek sok érdekes betege volt, és furcsa módon a baloldali érzelmű betegek hozzánk jöttek, nem pedig a megmaradt, két egyetemi belklinikára. A felfüggetlés után visszamentem az egyetemre a III. Belklinikára, úgyhogy amikor *Rusznák Istvánt* kinevezték igazgatónak, én már ott voltam.

— *Professzor úr már elemista korában „népszerűsített”, Petőfi verseket írt át prózába. Aztán felnőttként is vállalta ezt a feladatot.*

— A TIT-ben harminc évig tevékenykedtem, és nagyon szerettem az ottani munkát. Nem vagyok híve annak, hogy laikus embereknek a medicina csinjáról adjunk felvilágosítást, de azt mindig nagyon helytelennek tartottam, hogy egy ember, aki az irodalomban vagy a technikában művelt, a saját szervezettel annyira se legyen tisztában, hogy felnőtt ember létre ne tudja, hol van a veséje és hány veséje van. Nem szólva a genitális apparátusról, amely az iskolai oktatásban sem szerepelt. Nemcsak előadásokat tartottam, hanem írtam a népszerűsítő előadások metodikájáról is. Ez a TIT hőskora volt. Munkásszállásokra, üzemekbe jártunk, eléggé sikeresen. Aztán valahogy kimerült ez a tevékenység. A végén már az előadásokon szinte csak a nyugdíjasok jelentek meg. De azért most is sokszor hívnak előadást tartani — és én megyek.

— *Sokat utazott. Vannak-e külföldi könyvtári élményei?*

— Portugáliát leszámítva minden európai országban jártam. A kontinensen kívül Argentínában, Japánban, az Egyesült Államokban, Indiában is. Még egy helyre szeretnék elmenni: legközelebb Kenyában lesz diabetes kongresszus.

Csodálatos könyvtárakat láttam. Az Egyesült Államokban nagy, modern könyvtárakat, rendkívül jó katalógus-rendszerrel. Személyzet alig van bennük, de minden annyira „evidensen” látható, hogy az ember odamegy, és maga kikeresheti a könyvet. És nincs bürokrácia, nem kérnek írást! A látogató szabadon mozoghat a könyvtárban. Nagyon szép könyvtárat láttam az NDK-ban, Berlinben is. Ennek dolgoztam is egy ideig, referátumokat készítettem magyar cikkekről a könyvtár számára. És aztán láttam klasszikus könyvtárakat is monostorokban, kolostorokban, óriási fölénssokkal. Ezek mind nagy élményeim voltak.

Walter Béla

Szaktanulók érzelmi nevelése

1968 és 1973 között a győri szaktanulóképző iskolákban megvizsgálták a szaktanulók olvasmányait. A felmérés kiderítette, hogy a vers és a drama nem szerepel a tanulók olvasmányai között. Ez annál is inkább sajnálatos, mivel a vers sokkal inkább hat az érzelmeinkre, mint a próza, ezért az érzelmi nevelésben jobban felhasználható. Az elutasítás valószínű oka az, hogy a gyakorlatlan olvasó eltéved a modern költészet jelképeinek erdejében, a furcsa képzettársítások bokrai között...

1974-ben munkahelyemen, a *soproni 403. számú szaktanulóképzőben* magam is végeztem felmérést, melynek fő célja a tanulók olvasási szokásainak felderítése volt. Szerepelt ebben az „Olvasol verseket? Ha igen, milyen mai költőket ismersz?” kérdés is. Megdöbbentő módon erre a kérdésre csak igen kevesen (a 270-ből 23-an!) feleltek. Ráadásul több válaszoló tévesen költők helyett írók nevét adta meg, például Szilvási, a nemleges válaszhoz pedig hozzátett olyan kitételeket, hogy „mert nem értem őket...” stb. A vizsgálat tanúsága szerint az olvasott műfajok között fő helyet foglal el a *regény*, azon belül pedig a Berkesi, Szilvási kötetek és a „jó krimi”...

A győri felmérés pedig kiderítette azt is, hogy „a tanulók 77 százalékának olvasási igényét külső, 23 százalékáét belső okok motiválják”. Tehát nagy részük még „nem érett” az önálló olvasásra.

A belső okok között 50 százalékkal vezet a *szórakozási szándék*. Az „érzelmi töltet” a könnyed öröme, a vidámság, a humor, a gondtalan kikapcsolódás. Ez olyan érzelmi kötődés a szórakozáshoz, ami eleve elutasítótá teszi a szaktanulónak készülő, 14–18 év közötti olvasókat más, komolyabb szellemi erőfeszítést követelő olvasmányokkal szemben. Milyen eszközökhöz nyúlhatunk, hogy ez a szomorú kép a mi számunkra is vidámabb színeket mutasson?

A legsúlyosabb nevelési gondot az érdektelen tanulók okozzák. Esetükben az egyik megoldás: a műveket egzisztenciálisan igyekezzünk a tanulók életéhez kapcsolni, hogy közük legyen az olvasott műhöz. A direkt ajánlatok vagy tiltások ugyanis nemigen érik el céljukat. Például „olvasd el ezt a regényt, mert gyönyörű nyelvezete, stílusa van” (több mint valószínű, hogy a tizenéveseket nem a nyelvben való gyönyörködés szándéka vezérli), illetve „ne olvasd el ezt a Berkesi könyvet, mert a hivatalos irodalomkritika nem tartja túlságosan értékesnek”. Ez utóbbi — tapasztalataim szerint — talán a legkevésbé érv a fiatalok szemében... Mit érdeklí őket, hogy egy „tudós fej” mit írt vagy mondott erről vagy arról a műről... A saját érdeke, az, hogy izgalomdús élvezetes, szórakoztató művet olvasson, mindenek felett áll. Az ajánlott művet nem lehet elszigetelten kezelni, valamilyen kapcsolatot kell keresnünk a környező világ, a személyes élmények, az egyéni életcél, gondok, problémák és irodalmi kifejezésük között. Egy példával illusztrálva: A 403-as szaktanulóképzőbe jó néhány nevelőtthonban lakó tanuló jár. Jellemző módon ők az érzelmi nevelés számára a „legkedvezőbb emberanyag”. Ők azok, akik a *csikos*, *pöttyös* leányregények törzsolvasói. Legfőbb olvasói gondjuk a boldogságkeresés, a családi élet számukra hiányzó harmóniájának, kellemes atmoszférájának keresése. Szívesen olvasnak olyan könyveket is, mint *G. Szabó Judit: A macskát visszafelé simogatják...* című műve. A hasonló korú és nemű hősök kiúttalansága, érzelmi válsága, tétovásága és hiányérzete visszhangzik számunkra ezekből a könyvekből. (Megjegyzem, az ilyen típusú könyvekből — sajnos — igen kevés jelenik meg.) Előfordult egyszer, hogy pályázati felhívást kaptunk, ezzel a címmel: *A családi életre nevelés — ahogyan én látom*. Az olvasók közül a nevelőtthonba járók jelentkeztek elsőnek, hogy ebben a témában búvárkodjanak. Náluk tehát fő motíváló erő a hiányzó családi élet, családi hagyományok érzelmi kompenzálása az olvasmányélményeken keresztül. A családi élettől mint témától viszont egyenes út vezet *Nezőnek a Szürke fény* című regényéhez és a hasonló remekművekhez.

Az elmondottak alapján úgy tűnik, hogy az „érzelmi hiányérzet” jó alapot kínál a könyvvel való érzelmi neveléshez. Ez a kijelentés viszont azt a következtetést sugallja, hogy az az üdvös, ha mindenki ilyen válságos érzelmi alapról indul az olvasásnak!? Szerencsére a valóságban kevesen akadnak olyanok, akik érzelmi válságból keresve kiutat jutnak a könyvhöz.

A könyvtárosnak arra kell törekednie, hogy megtalálja az összes többi érzelmi „vonatközponti pontot”. Ezekből a biztos pontokból az egész világot ugyan nem, de legalábbis a más, a könyv nélküli világban élőket fordíthatja a könyvek felé!

Kutasi Ferenc

a soproni 403. sz. Ipari Szaktanulóképző Intézet
könyvtárosa

SIKERES ON-LINE KAPCSOLAT létesült november 3-án, 4-én és 5-én az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ, valamint a moszkvai Nemzetközi Tudományos és Műszaki Információs Központ között. A kísérlet bebizonyította, hogy az OMKDK-ból hazai gyártmányú számítógép-végállomás (terminál) és közönséges telefonvonal révén is hozzáférhető az NTMIK R-40-es számítógépével kezelt adatbázisok. — Nov. 11. és 13. között a bécsi központi Nemzetközi Nukleáris Információs Rendszer, az INIS és az OMKDK közösen rendezett indexelő tanfolyamot Budapesten a bécsi központ két munkatársának vezetésével. A szemináriumon a csehszlovákiai INIS-központ két munkatársa is résztvett. — Nov. 28-án kiállítás nyílt az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központban a Budapesti Elektroakusztikai Gyár (BEAG) BK H 12 típusú hordozható nyelvi laboratóriumi gyártmányainak és BEAG KM 30 jelzésű konferencia- és tolmácsrendszerének bemutatására.

ÚJ KÖNYVTÁRÉPÜLETEK. Nov. 5-én Vácon felavatták a Városi-Járási Könyvtár új otthonát, amelyet egy laktanya, majd honvédségi klub céljait szolgáló háromszintes épületből alakítottak ki a Pest megyei Tervező Iroda tervei szerint. Az 1300 négyzetméter alapterületű épület átalakításának 13 millió forintos költségét teljes egészében a városi tanács fedezte, a berendezéshez az országos közművelődési alap egymillió forinttal járult hozzá. Az épületbe nem került bele az úttörőházban 1977-ben létesített, 160 négyzetméter alapterületű gyermekkönyvtár; ezt is számítva Vác rendelkezik az ország legnagyobb alapterületű központi városi könyv-

Hírek

tárával. — Nov. 12-én *Sátoraljaújhelyen* 1120 négyzetméter alapterületű új könyvtárt adtak át a város és a járás lakosságának. A Dózsa György u. 8. sz. alatti új szövetkezeti lakóház földszintjét és alagsorát elfoglaló könyvtár létesítésének összes költségét a városi tanács vállalta. — *Gödöllőn* a gyermekkönyvheti ünnepek nyitányaként dec. 1-en avatták fel az új gyermekkönyvtárt, amely 115 négyzetméterrel növelte a városi-járási könyvtár alapterületét. — Október 22-én 150 m² alapterületű szakszervezeti könyvtárat avatott fel *Sajóbabonyban*, az Eszák-magyarországi Vegyiművek lakotelepén, a volt Petőfi klub termeiben *Szűcs Ferencné*, a Szakszervezetek Borsod-Abauj-Zemplén megyei Tanácsának titkára. November 6-án a Vas megyei *Csepreg* községben a felújított művelődési otthon felavatásával együtt 305 négyzetméter alapterületű, 16 ezer kötetes könyvtárt is átadtak a község lakosságának. Az avatobeszédet *Horváth Margit*, a Szombathelyi Tanárképző Főiskola főigazgató-helyettese, megyei tanácsstag mondta.

DR. BENDA MÁRIA, az Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár igazgatóhelyettese december 8-án a Magyar Tudományos Akadémia Minősítő Bizottsága előtt sikeresen védte meg aspirantúráján kívül benyújtott *Az orvostudományi információ és az orvostudományi szakirodalom (A magyar orvosok informáltsága a világ élvonalának orvosi eredményeiről és a külföld ismeretei a magyar orvostudományról a szakirodalom tükrében)* című kandidátusi értekezését. A disszertáció opponense *Rózsa György*, a közgazdaságtudományok

kandidátusa és *Kádár Tibor*, az orvostudományok kandidátusa volt.

KINEVEZÉS. A Szolnoki SZMT Központi Könyvtár új igazgatója 1980. szeptember 6. óta Szalontainé *Pádár Anna*, aki ezt megelőzőleg a Ságvári Endre Művelődési Központ igazgatóhelyettese volt.

NOVEMBERI ÉRTEKEZLETI NAPTAR. 20. Az *AGROINFORM Az agrárkutatás és oktatás információs igénye és a nemzetközi információs rendszerek* című konferenciája Budapesten, az Allatorvostudományi Egyetemen; 20—21. A könyvtári propagandisták országos továbbképző konferenciája Pécsen a KISZ-korosztályú fiatalok olvasásával kapcsolatos kérdésekről, az Olvasó Ifjúságért mozgalomról; 21. A könyvtárkezelői tanfolyamok vezetőinek, illetve leendő vezetőinek részére szervezett tanácskozás az OSZK Könyvtártudományi és Módszertani Központban; 21. Az MKE gyermekkönyvtárosi szekciójának évadzáró ülése Budapesten, az Országos Széchényi Könyvtárban; 24—28. A Bács-Kiskun, Baranya, Somogy és Zala megyék tanácsai könyvtárainak olvasószolgálatában dolgozó munkatársak továbbképző jellegű tanácskozása Boglárlellén.

HALÁLOZÁS. Lapzártá után kaptuk a hírt, hogy december 3-án, életének 60. évében, hosszu betegség után elhunyt dr. Csúry István, a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtárának főigazgatója, a Szabó Ervin-érem tulajdonosa, a felszabadulás utáni első könyvtárosnemzedék egyik legműveltebb, legnagyobb szaktudású és legtevékenyebb alakja. Munkásságáról, könyvtárosi pályafutásáról a Könyvtáros rövidesen cikket fog közölni.

KÖNYVTÁROS

Tartalomjegyzék az 1980. évre (30. évfolyam)

1. KÖNYVTÁRPOLITIKA. A KÖNYVTÁRÜGY ÁLLAMI ÉS TÁRSADALMI IRÁNYÍTÁSA

BÁRDOSI Mária: A könyvtárügy a magyar sajtóban ...	379
BÉNYEI József: Lépéshátrányban? [A Hajdú-Bihar megyei Pártbizottság a tanácsi könyvtárakról] ...	536
FEJES Józsefné: Gyorsabb könyvtárközi kölcsönzés ...	20
FUTALA Tibor: Jutottunk-e előbbre a III. országos könyvtárügyi konferencia óta? —: Lenín könyvtárpolitikai útmutatásai a Könyvtáros hasábjain ...	574
GERŐ Gyula: Események, krónika 1979 ...	293
[—]: Újjáalakult az Országos Könyvtárügyi Tanács ...	17
HEGYKÖZI Ilona: Ismerjük meg a központi könyvtárstudományi információs szolgáltatásokat! ...	548
JUHÁSZ Jenő: Számvetés ... 1979. — Tervek 1980 ...	3
KARÁCSONYI RÓZSA: A könyvtárközi kölcsönzésről — az együttműködés ügyén ...	74
KERESZTURY Dezső: Akiben bíznak, igyekeznek megfelelni a bizalomnak. Levél a Kongresszusról a Könyvtáros szerkesztőjének ...	251
MOHOR Jenő: Hány könyvtár van Magyarországon? A könyvtárak központi nyilvántartásáról ...	479
[PÁLDY Róbert] (pr): Tanácskozás a művelődési munkaközösségekről ...	211
Pályázati felhívás [a Könyvtáros 30. évfordulójára] ...	331
ZIRCZ Péter: A lenín könyvtárpolitikai elvek és a magyar könyvtárügy ...	123

Könyvtárosképzés és -továbbképzés. Hivatástudat

Allamvizsgára készülők figyelmébe! ...	352
BAUER József: A „fruskák” ügye, avagy a képzés és a szelekció ...	85
CSAPO Edit — TÜRÖKNÉ JORDÁN Katalin: Mindig ugyanazt? A közművelődési és a szakkönyvtárak továbbképzési igényei ...	353
FENYVES Márta: Mi formálhatja a fruskák hivatástudatát? ...	274
—: Mi kell ahhoz, hogy az ember elfogadgassa magát? Egy szakkönyvtáros naplójából ...	400
FERENCZI Zsuzsanna: Főiskolások szakkönyvtári gyakorlaton ...	64
GELLER Ferencné: Mai feltételeink és lehetőségeink következménye ...	84
HÉBERGER Károly: A főiskolai oklevél megszerzése csak a kezdet ...	80
HILLER István: Jó könyvtárosként jó könyvtárat teremteni ...	587
KATSÁNYI Sándor: Egy vita tanulságai ...	142
—: A szakképzés fontos láncszemei: a könyvtárkezelői tanfolyamok ...	699
KOVÁCS Pál: Nevelés, képzés és ismét képzés! ...	84
MÉSZÁROS Antal: „Nemesekekre” is szükség van ...	36
NAGY Attila: Olvasószolgálat vagy adminisztráció? ...	193
PALLÓSNÉ TOLDI Márta: A vezetők és a képző intézmények felelőssége ...	35
RAMHÁB Mária: Nekünk kell megtanítanunk őket mosolyogni! ...	82

SÁFÁR Katalin: Kicsiny csikó nagy derestül hámot vonni tanul restül ...	30
SZABÓ Gyula: Az olvasó tiszteletet, a környeztet pedig áhítatot parancsol ...	33
SZEREDI Mária: Nem bizonyos, hogy „fruska” a fruska! ...	81
VARGA Józsefné: Szabolcs-Szatmár megyei könyvtárvezetők továbbképzése Veszprémben ...	529
ZSIDAI József: A tudományos és szakkönyvtárakat is elérte a fruska-betegség ...	87

Külföldi könyvtár- és tájékoztatásügy

Félúton. A moszkvai Pravda cikke a központosított könyvtári rendszerek kialakításáról ...	449
NAGY Lajos, Sz.: Régi állomásépületek — új könyvtárak. Tények és benyomások a finn könyvtárakról ...	539
PÁL Tiborné: Az egységes könyvtári rendszer felé. Bulgáriai körkép ...	278
ROZSA György: Vietnami jegyzetek ...	418

Magyar Könyvtárosok Egyesülete

Konferenciától konferenciáig. A Magyar Könyvtárosok Egyesületének XII. vándorgyűlése a IV. országos könyvtárügyi konferencia előkészítésének jegyében ...	571
KOVÁCS Dezső: Mit végzett a Magyar Könyvtárosok Egyesülete 1979-ben? ...	198

Munkajogi kérdések

[LUGOSI Andor]: Kérdezz — felelek	
— az éjszakai pótlékról ...	596
— az elmaradt szabadság kivételéről és a továbbdolgozásra ösztönző nyugdíjpótlékról ...	47
— a felsőfokú tanítóképző intézetben végzetek besorolásáról és a pótszabadságról ...	421
— a fizikai dolgozók szabad napi munkabérérről ...	620
— a gyermekek után járó családi pótlékról ...	617
— az iskolai könyvtárosok besorolásáról és szabadságáról ...	418
— a nyugdíjasok foglalkoztatásának mértékéről ...	352
— a nyugdíj jogosultságot szerzetek pótszabadságáról ...	553
— a pótszabadságról és a helyettesítő gyermekgondozási segélyéről ...	730
— a szülési és gyermekgondozási szabadság után járó rendes szabadság mértékéről ...	150
— a továbbtanuló dolgozónak adott térítések visszaköveteléséről ...	339
— a túlmunka és a helyettesítés díjazásáról ...	234

Nemzetközi együttműködés

KOVÁCS Ilona: Kézfogás a magyar kultúra ügyében. Külföldön élő magyar származású könyvtárosok és hazai könyvtárosok találkozója ...	610
KAMARÁS István: A könyv és könyvtár a társadalomban. Radziejowicz jegyzetek az olvasás esélyeiről ...	674

[SZENTE Ferenc] (Sz. F.): Az európai szocialista országok könyvtári módszertani központjainak értekezlete 42
SZILVÁSSY Zoltánné: Az ISDS fejlesztési tervel 545

Társadalmi és közéleti személyiségek a könyvtárról

BÉNYEI József: „Kenyer és kötelesség”. Beszélgetés Julow Viktorral 382
— : A referenz-szolgálat a lelke a könyvtárnak. Beszélgetés Barta Jánossal
BERECZ József: Az új ismeretforrások fő lelőhelye a könyvtár. Beszélgetés Terplán Zénóval 205
— : 207
BILLEDI Ferencné: Az érdeklődést minden- kiben fel lehet kelteni. Beszélgetés Hor- tobágyi Tiborral 18
— : A könyveknek természetes közeg- ként kell körülvenniük az embert. Beszél- getés Berend T. Ivánnal 325
CSULÁK Mihály: „En az egész évi tudomá- nyos kutatási fejlesztési alapot könyvbe- szerzésre fordítom”. Beszélgetés Süpek Ottóval 463
— : „A könyvgyűjtő érzelmes ember is”. Beszélgetés Kőpeczi Bélával 711
DERCSÉNYI Dezső: A Széchenyi Könyvtár- ról a Műemlékek Országos Bizottságáig 684
ERDŐS Ágnes: Szerelmeim, a könyvek. Beszélgetés Barys Irmával 663
GÁLL István: A „háztáji” könyvtárak hely- lyett íóli ellátott könyvtárhálózatot 485
GYÁRFÁS Endre: Felmérhetetlen segítséget kaptam 102
HORVÁTH Dezső: Könyvek és kövek. Beszélgetés Koch Sándorral 522
KAJÁN Tibor: Rajzolatok a könyvtárban 48
KOVALIK Károly: Gutenberg a dobogó te- telen! 357
KULCSÁR Gergely: Századunkban nem le- het a felszínen maradni könyv nélkül 360
LADÁNYI Mihály: Fronttémévek 419
LIPPAINE FEKETE Ilona: „Két hely szent előttem Szegeden, az egyik a Somogyi könyvtár...”. Beszélgetés Balint Sándorral 713
MARTYN Ferenc: Az olvasó embert szem- lélyve keresem az olvasás titkát 225
MÉCS Károly: Az ügynök álomvilággal üdvölköli 612
M[ÓRA] László: A könyvekhez hozzátu- ni szinte minden nagykönyvtárunkban nehéz és időrabló. Beszélgetés Szabad- váru Ferencsel 140
— : Meg kellene szervezni az ország- os eszűttműködést! Beszélgetés Freund Mihálynal 137
— : Minden ország kultúrájának fokmé-

rője a könyvtárak állapota, színvonala. Beszélgetés Telegdy Kováts Lászlóval 65
NAGY Attila: Szeretem a könyvtárba járó embereket 226
PINTÉR László: A könyvtár legalább olyan fontos, mint a műszer. Beszélgetés Ti- gyi Józseffel 660
POMOGÁTS Béla: A zöld asztalok körül ki- bomló izgalmas világ 551
RUFFY Péter: Könyvek, könyvtárak, forrá- sok 744
SZENTIVÁNYI Jenő: Mindennapi kenyere- rünk: a könyvtár 287
THANYI József: Gondolatokért a könyv- tárba 358
VAMOS Magda: A könyv gondolatokat éb- reszt, irányít és ösztönöz 356
VERTESY Miklós: Szellemi életem legszebb órái a könyvtárakhoz fűznek. Beszélge- tés Bán Imrével 68
VITÁNYI Iván: Első találkozásom a könyv- tárral 420
WALTER Béla: „Dolgozni csak egészséges- sen lehet jó!” Beszélgetés Kováts Fe- rencsel 590
ZAMBO János: Szeretem a böcs alázat megnyugtató csendjét 101
ZSOLT Róbert: Tanner néni standjától a könyvtárakig 163

Szaknyelv, nyelvművelés

SZABÓ Ernő: Elsíkkadt névelők 112
— : A főlöleges névelő 173
— : A határozatlan névelő használata ... 552
— : Idegen szavak 238
— : „Közmművelés”, „önművelődés” 745
— : Még egyszer a főlöleges idegen sza- vakról 365
[MÓRA László] (M. L.): Mik azok a foly- tatásos művek? 484
[WALLESHAUSEN Gyula] -engy-: Időszaki kiadványok? Folytatódó kiadványok? Folytatásos művek! 192

Személy információk

(ld. még a 6. fejezetben is!)

Kitüntetések 19, 115, 128, 200, 302, 326, 390, 500, 608, 701, 720
Kiváló népművelők 1980. (Podlipszky Ervin, Sándor Ottóné, Sméja Miklósné, Sudár Iváné) 654
Révész Ferenc kitüntetése az MNK Zászló- rendjével 63
Szabó Ervin-díjas könyvtárosok 1980. (Ba- lázás János, Balázás Józsefné, Borsá Ge- deon, Gerő Gyula, Szita Ferenc, Tuba László, Walleshausen Gyula) 652
[VAVRINECZ Veronika] (V. V.): Pethes Iván 1924—1980 292

2. KÖNYVTÁRFAJTÁK

Felsőoktatási és szakkönyvtárak, szakirodalmi tájékoztatás

ARATÓ Ferenc: Számvetés ... 1979. Ter- vek ... 1980 4
BAUER József: Közmművelődési és műszaki könyvtárak együttműködése a kohó- és gépiparban 153
— : Lássuk meg az erdőtl a fát is! A közösen fenntartott könyvtárak háló- zati hovatartozásáról szóló cikkhez ... 594
— : Takarékosság [Humoreszk] 327
BENDA Mária: Visszapillantás és előrete- kintés. A hazai orvostudományi infor- máció- és könyvtárügy három évtized tükrében 13
BRAUN Tibor—BUJDOSÓ Ernő—RÓZSA György: A természet- és társadalom- tudományi információellátás és a Ma- gyar Tudományos Akadémia 187
CSÍK Lászlóné: Filmek a szakkönyvtár- ban 336

FENYVES Mária: Mi kell ahhoz, hogy az ember elfogadassa magát? Egy szak- könyvtáros naplójából 400
FOGARASSY Miklós: Bemutatjuk a Pe- tőfi Irodalmi Múzeumot 541
— : Egyetlen könyvtárat — könyvtári funkciókkal! 595
FÜLÖP Lajos: Bemutatjuk a Gyöngyösi Műemlékkönyvtárat 680
HÉBERGER Károly: Számvetés ... 1979. Tervek ... 1980. 4
HEGYKÖZI Ilona: Ismerjük meg a köz- ponti könyvtártudományi információs szolgáltatásokat! 548
HERBOLYNE ALBERTI Júlia: Születőben egy új [könyvtárügy] fénykép- és dia- tár. Felhívás a könyvtárak vezetőihez 335
HORVÁTH Tibor: Amit elértünk és amit nem ... A számítógépek alkalmazásá- nak kérdésel a két konferencia közötti időszakban 584
[HOSTIN Zsuzsanna]: A statisztikai adato-

kat évente szolgáltató 120 szakkönyvtár 1978—1979. évi fontosabb adatai ...	404
KAPUI Ferenc: Egy megyei építőipari vállalat műszaki könyvtárának tájékoztató rendszere ...	332
KISS Jenő: A könyvtári szolgáltatások fejlődése a hetvenes években ...	581
KOVÁCS T. István: Szellemi vagyon és háterszág. Műszaki könyvtárak az ismeretterjesztésben ...	217
MADER Béla: Hátrányos színben, ártatlanul ...	672
MERKOVSKY Pál: Az önálló könyvtárhasználatra nevelés és ami mögötte van. Egy tanárképző főiskolai gyakorlat könyvtárosi szemmel ...	702
—: Számvetés... 1979. Tervek... 1980.	6
MOHOR Jenő: Bemutatjuk az Országos Széchényi Könyvtár új információs osztályát ...	328
MÓRA László: Bemutatjuk a Magyar Országos Levéltár könyvtárát ...	415
NAGY Zoltán—SZENTE Péter: Bemutatjuk a Széchényi Könyvtár hírlaprestauráló műhelyét ...	489
OROSZ Bertalanné: „Rangos könyvtárat minden pedagógusképző főiskolának!” Beszélgetés Szűcs Lászlóval ...	705
PÁL Györgyi: Egy fiatal könyvtár [az Álami Gorkij Könyvtár] új feladatai és törekvései ...	646
ROZSA György: Tervek a számítógépes társadalomtudományi információs együttműködésre ...	315
SIMAY Norbert: Bemutatjuk az Állami Ballett Intézet szakkönyvtárát ...	44
SZABÓ László: A felsőoktatási könyvtárak műszaki berendezései ...	319
SZENTE Ferenc: Fát ültessünk, vagy bozótot? Az összevont könyvtárak hálózati hovatartozása ...	466
TÓTH Mária: Bemutatjuk az Országos Széchényi Könyvtár Színház történeti Tárat ...	97
VÉRTESY Miklós: Bemutatjuk a Távbeszélő Üzem Tudakozó Hivatalát ...	229

Közművelődési és iskolai könyvtárak

BARANYI Imre—PÁPAY Zsuzsa: Tájékoztató-e a tájékoztatás? Áruhás olvasók tapasztalatai ...	264
BARTOS Éva: Gyógyító könyvtár? ...	639
BAUER József: Lássuk meg az erdőből a fát is! A közösen fenntartott könyvtárak hálózati hovatartozásáról szóló cikkhez ...	594
BÉNYEI József: Lépéshátrányban. [A Haidú-Bihar megyei Pártbizottság a tanácsai könyvtárakról] ...	536
BOSNYÁK Péter: A fővárosi szakmunkástanulók és a könyvtárak ...	511
CSITÁRI János: Könyvtár az iskolában. A közművelődés fejlesztéséért ...	154
FOGARASSY Miklós: Egyszerűen könyvtárat — könyvtári funkciókkal! ...	595
[HERCZEGH Árpád] (h. á.): Könyvtárosok az Idős emberekért ...	643
[HOSTIN Zsuzsanna]: A tanácsai és a szak szervezeti közművelődési könyvtárak (szolgáltatóhelyek) 1979. évi fontosabb adatai ...	344
K. [AMARÁS] István: Könyvtár a cethal gyomrában ...	28
—: Lésvárak vagy végvárak? Mitől függ a közművelődési könyvtárak igénybevétele? ...	129
KERÉKGYÁRTÓ István: A könyvtár és a íróv közintézménye ...	26
KIRÁLY Istvánné: Közművelődési könyvtárak az egészségügyi intézményekben. Helyzetkép és javaslatok ...	635
KISS Jenő: A könyvtári szolgáltatások fejlődése a hetvenes években ...	581
LISZTES László: Számvetés... 1979. Tervek... 1980.	5
MEISZNER Tamásné: Az idős emberek könyvtári ellátása ...	641

MÉSZÁROSNE NAGY Mária: Számvetés... 1979. Tervek... 1980.	10
NEMÉNYI László: Csoportos „foglalkozás?” — Egyéni foglalkozás? ...	209
PÁLL Géza: „Biolloterapia” és a kórházi művelődés. Gyógyító könyvek ...	644
SIMAY Norbert: Bemutatjuk a Magyar Néphadsereg Művelődési Házának könyvtárát ...	283
SKALICZKI Judit: A hangos—képes dokumentumok helye a közművelődési könyvtárakban.	
1. Elmélet és gyakorlat ...	71
2. Az itthoni helyzetkép ...	146
SZENTE Ferenc: Fát ültessünk, vagy bozótot? Az összevont könyvtárak hálózati hovatartozása ...	466
SZITA Ferenc: Gyógyítható-e a hálózati-módszertani munka? ...	707
SZURMAY Ernő: Tények és adatok a közművelődési könyvtárak helyzetéről, szolgáltatásai fejlődéséről ...	589
[TÖRÖK András] T. A.: A könyvtári korszerűsítés útjai megyénkben ...	155
VÉRTESY Miklós: Bemutatjuk a vakok könyvtárát ...	160

Városi könyvtárak

ARATÓ Antal: Bemutatjuk egy városi-járásai könyvtár ismeretterjesztő eszköztárát ...	738
BURGET Lajos (Burgét): A város dolgozószobája ...	476
ENGLI Katalin: Lendületet kaphat Kemencesalja központjának könyvtáruge. Celdömlők könyvtára ...	656
HALÁSZ Béla: „A hagyományok köteleznek.” Beszélgetés dr. Németh Zoltánnal ...	458
KOCSIS István: Flókkönyvtár a hatvani vasútállomáson ...	272
KRISKO János: Új flókkönyvtár Kecskeméten ...	603
MARTONOSI Pál: Amiről egy város olvasóterképe beszél. Kiskunhalas értelmiségi olvasói 1979. május 20-án ...	151
MEISZNER Tamásné: Számvetés... 1979. Tervek... 1980.	8
SKALICZKI Judit: Helyzetkép és „A”-típusú könyvtárak zenemű- és hangtári részlegeiről ...	391
SULYOK Erzsébet: Sziget a háztengerben ...	338
SZABÓ SÁNDOR Géza: Berettyóújfalu könyvtára ...	460
SZÉKELY Ervinné: Idegen nyelvű könyvek a budapesti kerületi könyvtárakban ...	152
A Szombathelyi Megyei Könyvtár centenáriuma ...	204
TÓVÁRI Judit: A Balaton-parti városok könyvtárai	
1. Könyvtárak a kastélyban ...	201
2. A slótoki „modell”. [Szita Ferenc megfigyzésével] ...	322
—: A beregi végek könyvtára ...	526
—: Fehérgyarmat könyvtára ...	134
VARGA Róbert: A kaposvári busz öt éve ...	456

Községi könyvtárak

BÁLINT István: A községi könyvtárak távlati fejlesztési tervének megvalósulása a szolnoki írásban ...	334
BELLA Margit: Számvetés... 1979. Tervek... 1980.	9
CSILLEI Béla: Tegyük szebbé munkahelyünket! ...	38
—: Zenel klub egy falusi könyvtárban ...	535
CSUTORÁS Annamária: Olvasókról, módszerekről. Ut a művelődéshez ...	408
DÁVIDNÉ SZALAI Edit: Számvetés... 1979. Tervek... 1980.	11
FAZAKAS Zsigmondné: Miltó-e a nevéhez az encsi József Attila Nagyközségi Járásai Könyvtár? ...	716
GÁLLOS Orsolya: Könyvtárnézőben falun. Mit ér a könyvtár, ha letéti? ...	452
[GYÖRKE Zoltán] -ez-: A könyvtár szellemi központ ...	218

[— —] -györke: Otthona a könyvtár. [Sméja Miklósnérol] 218
PÁL József: Gilvánfán [Vers] 93
PELLÉRDY Gyula: „A könyvtár ne csak kölcsönzőhely, hanem közösségi központ is legyen!” Beszélgetés a Nagyberki községi közös tanács elnökével 397
RAFFAI István: „Mindent van alkalmas pillanat...” Könyvtári szemle falukban 451
SZABÓ János: Mint elátkozott királykisasszony. Dőlőfélben a könyvtár Tiszaföldváron és másutt is 606
TÓTH Tibor: Falusi ellátórendszerek jelenidőben 443
[TÖRÖK András] T. A.: Községi könyvtár — városi szinten. 25 éve alapították Zalaszentgrót mai közkönyvtárát 604

Szakszervezeti könyvtárak

ANDRÉ Miklós: A szakszervezeti könyvtári „Alapelvek és követelmények...” korszerűsítése 253
BAUER József: Közművelődési és műszaki könyvtárak együttműködése a kohó- és géplparban 153
[DUNAJCSIK Ilona] d. l.: A legszebb reményeket is fölülmultha. Álló vagy mozgóbusz — hol kölcsönöznek többet? 92
FÖLDVÁRI György: Könyvajánlás hangszalagon. Zenés könyvhiradó a Somogy megyei SZMT könyvtárhálózatában ... 89
GÖNCZI Imre: Hogyan mozognak a mozgókönyvtárak. Három év az Ikarusban 454
HEGEDŰS Ágnes: Számvetés... 1979. Tervek... 1980. 10
LEBLANC Zsolt: Szocialista brigád — könyvkölcsönzési feladattal 90
MAKAI TÓTH Mária: A munkásszállók könyvtárral — avagy: olvasás kényserhelyzetben 259

MOHOS Márta, S.: Bejárók, munkásszállások és a könyvtárak. XI. kerületi tapasztalatok 257
NAGY Józsefné: Életképek-e az állami gazdaságok pusztai könyvtárai? 91
[SIMAY Norbert] (Sy): Egy művelődési bizottság munkájáról 223
SÖVEGJÁRTO Lászlóné: Számvetés... 1979. Tervek... 1980. 7

Iskolai és gyermekkönyvtárak

ARATÓ Ferenc: Számvetés... 1979. Tervek... 1980. 4
BAÁN Magdolna: Óvodások a könyvtárban 520
BICZAK Lászlóné: A Szabolcs-Szatmár megyei szakmunkásképző intézetek könyvtárai 212
DEMETERNÉ BOGDÁNDY Margit: Az olvasó igénytelenség újratemelése, avagy: meddig kell még várni az olvasótáborok nagykorúságára? 273
FAZAKAS Zsigmondné: Egy szakmunkásképző intézet könyvtárának kapcsolatátal 516
KADOSA Árpád: Egy iskolai könyvtáros gondoljai 601
KALOCSAY Krisztina: Természettudományos nevelés egy megyei gyermekkönyvtárban 729
KÁROLYI Ágnes: A nemzetközi gyermekévről — könyvtáros szemmel 158
PETHO Zsoltné: Méz egyszere a gyermekkönyvtári propagandáról 43
SÁRÁNE LUKÁTSY Sarolta: A kétezer résztvevős olvasómozgalomtól a gyermekmunkák kiállításáig 215
SZURMAY Ernő: Bemutatjuk a 450 éves mezőtúri középiskola könyvtárát 613

3. ÁLLOMÁNY (-ELLÁTÁS, -FELTÁRÁS, -VÉDELEM) ÉS BIBLIOGRÁFIA

AKNAY Tibor: Könyvtári kiadványok árusítása az ünnepi könyvhetén és utána 471
BÍRO Ferenc: Látható, hallható irodalom a könyvtárakban. Magyar irodalmi diafilmek hangszalaggal 337
CSIK Lászlóné: Filmek a szakkönyvtárban 336
DÁCZER Eva: Inflációs gondok az állománygyarapításban. A kiadványok ár-emelkedése 59
GALLOS Olga: Könyvtárnézőben falun. Mit ér a könyvtár, ha letéli? 452
HERBOLYNE ALBERTI Júlia: Születőben egy új [könyvtárugyi] fénykép-és diatár. Felhívás a könyvtárak vezetőihez 335
LISZTES László: Helyismereti bibliográfiái kiadványok Magyarországon 733
NAGY Zoltán—SZENTE Péter: Bemutatjuk a Széchényi Könyvtár hírlaprestauráló műhelyét 489
ONÓDY Miklós: Mikor másolat a másolat? 671

— —: Új lehetőségek a mikrofilm-állomány építésében 524
SKALICZKI Judit: A hangos—képes dokumentumok helye a közművelődési könyvtárakban 1—2. ... .. 71, 146
— —: Helyzetkép az „A”-típusú könyvtárak zenemű- és hangtári részlegeiről 391
SONNEVEND Péter: Együttműködés a hazai cikkirodalom feltárásában. Milyen lesz az Időszakos Kiadványok Repertórium? 509
SZEKELY Ervinné: Idegen nyelvű könyvek a budapesti kerületi könyvtárakban 152
SZÜCS Zoltánné—WALLESHAUSEN Gyula: Könyvtartozások behajtása jogi úton 384
TÓTH Tibor: Falusi ellátórendszerek jelenidőben 443
VARGA Ildikó: A hangfelvételek ISBD-alapú bibliográfiái leírása 468

4. OLVASÁS, KÖNYVTÁRHASZNÁLAT, IRODALOM- ÉS KÖNYVTÁRPROPAGANDA

BAÁN Magdolna: Óvodások a könyvtárban 520
BARANYI Imre—PÁPAY Zsuzsa: Tájékoztató-e a tájékoztatás? Áruhás olvasók tapasztalatai 264
BARTOS Éva: Mi érdekli az olvasót? 507
BECSEI Péter: Jön a farkas [A rongáló olvasókról] 220
BOSNYÁK Péter: A fővárosi szakmunkás-tanulók és a könyvtárak 511
CSILLEI Béla: Zenél klub egy falusi könyvtárban 535
CSUTORÁS Annamária: Olvasókról, módszerekről. Út a művelődéshez 408
DEMETERNÉ BOGDÁNDY Margit: Az ol-

vasóli igénytelenség újratemelése, avagy: meddig kell még várni az olvasótáborok nagykorúsítására? 273
DEZSO Zsigmondné: Mi a gyorsolvasás? 171
DRUCKER Tibor: Közvetlenebb hangvételű levelezőlapok készülnek! 286
FEJES Józsefné: Gyorsabb könyvtárközi kölcsönzés! 20
FEGŐ Lajos: A könyvtárak és a KISZ összefonása az „Olvasó ifjúság” pályázat sikeréért 742
FOGARASSY Miklós: Dani az olvasásról 741
FÖLDVÁRI György: Könyvajánlás hangszalagon. Zenés könyvhiradó a Somogy megyei SZMT könyvtárhálózatában ... 89

KALOCSAY Krisztina: Természettudományos nevelés egy megyei gyermekkönyvtárban	729	Egy tanárképző főiskolai gyakorlat könyvtáros szemmel	702
KAMARÁS István: A könyv és a könyvtár a társadalomban	674	MOHOS Márta, S.: Bejárók, munkásszállások és a könyvtárak. XI. kerületi tapasztalatok	257
— —: Légvárak vagy végvárak? Mitől függ a közművelődési könyvtárak igénybevétele?	129	NEMÉNYI László: Csoportos „foglalkozás?” — Egyéni foglalkozás?	209
— —: Mi közük a könyvtáraknak az olvasótáborokhoz?	346	Az olvasó ifjúságért 1980—1981. — irodalomjegyzék	483
KARACSONYI Rózsa: A könyvtárközi kölcsönzésről — az együttműködés ürügyén	74	— pályázati felhívás	340
KÁROLYI Ágnes: A nemzetközi gyermekévről — könyvtáros szemmel	158	OROSZ Józsefné: Az ifjú olvasókért!	678
KOVÁCS T. István: Szellemi vagyon és háttérjegy. Műszaki könyvtárak az ismeretterjesztésben	217	[PÁLDY Róbert] (pr.): Tanácskozás a művelődési munkaközösségekről	211
LEBLANC Zsolt: Szocialista brigád — könyvkölcsönzési feladattal	90	PETHŐ Zsoltné: Még egyszer a gyermekkönyvtári propagandáról!	43
MAKAI TÓTH Mária: A munkásszállók könyvtárai — avagy: olvasás kényszerhelyzetben	259	RAFFAI István: „Mindig van alkalmas pillanat...” Könyvtári szemle felukban	451
MARTONOSI Pál: Amiről egy város olvasótérképe beszél. Kiskunhalas értelmiségi olvasói 1979. május 20-án	157	SÁRÁNE LUKÁTSY Sarolta: A kétezer résztvevős olvasómozgalomtól a gyermekmunkák kiállításáig	215
MERKOVSKY Pál: Önálló könyvtárhasználatra nevelés és ami mögötte van.		VARGA Csaba: „Amit mi szellemileg nem tudunk nyújtani...” Kettős tükörben a mátrafüredi olvasótábor	348
		SZÉKELY László—BOGNÁR András: Az egyházi évkönyvek a helyörtöneti munkában	530

5. KÖNYVTÁRÉPÍTÉS, -BERENDEZÉS, -FELSZERELÉS, -TECHNIKA

ARATÓ Antal: Bemutatjuk egy városi-járásai könyvtár ismeretterjesztő eszköztárát	738	ÓNÓDY Miklós: Mikor másolat a másolat?	671
CSILLEI Béla: Tegyük szebbé munkahelyünket!	38	— —: Új lehetőségek a mikrofilm-állomány építésében	524
[DUNAJCSIK Iona] d. i.: A legszebb reményeket is fölülmúlta. Álló vagy mozgó busz — hol kölcsönöznek többet?	92	RÓZSA György: Tervek a számítógépes társadalomtudományi információs együttműködésre	315
GÖNCZI Imre: Hogyan mozognak a mozgókönyvtárak? Három év az Ikarusban	454	SKALICZKI Judit: Helyzetkép az „A”-típusú könyvtárak zenemű- és hangtári részlegeiről	391
HORVÁTH Tibor: Amit elértünk és amit nem. A számítógépek alkalmazásának kérdései a két konferencia közötti időszakban	584	SZABÓ János: Mint elátkozott királykisasszony. Dőlőfélben a könyvtár Tiszaföldváron és másutt is	606
KRISKÓ János: Új fiókkönyvtár Kecskeméten	603	SZABÓ László: A felsőoktatási könyvtárak műszaki berendezései	319
NAGY Zoltán—SZENTE Péter: Bemutatjuk a Széchenyi Könyvtár hirlaprestaurálóműhelyét	489	— —: Gyorsmásoló berendezések a vásárokon és a könyvtárakban	486
		VARGA Róbert: A kaposvári busz két éve	456

6. KÖNYV- ÉS KÖNYVTÁRTÖRTÉNET. KÖNYVTÁROSPÁLYÁK, ÉLETRAJZOK

HERBOLYNÉ ALBERTI Júlia: Születőben egy új [könyvtártörténeti] fénykép- és diatár. Felhívás a könyvtárak vezetőihez	335	málja könyvtárosát. Beszélgetés Új-szászy Kálmánnal	532
SOLTÉSZ Zoltánné: A GW-évfordulóra rendezett nemzetközi konferencia	95	BERECZKY László: Jog és könyvtár. Beszélgetés Takács Józseffel	597
VOIT Krisztina: A magyar nyomdászat, könyvkiadás és könyvkereskedelem dokumentumainak gyűjtése	41	FÜLÖP Géza: A magyar kultúra és a Dunamendence népeinek szolgálatában. Beszélgetés Sándor Lászlóval	75
		GALAMBOS Ferenc: Márki Sándor 1853—1925	239
		— —: Rédeyné Hoffmann Mária 1885—1945	619
		[GYÖRKE Zoltán] -györke: Otthona a könyvtár. [Sméja Miklósnéról]	218
		HARASZTHY Gyula: Hevesi András 1902—1940	554
		— —: Melich János 1872—1963	104
		KÉKI Béla: Lessing, a wolfenbütteli könyvtáros	107
		MÓRA László: Káplány Géza (1880—1952)	288
		— —: „Munkánk akkor eredményes, ha hozzáértéssel végezzük és hiszünk benne”. Beszélgetés Tombor Tiborral	21
		[— —] M. L.: Nagy Sándor 1844—1919	165
		PÁLDY Róbert: A könyvtárosnak mindig előre kell gondolkodnia, felkészülnie arra, ami következik. Interjú Papp Attilával.	667
		RÓZSA Béla: A közéletiség alapkövetelmény a könyvtáros tevékenységében. Beszélgetés Kuntár Lajossal	724
		[SCHNELLER Károly] (— —y): Talán sírja is jeltelenné válik [Petrik Gézának]	38

Könyvtárospályák, életrajzok

ARATÓ Antal: „A munka életeti az embert, ez ad értelmet az életnek”. Beszélgetés Galambos Ferencel	472
BERECZ József: A könyvtári közeg for-	

SIMAY Norbert: Mozdonyok és könyvek. 28 év egy vasutaskönyvtárban. Cseh Emilről	148
SOÓS Pál: Újabb adalék Szabó Ervin és Debrecen kapcsolatához	685
[SZABÓ János] Sz. J.: A könyvtáros — nyugdíjban sem pihen. [Nyitrai Lajosról]	409

TÓTH Béla: Maróthy György 1715—1744	361
VÉRTESY Miklós: Birkás Endre 1913—1975	422
—: A Sarlóról, könyvekről, könyvtárakról. Beszélgetés Szombathy Vikttorral	268
ZIMÁNE LENGYEL Vera: Aki főnökének mondhatta Szabó Ervint. Beszélgetés Malonay Gézával	386

7. KÖNYVMŰVÉSZET, KISGRAFIKA

DALMAY Árpád: Horváth Anna	688
GALAMBOS Ferenc: Csutak Levente	363
[—] (G. F.): Meskó Anna és Póka György	488
—: Nechánszky József	175
[—] G. F.: T. László Anna kisgrafikái	241
—: Tóth Rózsa	751
—: Vertel József	111

GELLÉR Katalin: Banga Ferenc könyvgrafikáiból	425
HEGEDŰS István: Kaján Tibor	49
KEKI Béla: Gy. Szabó Béla	621
SUPKA Magdolna, B.: Perel Zoltán portréfamestetei	303
SZELESI Zoltán: Papp György	556

8. KÖNYV- ÉS FOLYÓIRATISMERTETÉSEK (KÖNYVTÁRI SZAKIRODALOM, BIBLIOGRÁFIÁK)

Egyes művekről

Békés megye helyismereti irodalma 1945—1978 (PÁLDY Róbert)	497
A Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár évkönyve 1980 (TUBA László)	752
Clavis typographorum librorumque Italiae 1465—1600 (TÓTH András)	689
Debreceni Szemle 1927—1944. Repertórium (REGULI Ernő)	558
A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár évkönyve 17. 1974—1976. (PÁLVÖLGYI Endre)	427
GEREBEN Ferenc—KATSÁNYI Sándor—NAGY Attila: Olvasásismeret, olvasás-szociológia, olvasásélektan, olvasáspedagógia (MONOSTORI Imre)	304
Hivatása: könyvtáros (PÁLDY Róbert)	243
Kelet Népe 1935—1942. Repertórium (BÉNYEI Miklós)	51
Kéziratok megyénkről. Komárom megyei kézgyűjteményekben őrzött kéziratok lelőhely-katalógusa. (PÁLDY Róbert)	178
Könyv és könyvtár. A debreceni KLTE könyvtárának évkönyve XII. (GALAMBOS Ferenc)	495
Könyvek Somogyról (PÁLDY Róbert)	433
KÖRMENDY Kinga: A Knauz-hagyaték kódextörredékei és az esztergomi egyház középkori könyvtárának sorsa (VÉRTESY Miklós)	557
LŐRINCZ Judit: Gondolatok a munkásművelődésről (MONOSTORI Imre)	753
A magyar bibliográfiák bibliográfiája (GYURIS György)	306
A magyar irodalom és irodalomtudomány bibliográfiája 1976 (ISSEKUTZ Erzsébet)	430
NAGY István, Cs.: A jövő olvasói (KÖNYVES TÓTH Lilla)	176
Az Országos Széchényi Könyvtár évkönyve 1976—1977 (PÁLVÖLGYI Endre)	242

PELEJTEI Tibor: Közönségkapcsolatok. A könyvtári alkalmazás módjai (PAP János)	368
PESTI Ernő: MórícZ Zsigmond bibliográfiája (KÖNCZÖL Imre)	432
REGULI Ernő: Fábry Zoltán bibliográfiája (KÖNCZÖL Imre)	624
A Somogyi-könyvtári Műhely (VARGÁNE MAJOR Judit)	231
SZEPESVÁRY Tamás: Referáló és indexelő szolgáltatások a természettudományi és műszaki információs rendszerekben (SZABÓ Sándor)	305
Tantárgyi ajánló bibliográfia az általános iskola 1—8. osztálya számára (GYÖRI György)	114
Történelmi műveltségi és regénybefogadási vizsgálat a szakmunkástanulók körében (MAKAI TÓTH Mária)	493
Új segédeszköz a gyarapításhoz: az Új Média (TÓTH Dezső)	622
UNGVÁRY Rudolf: Tezaurusz-technológia (SZABÓ Sándor)	557
VADÁSZ Ferencné: A középkori könyvtárosképzés története és dokumentumai. 1945—1976 (TÓTH Gyula)	623
ZSIDAI József: A szakkönyvtári integráció gyakorlata és elmélete (VÁLYI Gábor)	113

Csoportos és tematikus ismertetések

BALOGH Ferencné: Két gyermekkönyvtári kiadvány	366
HILLER István: Újabb német—magyar tanulmánykötetek	426
[GERŐ Gyula]: Szakmai folyóiratok, hálózati híradók	53, 116, 179, 245, 308, 369, 435, 498, 561, 626, 690, 754
TÓTH András: A Petőfi Irodalmi Múzeum József Attila-kiadványai	426

9. ÁLLANDÓ ÉS ALKALMI ROVATOK

Bemutatójuk	44, 97, 160, 229, 283, 328, 415, 489, 541, 613, 680, 738
Beszélgetések a könyvtárról	18, 65, 137, 207, 463, 522, 590, 660, 711
Bibliográfiák	51, 114, 178, 306, 430, 497, 558, 624
Fórum	26, 80, 142, 209, 671, 707
„Fruskák az olvasószolgálatban”	30, 81, 142
Hallottuk	46, 54, 136, 170, 364, 368
Helyismereti folyóirataink	231
Helytelenül—helyesen	112, 173, 238, 365, 552, 745
Hírek	39, 94, 157, 221, 277, 342, 411, 477, 538, 608, 673, 731
Iskola és könyvtár	212, 511, 601
Kérdézz-felelek (Lugosi Andor)	47, 150, 234, 339, 352, 418, 421, 553, 596, 617, 620, 730

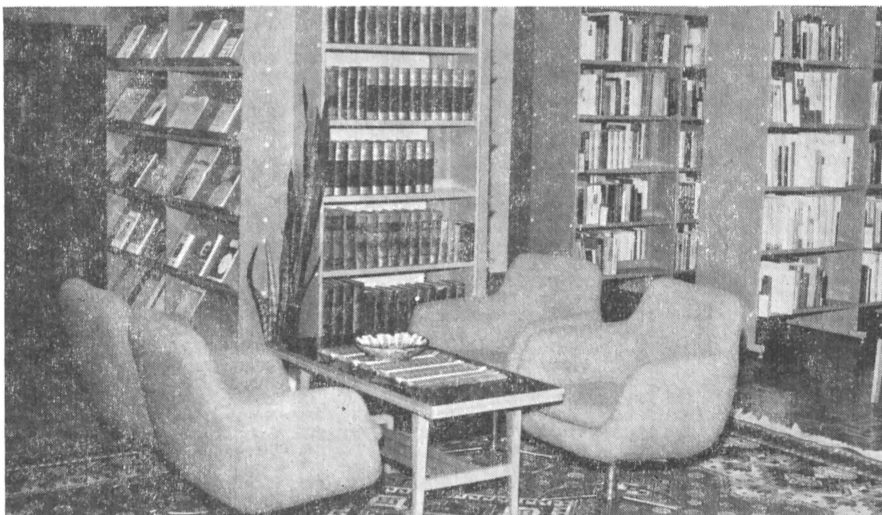
Kitüntetések	19, 63, 115, 128, 200, 302, 326, 390, 500, 608, 701, 720
Könyvekről	176, 304, 426, 493
A könyvtárak életéből	38, 151, 215, 272, 332, 471, 529, 535, 603, 729
Könyvtárak — műhelyek	646
A könyvtárak történetéből	235, 616, 685, 748
Könyvtári kiadványok	55, 118, 182, 247, 310, 373, 438, 501, 565, 629, 694, 757
Könyvtári szakirodalom	113, 242, 305, 366, 427, 495, 557, 623, 689, 752
	21, 75, 268, 386, 476, 532, 597, 667, 724
A Könyvtáros galériája	49, 111, 175, 241, 303, 363, 425, 488, 556, 621, 688, 751
A Könyvtáros kislexikona	171
Könyvtáros sorsok — könyvtáros pályák	

Könyvtárosok és bibliográfusok ...	104, 165,	Olvastuk ...	12, 79, 487, 607, 615, 715
239, 288, 361, 422, 554, 619		Pótlások a lexikonokhoz ...	167, 346
A lapokban olvastuk ...	94, 154, 217,	Szakmai folyóiratok, hálózati híradók	
338, 408, 451, 476, 536, 604, 643		(Gerő Gyula) ...	53, 116, 179, 245,
Lapozgató ...	50, 70, 100, 174, 181, 224,	308, 369, 435, 498, 561, 626, 690, 754	
228, 240, 263, 341, 372, 410, 424, 434, 470, 482,		Szerkesztői üzenetek ...	52, 214, 659
487, 492, 560, 618, 693, 710, 727, 746		Új városok könyvtárai ...	134, 460, 526, 656
Láttuk ...	204, 396, 462	Vallomások a könyvtárról ...	48, 163, 225,
Megkérdeztük a fenntartókat ...	397, 458, 705	287, 356, 419, 485, 511, 612, 684, 744	
Műhelykérdések ...	468, 530	Visszhang ...	20, 43, 74, 273, 286, 336, 484,
		594, 672	

10. SZERZŐI NÉVMUTATÓ

Aknay Tibor ...	471	Herczeg Árpád (h. á.) ...	643	Pethő Zsoltné ...	43
André Miklós ...	253	Hiller István ...	428, 587	Pintér László ...	660
Arató Antal ...	472, 738	Horváth Dezső ...	522	Pomogáts Béla ...	551
Arató Ferenc ...	4	Horváth Tibor ...	584	Raffai István ...	451
Baán Magdolna ...	510	Hostin Zsuzsanna [szigná-		Ramháb Mária ...	82
Bálint István ...	334	latlanul] ...	344, 404	Reguli Ernő ...	558
Balogh Ferencné ...	366	Issekutz Erzsébet ...	430	Rózsa Béla ...	724
Baranyi Imre ...	264	Juhász Jenő ...	3	Rózsa György ...	185, 315, 412
Bárdosi Mária ...	379	Kadosa Árpád ...	601	Ruffy Péter ...	744
Bartos Éva ...	507, 639	Kaján Tibor ...	48	Sáfar Katalin ...	30
Batári Gyula ...	748	Kalocsay Krisztina ...	729	Sánáné Lukácsy Sarolta ...	215
Bauer József ...	85, 153, 327, 594	Kamarás István ...	28, 129, 346, 674	Schneller Károly (-r-y-) ...	38
Becsei Péter ...	220	Kapui Ferenc ...	332	Simay Norbert (Sy) ...	44, 148,
Bella Margit ...	13	Karácsonyi Rózsa ...	74	223, 283	
Benda Mária ...	19	Károlyi Agnes ...	158	Skaliczki Judit ...	71, 146, 391
Bényei József ...	205, 381, 536	Katsányi Sándor ...	142, 699	Soltész Zoltáné ...	95
Bényei Miklós ...	51	Kerékgyártó István ...	26	Sonnevend Péter ...	509
Berecz József ...	207, 532	Keresztury Dezső ...	251	Soós Pál ...	685
Bereczky László ...	597	Kéki Béla ...	107, 621	Sövegjáró Lászlóné ...	7
Biczák Lászlóné ...	212	Király Istvánné ...	635	Sulyok Erzsébet ...	338
Billédi Ferencné ...	18, 325	Kiss Jenő ...	581	Supka Magdolna, B. ...	303
Bíró Ferenc ...	337	Kocsis István ...	272	Szabó Ernő ...	112, 173, 238, 365,
Bognár András ...	530	Kovács Dezső ...	198	552, 745	
Bosnyák Péter ...	511	Kovács Ilona ...	610	Szabó Gyula ...	33
Braun Tibor ...	187	Kovács Pál ...	84	Szabó János ...	409, 606
Buidosó Ernő ...	187	Kovács T. István ...	217	Szabó László ...	319, 486
Burget Lajos ...	476	Kovallk Károly ...	357	Szabó Sándor ...	305, 557
Csapó Edit ...	353	Könczöl Imre ...	432, 624	Szabó Sándor Géza ...	460
Csik Lászlóné ...	336	Könyves Tóth Lilla ...	176	Székely Ervinné ...	152
Csillei Béla ...	38, 535	Krisko János ...	603	Székely László ...	530
Csitári János ...	154	Kulcsár Gergely ...	360	Szeles Zoltán ...	556
Csulák Mihály ...	463, 711	Ladányi Mihály ...	419	Szente Ferenc (Sz. F.) ...	42, 466
Csutorás Annamária ...	408	Landenberger Istvánné ...	364	Szente Péter ...	484
Dácer Éva ...	59	Leblanc Zsolt ...	90	Szentiványi Jenő ...	287
Dalmay Árpád ...	688	Lippainé Fekete Ilona ...	713	Szeredi Mária ...	81
Dávidné Szalai Edit ...	11	Lisztés László ...	5, 733	Szlivásvy Zoltáné ...	545
Demeterné Bogdányi Margit ...	273	Lugosi Andor [szignálatla-		Szita Ferenc ...	526, 707
Dercsényi Dezső ...	684	nul] 47, 150, 234, 339, 352, 418,		Szürmav Ernő ...	589, 613
Dezső Zsigmondné ...	171	421, 553, 596, 617, 620, 730		Szűcs Zoltáné ...	384
Drucker Tibor ...	286	Mader Béla ...	672	Tihanyi József ...	358
Dunaicsik Ilona (d. l.) ...	92	Makai Tóth Mária (Tóth		Tóth András ...	428, 689
Erdős Ágnes ...	663	Mária) ...	97, 259, 493	Tóth Béla [Debrecen] ...	361
Engel Katalin ...	656	Martonosi Pál ...	151	Tóth Dezső [Veszprém] ...	622
Fazakas Zsigmondné ...	516, 716	Martyn Ferenc ...	225	Tóth Gyula [Szombathely] ...	623
Fegő Lajos ...	742	Mécs Károly ...	611	Tóth Mária Lásd Makai	
Fefes Józsefné ...	20	Melzner Tamásné ...	8, 641	Tóth Mária ...	
Fenyves Márta ...	174, 400	Merkovszky Pál ...	6, 702	Tóth Tibor ...	443
Ferenczi Zsuzsanna ...	64	Mészáros Antal ...	36	Tóvári Judit ...	134, 201, 322, 526
Fogarassy Miklós ...	541, 595, 741	Mészárosné Nagy Mária ...	10	Török András - T. A. ...	155, 609
Földvári György ...	89	Mohor Jenő ...	328, 479	Törökne Jordán Katalin ...	353
Futala Tibor ...	125, 574	Mohos Márta, S. ...	257	Tuba László ...	752
Fülöp Géza ...	75	Monostori Imre ...	307, 753	Válvi Gábor ...	113
Fülöp Lajos ...	680	Móra László ...	21, 65, 137, 140,	Vámos Magda ...	356
Galambos Ferenc ...	111, 175,	165, 288, 415, 484		Varga Csaba ...	348
239, 241, 488, 495, 619, 751		Nagy Attila ...	193	Varga Idikó ...	468
Gáll István ...	485	Nagy Attila (színművész) ...	226	Varga Józsefné ...	529
Gállós Orsolya ...	452	Nagy Józsefné ...	91	Varga László ...	616
Gellér Ferencné ...	84	Nagy Lajos, Sz. ...	539	Varga Róbert ...	456
Gellér Katalin ...	425	Nagy Zoltán ...	489	Vargáné Major Judit ...	231
Gerő Gyula ...	17, 53, 55, 116,	Neményi László ...	209	Vavrincez Veronika (V. V.) ...	292
118, 179, 182, 245, 247, 293,		Orosz Bertalané ...	705	Vértesy Miklós ...	68, 160, 229,
308, 310, 369, 373, 435, 438,		Orosz Józsefné ...	678	235, 266, 422, 557	
498, 501, 561, 565, 626, 629,		Onódy Miklós ...	524, 671	Vitányi Iván ...	420
690, 694, 754, 757		Pál Györgyi (Pál Tiborné) ...	278, 646	Voit Krisztina ...	41
Gönczi Imre ...	454	Pál József ...	93	Wallshausen Gyula	
Gvártás Endre ...	102	Páldy Róbert (pr.) ...	178, 211,	- egy - ...	192, 384
Gvörki György ...	114	243, 433, 497, 667		Walter Béla ...	590
Györke Zoltán - ez -		Páll Géza ...	644	Zambó János ...	101
- evörke - ...	218, 219	Pállósiné Toldi Márta ...	35	Zimáné Lengyel Vera ...	386
Gyuris György ...	167, 306	Pálósiné Toldi Márta ...	35	Zircz Péter ...	173
Hegedűs Ágnes ...	10	Pálósiné Toldi Márta ...	35	Zsidai József ...	87
Hegedűs István ...	49	Pad János ...	242, 247,	Zsolt Róbert ...	163
Hegvőkői Ilona ...	548	Pápay Zsuzsa ...	368		
Herbolyné Alberti Júlia ...	335	Pellérdi Gyula ...	397		

Öszeállította: —I—r

***A Mezőgépipari Szövetkezeti Közös Vállalat
legújabb terméke a
TÉKA
könyvtári bútorcsalád***

Tartóoszlop: bútorlap; laminált tölgy

**Polc: lemezpolc; rilzánózott vagy festett felületkezeléssel,
a kívánt színben**

**I. és II. jelű változatban, a megrendelő által meghatározott
polcosztással készül**

Polcállítási lehetőség: 5 cm-enként

**Magasság az I. jelűnél: 150 cm, 180 cm, 210 cm, 270 cm,
a II. jelűnél: 150 cm, 180 cm, 210 cm**

Díjtanlan tanácsadás

Gyártja és forgalmazza:

**Mezőgépipari Szövetkezeti
Közös Vállalat, Szany**

Ügyintéző: Németh László

Postacím: TÖVÁLL

Szany, Ady E. u. 9317

Könyvtári tagság és lemorzsolódás

Amiről egy országos felmérés adatai beszélnek

A Könyvtártudományi és Módszertani Központ olvasáskutatási osztálya 1978-ban országos adatfelvételt végzett a húsz éven felüli magyar lakosság körében. A felmérés ezer személyre terjedt ki, akiket lakásukon kerestek fel a kérdezőbiztosok.

A kutatás általában a könyvhöz való viszonyt, az olvasási szokásokat vizsgálta, és kitért a könyvtárral való kapcsolat, a könyvtári szolgáltatások igénybevételének kérdéskörére is.

A népesség és a vizsgált kérdések tekintetében hasonlóan széles körű olvasásvizsgálatra utoljára 1964-ben került sor Magyarországon, s ez érintőlegesen szintén foglalkozott a könyvtári tagság kérdésével. (*Mánda Péter: Könyvolvasás és könyvvásárlás Magyarországon. Könyvkiadók és Terjesztők Tájékoztató Központja, Bp. 1965.*) Vizsgálatunk főbb eredményei tehát összevethetők a másfél évtizeddel ezelőttiekkel.

Olvasás, könyvtár, házikönyvtár

Előjáróban meg kell említenünk, hogy a *20 éven felüli könyvolvasók aránya* (könyvolvasónak azt tekintve, aki éves átlagban legalább egy könyvet elolvas) 1964-ben 59, az 1978-ban végzett felmérésünk szerint pedig 61 százalék volt, tehát lényegében nem változott. A *rendszeres* (havi átlagban legalább egy könyvet elolvasó) könyvolvasók aránya viszont 23-ról 17 százalékra esett vissza. Az *olvasott könyv* tekintélye tehát az utóbbi másfél évtizedben inkább csökkent, mint növekedett hazánkban — nem úgy a *vásárolt könyvé*, amelynek presztízs-növekedése mind a könyvforalmi statisztikákban, mind pedig a házi könyvállományok rohamos gyarapodásában tetten érhető. (A jelenség taglalására, az okok elemzésére most nem térek ki, ezt már megkíséreltem a *Kultúra és Közösség 1980/2.* számában. Lásd még e témáról *Kamarás István* Légvárak vagy végvárak? című cikkét is a *Könyvtáros* 1980. évi 3. számában.)

Nézzük meg ezek után, hogyan alakult a könyvtári tagok országos aránya.

A tagság tényéről természetesen nem kértek igazolást a kérdezőbiztosok: az került ebbe a kategóriába, aki könyvtári tagnak *tekintette magát*. Előfordulhatott, hogy egyes — be nem iratkozott — esetenkénti könyvtárhasználók tagnak vallották magukat, de az is, hogy nemmel válaszoltak mások, akiket pedig valahol formálisan tagként tartanak nyilván.

1964-ben a 15 éven felüli népesség 19,8 százaléka mondta magát valamilyen könyvtár tagjának. Ha a jobb összehasonlíthatóság kedvéért eltekintünk a könyvtárlátogatás terén is aktívabb 15—19 éves korosztálytól, akkor a *20 éven felüli népességnek 1964-ben 18, 1978-ban pedig 18,7 százaléka volt könyvtári tag*.

A mozdulatlanlanságot tükröző adatok mélyebb elemzésére csak felmérési adataink teljes feldolgozása után vállalkozhatunk. Emlékeztetnünk kell azonban arra, hogy ezt a stagnálást az olvasási alkalmak megritkulásának általános közegében tapasztaltuk. Utalnunk kell arra is, hogy a könyvtár iránti érdeklődés befagyasztásában a *házi könyvállományok* rohamos gyarapodása korántsem játszott számottevő szerepet. Az 500 kötetes, illetve ennél nagyobb házikönyvtárral rendelkező családoknak ugyanis 71 százalékában találtunk legalább egy könyvtári tagot, ezzel szemben az 1—20 kötetet birtokló családoknak 39 százalékában, a könyv nélküli családoknak pedig csak egytizedében. A házi könyvállomány növekedésével együtt nőtt annak valószínűsége is, hogy nemcsak a gyerekek és a fiatalok, hanem a 18 éven felüli *felnőtt családtagok* is könyvtárhasználók. Könyvgyűjtés és könyvtárlátogatás tehát — a korábbi felmérési eredményekhez hasonlóan — alapjában véve *párhuzamos*, inkább egymást támogató, mint helyettesítő tevékenységeknek mutatkoztak most is. A jelek szerint azonban van

egy kritikus mennyiség: a 201—300 kötetes házikönyvtárak tulajdonosai közül láthatólag sokan úgy vélik, hogy már épp elég könyvük van ahhoz, hogy nélkülözni tudják a közkönyvtárakat. (Hozzátehetjük: és még nincs elég könyvük ahhoz, hogy belássák tévedésüket — persze ez a „belátás” nem pusztán a nagyobb kötet számon, sokkal inkább a könyvet magas értékszinten jegyző magatartásformán múlik.) Annyi azonban tény, hogy ez a csoport inkább elzárkózik a könyvtári szolgáltatások elől, mint a nagyobb, illetve a valamivel kisebb házikönyvtárral rendelkező családok.

Könyvtári tagok, lemorzsolódók, párhuzamos tagság

Vizsgálatunk során nem elégedtünk meg a könyvtári tagság pusztá tényének, illetve hiányának regisztrálásával. A 20 éven felülieket képviselő országos mintánk a könyvtárhoz fűződő kapcsolat tekintetében az alábbiak szerint tagolódtott: Soha nem volt könyvtári tag 51,2; valamikor volt, de már nem tag 30,1; jelenleg is tag — egy könyvtárban — 18,9, s végül két vagy több könyvtárban jelenleg is tag 1,8 százalék.

A felnőtt népességnek csaknem a fele vagy kapcsolatban volt valamikor, vagy jelenleg is kapcsolatban van — közvetlenül — valamilyen könyvtárral. (A közvetett kapcsolódási formákkal majd egy másik alkalommal foglalkozunk.)

Fel kell figyelni arra, hogy a megszakadt kapcsolatok több mint másfélszeresét teszik ki a meglévőknél: *a lemorzsolódás tehát országosan számottevő mértékű.* (Az egykori könyvtári tagság is jelenthet azonban valamiféle „érintettséget”, máig ható többletet azoknak a magatartásához képest, akik soha nem voltak könyvtárhasználók.)

A *párhuzamos tagságra* jellemzőbb adat, ha azt mondjuk: a könyvtári tagok 9,6 százaléka (tehát csaknem minden tizedik könyvtártag) legalább két könyvtár szolgáltatását veszi igénybe.

Érdeklésebb a kép, ha a jelentős különbségeket összeméső országos átlagok mögé is betekintünk.

A másfél évtizeddel ezelőtt mért tendencia változatlanul érvényesnek mutatkozott: az *életkor* előrehaladásával csökken a korosztálon belül a könyvtárlátogatók aránya: a 20—25 évesek 31 százalékáról az 50 és 60 éven felüliek 12—13 százalékára. (1964-ben a 15—20 éves korosztály 41 százaléka volt könyvtári tag.) A huszoneveseknek csak egyötöde nem került soha kapcsolatba könyvtárral, az időseknek már kétharmada. A *párhuzamos könyvtári tagság* is a fiatalok (20—25 évesek) között a legnépesebb (a korosztály 7 százalékát, könyvtári tagjainak 21 százalékát jellemezte); de a *lemorzsolódottak* aránya is itt a legnagyobb. (A korszoportnak csaknem a fele!)

Férfiak és nők között — sem a jelenlegi tagság, sem a lemorzsolódás tekintetében — nem észleltünk említésre méltó különbséget.

Az *iskolázottság* összefüggése a könyvtárhasználattal 1964-ben sajátoosan alakult: a végzettség növekedésével nőtt a könyvtári tagság valószínűsége is — egészen a középiskolai végzettség szintjéig; a diplomások kategóriájában azonban valamelyest visszaesett. 1978-as vizsgálatunk szerint a tendencia módosult: a 8 általánosnál kevesebbet végzetek 6 százalékától a diplomások 54 százalékáig töretlen a növekedés. A felsőfokú végzettségűek 54 százalékos aránya lényegesen meghaladja az 1964-ben mért 34 százalékot, az *értelmiség körében tehát határozottan megnőtt a könyvtár presztízse*, míg az alacsonyabb végzettségi kategóriák mindegyikében — legalábbis a tagok arányát tekintve — csökkent. (Itt meg kell jegyeznünk, hogy az olvasók arányát, illetve az olvasás gyakoriságát tekintve szintén az egyes rétegek közötti távolság növekedését tapasztaltuk: azokban a rétegekben csökkent elsősorban az olvasási kedv, amelyeket már másfél évtizeddel ezelőtt is lazább szálak fűztek a könyvhöz.)

Az iskolai végzettség növekedésével nemcsak a könyvtárhasználat általában, hanem a *párhuzamos könyvtári tagság* esélye is egyenletesen növekszik: a megkérdezett diplomások egytizede (a diplomások könyvtári tagok egyötöde) két vagy több könyvtárnak volt tagja. A végzettség növekedésével együttjáróan radikálisan csökkent azok aránya, akik *soha nem voltak könyvtári tagok* (8 általános alatt: 80 százalék, 8 általános: 52, érettségi: 20, diploma: 14 százalék). A *lemorzsolódók* aránya a középiskolai végzettségűek kategóriájában volt a legnagyobb (45 százalék).

A *munkamegosztás szerinti különféle rétegekben* mért könyvtári tagsági arányszámokat — az egy-egy rétegbe tartozó összes megkérdezetteket 100 százalékának véve — az első táblázat mutatja.

Az adatokhoz még annyit, hogy a mezőgazdasági fizikai dolgozók, valamint a háztartásbeliek 83 százaléka *soha* nem állt kapcsolatban könyvtárral, ugyanez a nyugdíjasoknak 60, a munkásoknak 51, az értelmiségieknek pedig csak 11 százalékáról mond-

1. TÁBLÁZAT

Lakosságcsoporthok	A könyvtári tagok aránya	Ebből két vagy több könyvtárnak tagja
	százalékban	
Értelmiségi	60,8	14,9
Alkalmazott	36,6	4,3
Középszintű szakember	24,7	—
Munkás	13,1	0,3
Mezőgazdasági fizikai dolgozó	5,7	—
Nyugdíjas	15,2	0,5
Háztartásbeli	5,9	0,8

ható el. A *lemorzsolódás* az alkalmazottak, illetve a középszintű szakemberek körében volt a legnagyobb arányú (44, illetve 49 százalék). Hozzátehetjük mindehhez, hogy ezek a jellemzők nemcsak a megkérdezettek, hanem többé-kevésbé családtagjaikra is érvényesek: az értelmiségi interjúalanyok családjának csak egynegyedében, a mezőgazdasági fizikai dolgozók családjának viszont 70 százalékában nem akadt egyetlen könyvtári tag sem; a felnőttekre is kiterjedő könyvtárhasználat a parasztcsaládoknak 16, az értelmiségieknek pedig 70 százalékában volt tapasztalható.

A ellátottság területi megoszlása

A *településtípusok* szerinti tagolódás korántsem eredményezte a könyvtárral kapcsolatos magatartások ilyen nagy mértékű eltéréseit. Az kétségtelen, hogy a budapesti és a vidéki nagyvárosok 30—32 százalékától a kisközségek 70 százalékáig egyenletesen növekedett azoknak az aránya, akik *soha* nem tartottak fenn kapcsolatot könyvtárral, de a jelenlegi könyvtári tagok százalékos aránya (100 százalékának véve egy-egy településtípus összes megkérdezettjét) már másképpen alakult, amint ezt második táblázatunk is mutatja.

2. TÁBLÁZAT

Településkategóriák	A könyvtári tagok aránya	Ebből két vagy több könyvtárnak tagja
	százalékban	
Budapest	25,8	2,3
Nagyobb város (50 000 lakos felett)	27,1	4,9
Kisváros (50 000 lakos alatt)	13,2	1,9
Nagyközség (5000 lakos felett)	17,3	—
Közepes község (2001—5000 lakosig)	12,7	0,6
Kisközség (2000 lakos alatt)	14,8	1,1

Láthatólag nem a főváros készlet leginkább a könyvtárakkal való kapcsolattartásra, hanem — ha minimális különbséggel is — a vidéki nagyobb városok (főleg a párhuzamos könyvtári tagság tekintetében). A kisvárosok sem tudják e téren megelőzni a községeket, sőt valamelyest mintha el is maradnának mögöttük.

1964-hez viszonyítva nem észlelünk lényeges különbségeket, de annyit megállapíthatunk, hogy a városokban (s inkább a vidéki városokban) valamelyest (3—4 százalékkal) nőtt, a falvakban viszont körülbelül ugyanilyen mértékben csökkent a könyvtári tagok aránya az elmúlt másfél évtizedben. Az olló két szára — bár kis mértékben — de e téren is távolodott egymástól.

Talán sokakat meglep az a vizsgálati eredményünk, hogy a budapesti könyvtári tagoknak csak 9 százaléka, a vidéki nagyobb és kisebb városok könyvtárhasználóinak viszont 18, illetve 14 százaléka volt 2 vagy több könyvtár tagja. (A községek vonatkozó összevont mutatója: 4,5 százalék.) Természetesen nem a város és a falu közötti kü-

lönbség a meglepő, hanem a legnagyobb könyvtárválasztékkal találkozó fővárosiak elmaradása a vidéki városok mögött.

Vegyük még hozzá mindehhez, hogy a *lemorzsolódás* a fővárosban volt a legnagyobb mértékű: 44 százalék; s ez az arányszám — többé-kevésbé egyenletesen — csökkent a kisközségek 15 százalékos mutatójáig.

Akadtt még egy olyan jelenség, amely egyértelműen a városlakók javára szól: elsősorban Budapesten és a vidéki nagyvárosokban észleltük, hogy a könyvtárhasználat kiterjed a *családok felnőtt tagjaira* is (a családok 45—46 százalékaiban), a kisvárosokban 33 százalékot regisztráltunk; a különböző nagyságrendű községekben pedig ez a jelenség a családoknak csak 27—28 százaléka-ra volt jellemző. (A nagyobb falvak családjai inkább csak a gyerekekkel, a 2000-nél kevesebb lakosú községekben élő családok pedig jobbra senkivel sem képviseltették magukat a könyvtárban.) Meg kell még jegyeznünk, hogy a könyvtárhasználatot *teljesen* mellőző családok aránya nem a fővárosban (52 százalék), hanem a nagyobb vidéki városokban volt a legalacsonyabb (43 százalék).

Mindezek alapján elmondhatjuk, hogy a település nagyságrendjének növekedésével nő a könyvtárral való kapcsolatteremtés és a család felnőtt tagjaira is kiterjedő könyvtárhasználat esélye — de a lemorzsolódás valószínűsége is. Kisebb településeken nehezebben kerülnek az emberek a könyvtár hatókörébe, de ha már létrejön a kapcsolat, az maradandóbbnak bizonyul.

A könyvtárral jelenleg is fenntartott kapcsolat, valamint a párhuzamos könyvtári tagság tekintetében szintén tapasztalható különbség a város és a falu között, sőt ez a különbség valamelyest növekedett is az utóbbi másfél évtizedben. Am valójában csak a nagyobb városok előzik meg a falvakat, az 50 ezer lakosúnál kisebb városok — vizsgálataink tapasztalatai szerint — nem. S itt is megszorítással kell élnünk: láthatólag *a vidéki nagyvárosokban a legerősebb a könyvtárakhoz való kötődés — és nem Budapesten*. A fővárosiak ugyan életük során valamelyest nagyobb arányban kerülnek valamilyen könyvtár vonzáskörébe, de ez a kapcsolat épp Budapesten bizonyult a legmulandóbbnak.

Amikor arra mutattunk rá, hogy elsősorban a fiatalok, a magasabb iskolai végzettségűek, a szellemi foglalkozásúak (ezen belül is elsősorban az értelmiségiek) hajlamosak a könyvtári szolgáltatások, sőt egyszerre több könyvtár szolgáltatásainak igénybevételére, akkor elsősorban azokról a társadalmi-demográfiai motívumokról, késztetésekről, meghatározottságról nyertünk információkat, amelyek a könyvtárba *küldik* az embereket. A különböző településtípusok lakóinak eltérő magatartásában is megnyilvánulhatnak életmódbeli, szemléletbeli különbségek, de az eltéréseket itt — véleményünk szerint — sokkal inkább a könyvtárak *fogadóképessége*, vagyis az *ellátottság* magyarázza. Csak így látható be, hogy a könyv iránt egyébként legfogékosabb (többen és többet olvasó) budapestiek a könyvtárak használatában nem kerültek az élre. Ismeretes, hogy a főváros a könyvtári feltételrendszer (könyvtári alapterület, állomány stb.) terén viszonylagos hátrányban van a vidékkel szemben (ezzel kapcsolatos adatokat *Kamarás István* említett cikke is közöl). Ezek a hátrányok logikusan megmutatkoznak a használatban is.

Ami a tennivalókat illeti, nagyon általánosan szólva a falvakban az olvasók (főleg a felnőtt olvasók) *toborzását*, a nagyvárosokban (és főként Budapesten) az olvasók *megtartását* kell elsőrendű feladatnak tekinteni, a kisvárosokban pedig mindkét tevékenységet egyenlő súllyal kell érvényesíteni. A *hogyanra* vonatkozóan csak annyit: természetesen *egyaránt* szükség van az ellátottság javítására (a hálózat fehér foltjainak szűkítésére, az állománygyarapítás rendszerességére), valamint a könyvtárosok szaképzettségének, a szolgáltatások színvonalának emelésére és a kapcsolatszervezés hatékonyságának növelésére — ahogy azt Kamarás István cikke is részletesen taglalja.

A könyvtári tagok megtartása

Megkérdeztük azoktól, akik jelenleg is kapcsolatban állnak valamilyen könyvtárral, hogy *mióta* könyvtári tagok, s a következő összesített eredményeket kaptuk: *Kevesebb mint 1 éve* 7,3; *1—2 éve* 8,9; *2—5 éve* 13,6; *5—10 éve* 18,9; *több mint 10 éve* 47,1 százalék, s végül *nem tudja, mióta tag* 4,2 százalék.

Meglepő talán a régi könyvtári tagok magas aránya: a könyvtárhasználók kétharmadát 5 évnél hosszabb idő fűzi a könyvtárhoz.

Emlékeznünk még arra, hogy aránylag milyen sokan vallották magukat *egykori* könyvtárhasználóknak, akik időközben lemorzsolódtak: az országos minta csaknem egyharmadát tették ki. Ők természetesen a fenti adatsorban már nem szerepelnek. Úgy tűnik, meglehetősen hamar eldől, hogy valaki tagja marad-e egy könyvtárnak vagy sem: ha valakit tagságának kezdetén könyvtárhasználói minőségében kudarco

érnek, vagy nem tudják felszítani esetleges lanyhább érdeklődését, az a jelek szerint könnyen búcsút mond ennek az intézménynek (ezért olyan alacsony a viszonylag új tagok aránya); ha pedig már kezdetben sikerült megragadni figyelmét, megnyerni rokonszenvét, akkor a könyvtár általában tartósan számíthat rá. *A könyvtárnak tehát meglehetősen rövid ideje marad annak bizonyítására, hogy hasznos és fontos intézmény, amely segíteni akar és tud a beiratkozó állampolgárnak. Ebből következik, hogy különös figyelmet és gondot kell fordítani a friss beiratkozók igényeinek kielégítésére. s bennük egy minél előnyösebb könyvtárkép kialakítására, illetve megerősítésére.*

Ez a tevékenység azokban a rétegekben kecsegtet a legtöbb eredménnyel, amelyeket már korábban is a legaktívabb könyvtárhasználókként ismertünk meg. Így például az értelmiség körében, ahol a könyvtári olvasóknak több mint a fele 10 évnél régebbi tag, szemben az alkalmazottak és a középszintű szakemberek 45 százalék körüli s a munkások bő egyharmados arányszámaival. (A friss tagok aránya is az értelmiségi rétegben volt kirívóan a legalacsonyabb.)

Természetesen akadnak sajátos kivételek is. A „leghűségesebb” könyvtári tagoknak például a *nyugdíjasok* bizonyultak, holott a tagok arányát illetően az egyes társadalmi rétegek „versenyében” alig ütötték meg a közepes szintet. A nyugdíjas könyvtárhasználók 61 százaléka tudott 10 évet meghaladó tagságot felmutatni, friss tagot már nem is találtunk körükben. Ilyen korban láthatóan már kevésbé hajlamosak az emberek új kapcsolatot létesíteni a könyvtárral (sőt már 50 felett se nagyon és 41—50 között is alig), de annál hűségesebben ápolják a korábban létrejött kapcsolatot (már akiknél létrejött).

A másik említésre érdemes kivételt a *huszonéves fiatalok* képezik. Volt már szó róla, hogy (20 éven felüli mintasokaságunkban!) közöttük — főleg a 20—25 éves korcsoportban — találtak a legtöbb könyvtári tagot, de körükben volt a legnagyobb a lemorzsolódottak aránya is. (Nagy részük feltehetőleg még tizenéves korában vált meg a könyvtártól.) A lemorzsolódásra való hajlam meglátszik könyvtári tagságuk időtartamán is: a huszonéves könyvtárhasználóknak viszonylag kis hányadát jellemezte a 10 évnél régebbi — az ő esetükben a gyermekkorra visszanyúló — könyvtári tagság (38 százalékot, szemben a negyvenesek 54 és az idősebbek 60—75 százalékaival).

Nem elhanyagolható az eltérés a huszonévesek két korcsoportja között sem: a 20—25 évesek körében — a többi korosztályhoz mérten — sok viszonylag friss (1—5 éves) könyvtári tagot találunk (41 százalék), a 26—30 éves korcsoportban ez az időtartam-kategória teljesen elapad (11 százalék), viszont számottevő méreteket ölt a 10 évet meghaladó könyvtári tagság. A jelenség mögött persze természetes logika is működik: a magasabb életkor következtében nő a hosszabb tagsági időtartam lehetősége. De nemcsak erről van szó! A 20—25 évesek szévszámú 1—5 éves, 5—10 éves könyvtári tagságot felmutató tagjainak (főleg az utóbbiaknak) egy része 26—30 éves korára kétség-telenül a 10 évet meghaladó tagsági kategóriába kerül, ha könyvtárhasználó marad. De másik részük az idő múlása ellenére is megmarad az előbbi kategóriák valamelyikében, ismét hozzátesszük: ha nem morzsolódik le! Márpedig a 26—30 éves korcsoportban nemcsak az 1—5 éve, hanem az 5—10 éve könyvtári tagok aránya is jóval alacsonyabb, mint a 20—25 évesek között. Ez egyfelől azt bizonyítja, hogy időközben (húszas éveik második felére) sokan elhagyták a könyvtárat, másrészt pedig azt, hogy a 20—25 évesek és a könyvtáruk között kevés olyan új kapcsolat létesül, amely a 26—30 évesek körében a közepes időtartam-kategóriák utánpótlását adhatná.

A legproblematikusabb korosztálynak azonban a *31—40 évesek* bizonyultak. Itt mértük a 10 évnél régebbi könyvtári tagok legalacsonyabb arányát: 28 százalékot. (A 26—30 évesek között ezt a kategóriát még 58 százalékos képviselte!) Ez a korosztály tehát hajlamos a könyvtárhoz fűződő akár sok éves kapcsolatot felbontására is, és aktív könyvtárhasználóinak 21 százalékos aránya kereken 10 százalékkal marad el a 20—25 éves korosztály megfelelő mutatójától. A könyvtár iránti érdeklődésük erős megcsappanását (amelynek előrejelzését már a 26—30 éves korcsoportban tapasztalhattuk) sokféle indokkal magyarázhatjuk (családalapítással, gyerekek fogadásával, lakásszerzéssel, a munkaköri szakosodással együttjáró életmódváltással, az idő- és energia-keretek újrafelosztásával stb.), de feltehetjük azt a kérdést is — ha most pontosan nem is tudunk rá válaszolni —, hogy vajon a *korosztályunk hány tagja költözött a könyvtári szolgáltatást teljesen nélkülöző nagyvárosi lakótelepekre.*

Végigkísértük tehát a könyvtárak elhagyásának időbeli veszélyzónáit a tizenéves kor végétől (aminek mi inkább csak „utórezgéseit” észlelhetjük) a huszonéves kor derekán át a húszas és harmincas évek metszéspontjáig; korábban rámutattunk a lemorzsolódás legkritikusabb térbeli pontjára, a nagyvárosokra, első helyen Budapestre: mind megannyi feladat a könyvtárügy és a könyvtáros társadalom számára, hogy — amennyire rajta múlik és tőle telik — próbálja meg kivédeni, tompítani a kedvezőtlen tendenciákat, s megtartani olvasóit.

Gereben Ferenc

a Népművelési Propaganda Irodát

Köszöntjük — így kellett volna a sorozat címét módosítani, hiszen az NPI éppen 15 éves, s ez alkalomból beszélgetünk Nemes Iván igazgatóval, akit munkássága elismeréséül a Munka Érdemrend arany fokozatával tüntettek ki. A könyvtárosok jól ismerik, és vásárolják az iroda kiadványait, részint a könyvtárosi segédkönyvtár számára, részint a széles körű olvasói igények kielégítésére. A beszélgetést azzal kezdtük, hogy felidéz- tük a létesítésről szóló 1965. évi hivatalos közleményt: „*Feladatkörébe tartozik az Országos Népművelési Tanács, az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács, a Népművelési Intézet, az OSZK Könyvtártudományi és Módszertani Központ, valamint az Országos Széchenyi Könyvtár kiadványainak (kivéve a könyvtár sokszorosítással készített periodikáit) előállítását és terjesztését. Feladata továbbá a művelődési otthonok és a közművelődési könyvtárak központi ellátást és terjesztést igénylő propagandaanyagának kiadása.*”

— E feladatokhoz járult 1968-ban még az országos múzeumok és a Múzeumi Tanács kiadványainak gondozása, kivitelezése és terjesztése is. A közművelődési területeket illetően így vált teljessé a kör. Kezdetben főként szolgáltató feladatot láttunk el. A szellemi tevékenység jó része, a kiadásra szánt művek kiválasztása, a szerkesztés (a színjátszó és a kórusanyagok kivételével) nem volt feladatunk — egészítette ki az alapítási dokumentumban rögzített tennivalók felsorolását Nemes Iván.

— *A feladatkör és rendeltetés az évek folyamán erősen módosult. Felmerülhet a kérdés, nem túlzott-e a kiadványok ilyen sokfélesége? Ha eredeti célját tekintjük, „profilidegen” kiadványok megjelentetése is vállalkozik az iroda.*

— Mi a népművelési szakembereinek igényein túl a szélesebb olvasóközönség érdeklődésének kielégítésére is törek- szünk. A szorosan értelmezett közművelő- dési területeken kívül a különféle művé- szeti ágakat is feltérképezzük.

— *Melyik évet tekintí fordulatonak?*

— Gyökeresen 1975-re változott meg a helyzet. Kialakult a máig fennálló modell, amely komplex módon foglalja egységbe a szerkesztőségi, a kiadói, a nyomdai és a terjesztői feladatokat. Egymást meghatá- rozó és kölcsönhatásban levő műveltsor a szerkesztés, a kivitelezés és az értékesí- tés. Ekkorra a *Filmtudományi Intézettel*

és a *Színházi Intézettel* bővült a partner- intézmények köre. A szerkesztői együtt- működés pedig kiterjedt a *Néphadsereg*, a *Szakszervezetek Elméleti Kutatóintéze- te*, valamint a *Magyarorsági Világszövetsége* bizonyos közművelődési kiadványaira is.

— *Az iroda tudja-e vállalni továbbra is a könyvtári szakirodalommal szembeni „kötelezettségét”? A KMK kiadványainak körülbelül csak felét adják ki Önök.*

— A partnerkapcsolatok vázolt kiszéle- sedése túlhaladottá tett számos szolgálta- tási tevékenységet, például a kis példány- számú szakanyagok szerkesztését. Ma már főként tömegérdeklődésre számot tartó kiadványok készülnek nálunk. Mindin- kébb arra törekszünk, hogy betöltsük a hagyományos könyvkiadás profilhézagaít. Természetesen a vállalt kötelezettségün- ket a jövőben is teljesítjük.

— *Vegyük sorra az egyes művészeti ágakat.*

— A filmművészeti ismeretterjesztést szolgáló *Kortársaink a filmművészetben*, a *Filmbarátok kiskönyvtára* sorozatot em- líteném, a színházművészet terén pedig a *Szkenetékát*. — Amatőr együttesek sikeres műsordarabjait is kiadjuk. Szerkesztősé- günk egyben a mozgalom dramaturgiai központjává is vált. Új vonás, hogy a felnő- tött színjátszók műsorellátása az NPI monopóliuma lett, és csak a gyermek- darabok megjelentetésében osztozunk a Móra Kiadóval. Kórusműkiadásunkban is hasonló tendencia érvényesül. A képző- művészeti ismeretek terjesztésében igen fontosnak tartjuk a kiállításvezetők és a képzőművészeti albumok ismérveit egye-

sító katalógusainkat, valamint a stflus-kérdésekben eligazító interjú- és portré-köteteket.

— Az irodalmi ismeretterjesztést szolgálja új kezdeményezésük...

— Igen, a Fotóteka nevű sorozat első kötete a József Attiláról készült valamennyi hozzáférhető fényképet tartalmazza. Mérsékelt ára lehetővé teszi, hogy szemléltető dokumentumként ott lehessen az irodalomórákon is. A Petőfi Irodalmi Múzeum szerkesztésében 17 irodalmi forráskiadványt jelentettünk meg, legutóbb a kortársak visszaemlékezéseit *Kassák Lajosról, Mácza János tanulmányait, Szabó Lőrinc publikálatlan levelezését, naplóját.*

— Az ifjúság számára mit ajánlana?

— Vállaltuk a folk, a folk-beat és az „új dal” népszerűsítését a *Muszy-Dobay-féle Folk-gítáriskola* kiadásával, mely egyúttal dalosfüzetként is használható.

Az óvodásoktól a felnőttekig terjedő korosztályokat egyaránt „szórakoztatjuk” a *Padisák Mihály—Padisák Judit* szerzőpáros *Minden napra 1 játék* című gyűjteményével. A *Játékoszörű 3—10 éves* korúaknak szerkesztett műsorokat ajánl.

A *Bábjátékos kiskönyvtár* sorozatot pedagógusoknak és népművelőknek ajánljuk, a báb-szabásminták teljes sorozata pedig még szélesebb körben használható. A fiatalok közéletiségre neveléséhez javasol módszereket a *Klubvezetők kiskönyvtára*. Bővítettük a politikai évfordulók, a családi és a társadalmi ünnepek műsorkínálatát is. A szabad idő hasznos eltöltéséhez nyújtunk segítséget a díszítőművészeti füzetek és a most indított *Mesterségek* sorozat.

— Szinte vég nélkül sorolhatnánk a különböző tárgyú kiadványokat. A mennyiségi fejlődés mellett azonban ki kell emelni a műszaki színvonal, az esztétikai minőség fejlődését is. Egyre kevesebb a brosúra-jellegű kiadvány, megnőtt az illusztrációk száma, a fekete-fehér nyomás mellett a színes képek előállításának műszaki feltételeit is megteremtették.

— Kis teljesítményű gépparkkal indulunk, mely természetesen rossz határfokkal működött. Több lépcsőben korszerűsítettünk: kifejlesztettünk egy rotációs, majd egy magasnyomó üzemet, s ezek teljes rekonstrukciója mellett 1976-ban egy nagy teljesítményű ofsetüzemet is kialakítottunk. Korszerűsítettük a technológiai folyamatokat. Így fejlődöttünk komplex, jó határfokon dolgozó, a legkülönfélébb termékek előállítását — szükség esetén — gyors átfutási idővel, magas esztétikai színvonalon végző nyomdává.

— A *Műsák* című műzeumi magazin, melynek Ön a főszerkesztője, reprezentív példája az elmondottaknak.

— Közönségikere is ezt mutatja. Az

eredetileg 700 példányban megjelenő műzeumi lap az egyik legnagyobb példányszámú kulturális magazinná vált, 30 ezer példányban adjuk ki.

— A tárgykörök dinamikus bővülése főleg a saját szerkesztésű kiadványok vonatkozásában figyelhető meg, így tudtak túllépni a szűkebb szakma érdeklődési körén. A példányszámot tekintve mely kiadványok a legsikeresebbek?

— *Latinovits Zoltán* írása, a *Verset* mondok százezernél több példányban fogyott el. Igen kelendők például az olyan tablósorozatok is, mint a 16 metszetet tartalmazó *Régi magyar várak*, az *Adymappa*, valamint a *Magyar munkásmozgalmi arcképcsarnok*.

— S az átfutási idő?

— Különböznek az alkalomhoz kötött és az időhöz nem kötött kiadványok gondozói munkálatai. Az utóbbiak átfutási ideje egyre nő, a partnerintézetektől sem egyenletesen érkeznek hozzánk a kéziratok. Megoldást keresünk: növeltük a tartalék kéziratok számát, és rátértünk a kétéves tervezésre.

— Hogyan jutnak el kiadványaik a nagyközönséghez?

— Kezdetben a terjesztés egycsatornás volt, rendelés alapján postáztunk, illetve közvetlenül a raktárból árusítottunk. Ma már nagyot léptünk előre, de még mindig nem tartjuk kellően hatékonynak terjesztői tevékenységünket. A terjesztők köre a hivatásos apparátussal bővült, kapcsolatot teremtetünk az Állami Könyvterjesztő Vállalattal, a Művelt Néppel, a Könyvértékesítő Vállalat könyvtárellátó főosztályával és a Kultúra Külkereskedelmi Vállalattal. De gyakran alábecsülik az igényeket, így vagy a jelentékeny többletköltséggel járó utánnyomásra kerül sor, vagy az eleve magas példányszámmal mi vállalunk kockázatot. Kiadványaink 50—60 százaléka jut el így vásárlóinkhoz. A többit saját terjesztőink útján értékesítjük. Megyéenkénti bizományos rendszerünkben még jelentős tartalékok rejlenek. 1977 óta az ünnepi könyvhéten önálló sátorban árusítunk. Célzott propagandát folytatunk az egyedi igények alapján összeállított ajánlójegyzékeinkkel, melyeket az évenkénti kiadványismertető füzetünkhöz hasonlóan postán juttatunk el az intézményekhez, kiscsoportokhoz.

— A KMK által szerkesztett *Új Könyvek c. állománygyarapítási tanácsadó jegyzék ismertetései alapján vásárolják és haszonnal forgatják a könyvtárosok az NPI kiadványait. A friss termésből mit ajánlana?*

— Megemlítem a kedvelt *Órák a könyvtárban* című összeállítást, *Kamarás István: Élményalakzatok I.* című kézi-

könyv értékű kutatási összefoglalóját és *Horváth Margitnak Népművelő-könyvtárosok a pályán* című kötetét. Kérem, hogy továbbra is kísérjék figyelemmel kiadványainkat. A könyvtárosok a legjobb hírvivőink, szövetségeseink lehetnek, hiszen széles az olvasótáboruk, továbbá az amatőr csoportok, a pedagógusok, népművelők igényeit is érzékelik, ismerik és kielégítik.

— *A szaksajtó — a Népművelés, a Budapesti Népművelő, a Könyvtáros —* *recenziós rovatában ajánlja kiadványait.*

— A napilapok — sajnos — csak elvéve foglalkoznak tevékenységünkkel. Kritikai visszajelzést ritkán kapunk tőlük, pedig várjuk, örülnénk észrevételeiknek.

Amikor sok sikert kívánunk az eddigi, valóban elismerésre méltó munka folytatásához, javasoljuk, hogy névadással is ünnepeljék születésnapjukat. Kiadói törekvésüket, tevékenységüket ugyanis ma már nem fedi a Népművelési Propaganda Iroda elnevezés.

S. Mohos Márta

Finnugor könyvtárügyi tanácskozás Turkuban

1980. augusztus 20-tól 28-ig a finnországi Turkuban tartották az V. nemzetközi finnugor kongresszust. Ezen az egész világról sok nyelvész, irodalmár, néprajzos, régész és antropológus vett részt, s köztük több száz magyar is volt. A házigazdák finnugor tárgyú könyv- és folyóiratkiállítást szintén rendeztek, amelyet főként az újabb kiadványokból állítottak össze. A sajtóban a kongresszusról már jelentek meg cikkek, s nemsokára a szakfolyóiratokban is várhatók az első értékelések. Mi most nem a kongresszusról, hanem arról a rendezvényről számolunk be, amely hivatalosan nem tartozott ugyan a kongresszus programjába, de vele egy időben és egy helyütt zajlott le.

A Helsinki Egyetemi Könyvtár, Finnország nemzeti könyvtára augusztus 23-án ülést rendezett, amelyre meghívta Európa és Amerika jelentős finnugor állománnyal rendelkező könyvtárainak képviselőit. Sajnos a meghívókat viszonylag későn küldték szét, emiatt a finneken kívül csak Angliából, az NDK-ból, az NSZK-ból, Norvégiából, Svédországból és az USA-ból érkeztek résztvevők. A Szovjetunió és Magyarország könyvtárügyének képviselői szintén hiányoztak. E sorok írója nem hivatalos küldöttként, hanem — a finnek hívására is — mint a kongresszus egyik résztvevője és mint a könyvtári kérdések iránt érdeklődő volt könyvtáros vett részt a tanácskozáson.

Az ülés célja az volt, hogy a résztvevők keressék az együttműködés megerősítésének és továbbfejlesztésének útjait. Ezek a könyvtárak ugyanis a vártnál és a szükségesnél lényegesen kevésbé ismerik egymás munkáját. Szerintünk ez magyar viszonylatban is elmondható. A finnek könyvtártörténeti és könyvtártudományi folyóiratát, a *Bibliophilost* példá-

ul hiába keressük nálunk, egyetlen könyvtárunkban sincs meg. Az elmúlt években meg a finnek publikáltak egy-két olyan, Finnországra, a finn irodalom fordításaira vonatkozó bibliográfiát, amelyből kiderült, hogy hiányosan ismerik a magyarországi kiadványokat. Pedig a két ország nyelvészei, irodalmárai és néprajzosai között igen jó a kapcsolat, s volna rá mód, hogy a könyvtári munkában is hasonló eredményt érjünk el. Egymás jobb megismerését szolgálták azok a beszámolók is, amelyeket az ülés egyes résztvevői könyvtáruk finnugor anyagáról tartottak. A washingtoni kongresszusi könyvtárról például *Bakó Elemér*, a göttingeni egyetemi könyvtárról pedig *Kesztyűs Tibor* beszélt.

A félnapos tanácskozást azonnali, kézzelfogható eredményeket természetesen kevésbé mutathat föl, de már annak is nagy a jelentősége, hogy kezdeményezés történt a finnugrisztika területén való könyvtári együttműködésre. A munka megszervezésére és majdani gondozására a tanácskozás bizottságot választott, amely az elnökön és a titkáron kívül az egyes nyelvterületek, országok képviselőiből áll. A bizottság elnökévé *Esko Häklit*, a Helsinki Egyetemi Könyvtár főigazgatóját választották, titkárául pedig *Martti Kahlát*, a helsinki Szovjetunió Intézet könyvtárának vezetőjét, a Finnugor Társaság könyvtárosát. Magyarországról és a Szovjetunióból később kérnek fel tagokat. Határozat született arról is, hogy később egy kiadványt jelentetnek meg, amely a számottevő finnugor állománnyal rendelkező könyvtárakat, azok munkáját ismerteti. A jobb tájékoztatás és kiadványcsere igénye is hangot kapott a tanácskozáson.

A turkui kezdeményezés számunkra igen fontos, s kívánatos, hogy Magyarország szintén hathatósan támogassa.

Egy problémára külön is hadd hívjuk fel a figyelmet. A Szovjetunióban az utóbbi években tovább nőtt a finnugrisztikai kiadványok száma, főleg az autonóm köztársaságok publikációs tevékenysége élénkült meg. E kiadványok jó része azonban kis példányszámban jelenik meg, hamar elfogy, és nehezen hozzáférhető. Így számos publikáció alig, kevés példányban vagy egyáltalán nem jut el a magyarországi könyvtárakba. Az Országos Széchényi Könyvtár a szovjet féltől ugyan jelentékeny számú finnugor dokumentumot kap, s más könyvtáraknak is vannak cserekapcsolataik, vételi lehetőségeik, de a szovjetunióbeli finnugor kiadványok, főleg az autonóm köztársaságokban megjelenő munkák kellő mértékű beszerzése nincs biztosítva. Jó lenne, ha az uralisztikai

kutatásokban érdekelt országok most születő könyvtári együttműködésében ezt az elsőrendűen a magyaroknak és a finneknek fontos problémát is megoldhatnánk. Ha pedig ez ott nem sikerülne, a kulturális egyezmény keretében, magasabb fórumokon kellene tárgyalni a kérdésről. A szovjet finnugrisztikai anyag hiányos beszerzése ugyanis idővel számottevően hátráltathatja a magyarországi kutatásokat. Korábbi, a Debreceni Egyetemi Könyvtárban szerzett tapasztalataink s egy, az Országos Széchényi Könyvtárhoz hivatalosan eljuttatott és ott támogatott javaslatunk sorsának ismeretében is úgy tűnik, hogy egy-egy könyvtár egyéni kezdeményezése e téren nemigen hozhat megnyugtató eredményt.

A. Molnár Ferenc

VALLOMÁSOK A KÖNYVTÁRRÓL

Az olvasáshoz nem idő kell, hanem lelki készenlét

SCHUBERT
ÉVA
színművész

Macaulay egy helyen szembeállítja a könyvekből meríthető gyönyörűséget azokkal a kellemetlenségekkel, amiknek az ember a társaság részéről ki van téve. „Platon sohasem mogorva, Cervantes nem ingerült, Cicero nem hidegül el véleménykülönbség miatt, és főleg nem nyitnak rád hivatlanul.”

Ilyesmit érezhettem én — megfogalmazatlanul persze — kora gyerekkoromtól fogva. Sohasem szerettem a társaságot. Rengeteget olvastam, olvasok. Az olvasáshoz nem idő kell, hanem lelki készenlét. Ezt a vibráló, állandó, érdeklődő érzékenységet az írók foglalkoztatják, de — a társasággal ellentétben — soha nem sértik meg.

Szüleim rendkívüli műveltsége, etikája számomra természetes mérce volt, és csak nagyon későn jöttem rá, hogy ez a

kánon nem általános. Azt hittem, minden értelmes embernél ez a természetes. És hogy kivívjam elismerésüket — akkor úgy véltem, szeretetüket —, hogy sokat és jól beszélgethessek velük, igyekeztem mindenről tájékozódni, ami szóba került, amit tapasztaltam vagy észleltem. Ez az informálódási vágy a mai napig ég bennem; leginkább ismereteket szeretek szerezni.

Egy Jeges Ernő illusztrálta ABC-s könyvön tanultam meg írni-olvasni. Itt van a kezembem (félórámbe került, míg megtaláltam), se az eleje, se a hátulja nincs meg, mégis fontos volt, hogy megtaláljam, mert úgy érzem, enélkül nincs hitelem. Öt évesen már nem voltam analfabéta, ezt igazolja a levél, amit a Mikulásnak írtam titokban, hogy hozzon valamit, amit Anyukámnak adhatok karácsonyra.

A szokásos Grimm-, Andersen-, Bechstein-meséket nem szerettem, irtóztam tőlük, s hatásukra állandóan attól rettegtem, hogy szüleimet elveszítem. Egyszer álomban anyuka nem nézett rám, s ennél nagyobb bánatot soha nem éreztem. Szerettem édesapámtól hallani a magyar történelem eseményeit. Érdekes, hogy a megtörtént, tehát az elképzelhető, esetleg túlélhető borzalmaktól sohasem félttem, csak a mesészerű, várható elképzelhetlentől. Ami még nem volt, attól.

Amíg nem jártam iskolába, sokat üldögéltem a könyvszekrény előtt, s elsősorban az albumok érdekelték. Ma is

megvan a ronggyá lapozott Shakes-peare-album, egy szecessziós felnőttme-se-album és parádés kiadásban Az ember tragédiája. Az utóbbit kilencéves koromban olvastam először.

Persze volt azért olyan mese is, amit szerettem. Herczeg Ferenc Lószőr vitézét például...

Első elemibe jártam, amikor megkaptam A kis Mozart-ot. Akkor még olyan lelkiismeretes voltam, hogy komolyan bankódtam afölött, mennyi időt elvesz-tegettem már, hiszen Mozart ötévesen szonátákat szerzett, s én még csak a Tízes lovast, meg a Hazatérő vidám földművest tudom úgy-ahogy elpötyög-tetni a zongorán. Elkeseredésem oly nagy volt, hogy végképp felhagytam a zongorázással.

A családban már a harmadik generá-cióra hagyományozódtak a Wilhelm Busch könyvek. Ezeket mindenki fújta kívülről, és sok tréfás szlogent alkalmaztunk különböző helyzetekben. Még ma is, ha káposztát látok, gyorsan el-dünnögöm magamban—magamnak — nem élnek már, akik velem fújnák — „Imádj a káposztát, egy tányérral fel-hoz hát. A káposzta remek mindig, de legjobb, ha melegítik.” Vagy ha valami végérvényesen elromlik, veszteség ér: „Idővel minden elenyész, de a pipa nem lesz egész.” Ez vicc, de ma már filozó-fiai tartalmat is gondolok belé.

Saját tallózásaim terepe volt az Új Idők húsz évfolyama. Ebből ismertem meg Krúdyt, Szinit, Mühlbeck Károly karikatúráit és sok olyan, 70—80 év előt-ti kiváló novellistát, akiket kezdenek újra felfedezni. 1945-ben ezekkel fűtöt-tünk. Jó meleget adtak.

Édesanyámék hárman voltak lánytest-vérek, méghozzá igen szatirikus vénájú-ak. Csúfondárosan testálták rám összes lányregényüket. A giccsirodalom reme-keit: a Crokerok-at, Paul de Kock-ot, Ohnet-t, Chantepierre-t, Cherbuliez-t, Marlitt-ot nagy mennyiségben, de kriti-kus szemmel olvastam, sőt nemegyszer parodizáltam. Így hizlaltam ironiámat; de német tudásomat is az eredetiben ol-vasott Courths-Mahlerek-nek köszönhet-tem. Korszerűnek ugyan nem volt nevez-hető a hitbizományra és jogi vonatkozá-saira utaló sok ismeret, de én, mint a mindenevők, ezt is hasznosítottam ké-sőbb, mikor történelmet hallgattam az egyetemen.

A háború után édesapám írt nekem egy listát, hogy miket olvassak el fel-tétlenül. S amikor az iskolában az iro-dalom műfajok szerinti felosztását tanul-tuk, mindegyikhez lediktálta a nagy alapműveket. Lehet, hogy furcsa a természetem, én imádtam a kötelező ol-

vasmányokat — tudom, hogy ez nem sikk, állítólag az írók sem szokták sze-retni őket —, hogyne szerettem volna hát azokat, amikre édesapám hívta fel a figyelmemet.

1945—46-ban nemigen volt tanköny-vünk. Megtanultam önállóan dolgozni és tanulni. Előszedtem a nagy történések könyveit — Seignobost etc. —, és kidol-goztam magamnak a tárgyalt történeti kort. Így rászoktam, hogy önállóan sze-rezsek magamnak átfogó képet a korról, korszakokról. Ma, úgy tapasztalom, a gyerekek művelődése nem elég önálló. Olyan keveset követelnek tőlük, hogy az nem is kelthet bennük mély benyomást. Aki nem tanul sok memoritert, abban nem lüktet tovább a vers. Aki nem ol-vas több könyvet egy-egy írótól vagy korból, annak nincs maradandó, sum-mázó élménye. Ami úgy dolgozik ben-nünk tovább, mint egy pacemaker, szív-motor, és fantáziánkat — emlékeinkkel együtt — jó ütemre hangolja.

Szégyenkezve vallom be, hogy a tor-naórát megvettem, felmentettem ma-gam, és inkább a padon olvastam.

Sokat köszönhetek az Officina sorozatnak. Az ebben a kiadásban megjelent művek nyitottak ajtót a világirodalom olyan remekeire — ha kivonatosan is — mint Platon, Morus Tamás, Marcus Aurelius, Szent Ágoston... Vagy Montaigne, akinek a halálról szóló esszéjéből örök mementóként írtam ki ezeket a sorokat: „kívánom, hogy a halál ak-kor érjen, mikor éppen kis kertemet kap-pálgatom, de úgy, hogy azért ne nagyon izgasson a káposztám minősége s még kevésbé, hogy tökéletlen kertecskét ha-gyok hátra”.

Ötödik gimnazista koromban beirat-koztam a Királyi Pál utcai Szabó Ervin Könyvtárba. Diderot-t kértem ki először Kelemen László könyvtárostól, akivel ma is gyakran találkozom, hiszen a Rádió-zenekar tagja lett azóta. Olyan „komoly” lány voltam, egyikünk sem gondolta volna, hogy színész leszek. Nem vetek fel az egyetemre kitüntetéses érettségim ellenére se. A nagy családás tépte seb lett később táptalaja művészi ambíció-imnak. Imádtam a latint. Ma is olvasok latinul. A magatartás-ideáljaim is (Köl-cseyn kívül, mert ő a legfőbb ideál) az antikvitásban gyökereznek. Arria, Cornelia vagy éppen Cincinnatus története — akit a szántóföldről visznek el hadve-zérnek, de a győzelem után újra az eke szarva mellé áll, mert ha vége a harc-nak, dolgozni kell — gyönyörű parabola. Ebből értettem meg azt, amin úgy cso-dálkoztam azelőtt, hogy édesanyám rö-gtön az ostrom után miért csinált és kö-vetelt rendet és rendszert. Úgy gondol-

tam, ez fölösleges, hiszen akárhogyan is lehet élni. Túlzott igénynek éreztem, érthetetlen életerőnek. Holott ez a természetes életerő.

Egyik legboldogabb órám volt, mikor egy alsós osztályban egyetlen alkalommal latint taníthattam. (Jó lenne latinul játszani, de még magyarul sem kéneveztetek el klasszikus feladatokkal.) Életem nagy nyeresége, hogy kiváló tanáraink voltak. Az elmúlt évben alkalommal nyílt találkozni velük, s megköszönni Kacziány Aladárné Dóra néninek, Balassa Lorándné Margit néninek, Kajtár Katalin és Király Ilona tanároknak nagy műveltségüket és kérlelhetsen szigorukat... Ez utóbbi erőfeszítésekre ösztönzött. A 44—45-ös tanév csonka volt, csak három hónapig tanultunk. Ez alatt megtanultuk latinból az egész mondattant, de a coniugatio periphrastica-t és az oratio obliqua-t nem. A következő évben másik iskolába mentem, ahol épp fordítva volt. Ez kiderült az első órán. Közönségesnek véltem haladékat kérni, hogy behozzam a mulasztásomat. Inkább egy éjszaka megtanultam az egész évi anyagot. Azóta sem bírom a panaszkodást. Ezért szeretem annyira Mikes Kelelment. Előtte, utána semmi, talajtalan, reménytelen, és mégis oly csodás derűvel ír! Erősnek kell lenni.

Lánykoromban a randevúk színtere vagy a könyvtár vagy egy kiállítóterem volt. Ez részben a pénzühiányból, részben a filozofikus érdeklődésből adódott. Így jutottam be egyszer az Eötvös-kollégium könyvtárába, az Akadémiába — és persze gyakran a Széchenyi-be vagy a Szabó Ervin-be. A főiskolai évek örömeibe sok öröm vegyült. A fokozott könyvszeretet „gyanús” volt, sznob dolog. A hiányos ismeretű ember azt tartja fölöslegesnek, amit nem tud — ezért kihasználja a másikat. Mint szegény Cyrano, hátul álltam, és bár égtem a vágytól, hogy taníthassak, tanárségéd a „kisúgott” Christian lett... (fel is adta egy év múlva). Maradéktalanul csak Vajda György Mihály professzor világirodalom-és néhai Vágó Zsófi jelmezóráit szerettem. Ezeket otthon éreztem magam. És a könyvtárban, Trautmann Ilikénél...

Közben korrepetáltam — könyvért. Nálunk ma is legnagyobb ajándék a könyv. De úgy, hogy abból a másikkal lelki haszna legyen. Tudni kell, melyik könyv és mikor szólít meg jókor valakit.

Szeretem a tiszta, éles gondolkodást, a pontos fogalmazást, a szellem biztos működését. Ezért szerelmem a XVIII. század, és kedvenc műfajom az esszé. (Még az olyan pikareszk regényben is, mint a Tom Jones, alig vártam, hogy az összegező esszékhöz érjek.)

Az igazi olvasás gyakorlatát, hogy fogalmakban gondolkozzam, és bizonyos felismerésekhez eljussak — melyekre természetesen több ezer éve rájött már az emberiség, de mégis más, ha én magamtól is eljutok odáig —, a felvilágosodás íróitól tanultam. Náluk legmaróbb az írónia s legfénylőbb a humor. Hiszen olyan világosan gondolkodnak. És írónia nem lehet távolságtartás nélkül. Rám a látszólag szenttelen Montesquieu nagyobb hatást tett (de még a forradalomra is), mint a fékevesztett indulatok. Egyébként rajongok magatartásáért, azért, hogy büszkébb volt a borára, mint irodalmi jelentőségére. Ilyen elegánsan kell a nagy dolgokat véghezvinni. (Előtte belül úgyis sok vihar rázza meg az embert, de az senkire sem tartozik.)

Meghat az író gyöngédsége, a lelki finomságok. Ez összefüggésbe hoz nálam olyan különbözőségeket, mint Cervantes és Nagibin, Proust vagy a Vörös szoba álma írója, Musil és Salinger, Woolf, Broch. (Mellesleg: Dosztojevszkij és Csehov finomságait, azt, ami a leghumánusabb, a legnagyobb érték bennük, összetörlik, összetapossák akkor, amikor nyersen, vadul, durván új „olvasatban” játszószák, játszóják őket.) Nem a történések érdekelnek, hanem a finom fordulatok. Egy könnyes histórián nem tudok sírni, de egy mondaton igen. Akár a thermopülai disztichonon. A Bibliában a kafarnaumi századoson. Shakespeare szikár, hétköznapi s megrázó befejezésein. Például ezen: „Menj, lőjenek sort.” Mint egy Mozart befejezés. Szeretem az érzékeletességet, az erőt. És az emlékezést...

Emlékezni és jövőt szőni csak az ember tud. Az állat szebb is, ügyesebb is — mint Kőlcsey mondja. A gyereknevelésben is fontosnak tartottam, hogy hozzásegítsem a gyereket az emlékgazdálkodáshoz. Sokkal kevésbé érdekelt a fizikai ellátás kérdése, mint a szellemi. Rideg, egyszerű ételeket kapott a kislányom, semmi extrát. De szellemi mókákat, benyomásokat annál inkább.

Sok könyvem van, mert ha elolvastam valamelyiket, kell, hogy az enyém maradjon a könyv. Velem lakjon. Legkedvesebb Musil. A latin-amerikaiak, Llosa, Onetti, García Márquez, a kínai regények, de nem, nem kezdem őket felsorolni. Ez nem katalógus. De azért Sterne, Constant... A nyelvkönyvek, a szociológiák, a versek... szegény a szó. Olvasni boldogság. Családunk létformája. Ha katedrám, kölcsönkönyvtáram nincs is, játékos vetélkedő formájában igyekszem hónapról-hónapra megtenni az olvasni szeretőknek a magam ajánlatát. A Könyvről könyvért sorozatban...

„Érvet kerestem ahhoz, hogy utáljam a komoly zenét”

Fiatalok a zenemű- és hangtárban

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár há-
lozatában az első zenei részleg 1974-ben
nyílt meg. Azóta még számos követte, s
a kerületi könyvtárak zenemű- és hang-
tárait az olvasók, illetve a hallgatók szá-
zai, ezrei keresik fel rendszeresen. A sok-
sok rendezvény, a helyben hallgatási és
lemezkiölcsonzási lehetőség vonzza az ér-
deklődőket, e részlegek népszerűségéről
beszélni már szinte közhelyszámba megy.
Szép számmal fordulnak meg bennük a
fiatalok, köztük nagyon sok olyan is, aki
itt találkozott először a komoly zenével,
itt vált e zene rendszeres hallgatójává és
lemezkiölcsonzóvé. Már aki azzá vált. Hi-
szem a befogadók számára az első talál-
kozás nem kis kockázattal jár, s ez a
tiszteletre méltó kockázatvállalás a zenei
könyvtáros számára sem lehet közömbös.
Sőt, ez az állomás, ahol nagy mérték-
ben rajta múlik, hogy a zenével való ismer-
kedés tartós barátsággá válik-e, vagy
időlegesen, rosszabb esetben véglegesen
vakvágányra fut. Ahhoz, hogy a lehető-
konyabban segíthessünk a fiataloknak,
ajánlatos minél rövidebb időn belül *meg-
ismerni őket*. Megtudni például, milyen
tényezők segítették abban, hogy tizen-
évesen befogadta Liszt vagy Vivaldi mű-
veit? Milyen zenei jártassággal rendel-
kezik? Milyen szerepet tölt be életében
a zene, most már a komoly zene? Mi
jelent számára az élményt, mit épít be
személyiségébe? Ezekon kívül még szá-
mos más kérdés is foglalkoztatott akkor,
amikor néhány olyan hallgatóval ültem
le beszélgetni, aki könyvtárunk, a 48.
számú Fővárosi Szabó Ervin kerületi
könyvtár zenemű- és hangtárának egy év
óta rendszeres látogatója, és megszakítás
nélkül kölcsönzi a komoly zenei lemeze-
ket. Ezekből a beszélgetésekből mutatok
be kettőt, amelyeket terjedelmi okokból
szinte monológgá sűrítettem, mégis
ügyeltem arra, hogy a körvonalazódó port-
ré ne torzuljon el.

B. JÁNOS, 16 ÉVES SZAKMUNKÁS-
TANULÓ:

— A táncdalfesztiválokon kezdtem ismerkedni a zenével, és csak egy-két komolyabb zeneművet ismertem, mint például Bach D-moll toccata és fűgáját, vagy Beethoven V. szimfóniáját. Egy másik könyvtárban hallottam, hogy itt van ilyen részleg, és lehet zenét hallgatni, egyből jöttem is. Én bírtam az olyan manust, aki szerette a komoly zenét, meg ismerte is, mert az valahogy más volt, nem volt olyan szabvány ember. Más volt a személyisége, nem úgy öltözködött, mint a többiek, nem volt olyan szakadt,

valahogy intelligensebb volt. Egy tizenéves más, fölveszi a papucsot meg a szűkített farmert, és azt mondja a komoly zenére, hogy pfúj! Lehet, hogy nagyképűnek tűnök most, de azt hiszem, hogy még éretlenek a komoly zenére. A fiatalokban nagy az energia, ezért olyan zenét keresnek, amelyekben lüktet a ritmus. A komoly zenében nem mindig. Erre nem lehet ugrálni, de a „Ricsére” (Beatrice együttes) meg a Mobilra lehet. Ebben ki lehet élni az indulatokat. Miért hallgatom a komoly zenét? Szeretem, amikor például egyszerre két dallam megy. A sláger vagy a diszkó monoton. A komoly zene több mint szórakozás. Volt egy nagy élményem, egyszer a Deák téri templomban hallottam egy orgonahangversenyt, de ez nem indított el a komoly műfaj felé. Azért kezdtem hallgatni, hogy legyen alapom arra, hogy utálhassam a komoly zenét. Ha valaki megkérdezi, hogy miért utálom, mit mondok? Úgy éreztem, hogy ehhez érvet kell szerezni. Miközben ezt kerestem, nem utálni, hanem megszeretni sikerült. Például hatalmas Muszorgszkijnak az Egy kiállítás képei című műve. Megpróbáltam átélni és beleképzelni a helyzeteket. Mikor mire gondoltam? Hallgassunk csak bele, közben én mondom. Itt például egy magányos emberről szól, aki talán már megunt a életét. Valahogy úgy vettem észre, hogy ezt a mély hangok miatt érzem, a magas hangok vidámabbak. Figyeld csak, itt például mintha arról szólna, hogy milyen nehéz az élet, talán elhagyta a nője is, olyan fájó. Nem tudtam a zenét azokhoz a képekhez kötni, amik a boritón voltak, de nem is nagyon akartam, nekem ez a zene valahogy mást jelent. Volt, ahol nekem éppen ott jutott eszembe a séta, ahol a borító szerint képek kellett volna lennie. Nem baj, igaz? Most figyeld! Ez az a rész, ahol az ember rádöbben, hogy az életben vannak szép dolgok. Ez marha szép rész! Ez a zene sokkal, de sokkal többet mond, mint egy-egy kép címe. A kicsibék tánca? Sokkal több ez annál, sokkal...

A zeneszerzők ki akarják fejezni magukat, akkori lelkiállapotukat. Ez művészet. A művészet az ember olyan kifejezőeszköze, melynek különböző megnyilvánulásai vannak. A művészet mindig termelés, de a termelés nem mindig művészet. Nem mindegyik munkánál viheti bele önmagát az ember a munkájába. A művész benne van abban, amit alkot, a hallgatónak érzéseket sugall, és arra indítja, hogy élje bele magát az ő (a ze-

neszerző) helyzetébe, és indulatokat is felébreszt.

Ha lemezt kölcsönzök, akkor először az orgonaműveket keresem, azokon belül pedig a bonyolultabb ritmusúakat szeretem, ahol nem csak az van, hogy tam-tam-tam. Töreksem a bonyolultabb felé, ez bizonyára minden ember vágya is. Nem tudom neked pontosan elmondani, de volt, amikor olyan boldog állapotot hozott ki belőlem a zene, hogy elhatároztam, holnaptól más leszek! Szerettem volna más lenni, de nem tudtam pontosan, hogyan, miben, szerettem volna tisztességesebben élni, talán ez így hülyeség, valami szellemi-lelki mozgásra készítetted, aztán persze jött a másnap és... Érted. Egy év óta kölcsönzök, az elején éreztem is, hogy nagyon primitív vagyok hozzá, de most már van, amit megérték, legalábbis én így érzem. Ha nem így volna, biztos nem kölcsönöztem volna egy évig. Most már van rá igényem. Na látod, ez az, ez a zene hatása. Kialakított bennem egy igényt. Ha nem járnék ide, akkor három hónap múlva biztos vennék egy pár Bach-lemezt, és csak azt hallgatnám. A komoly zene nekem érzéseket sugallt, és ha másoknak is azt sugallna, sok-sok fiatalnak... Szóval én mások hatására lettem olyan, amilyen vagyok. Sajnos, ezért is dohányzom. Látod, én elhatároztam, hogy másnaptól más leszek, aztán megkínáltak cigarettával, és vége lett. Engem a komoly zenével itt kínáltak meg. És ha sok mindenkit megkínálnának, az jó lenne. Apám és anyám is meghallgatja az általam kölcsönzött lemezeket, de nemigen szoktunk róla beszélgetni. Apám meghallgatja, és csupa közhelyeket mond róla, hogy szép, meg jó és hasonlókat, de ez így semmi. Például ha szerelemről szól a zene. Egy rockegyüttesnél mind az ötven ugyanúgy akarják kifejezni ugyanazt a témát, a komoly zenénél meg nem az örömet meg a boldogságot játssza mindegyik hangszer, hanem van, amelyik például mélabús benne, és mégis valahogy egész, mégis ugyanarról szól mindegyik hangszer. Ezért igazabb talán, vagy nem is tudom. Nem tudom így kifejezni, megfogalmazni. Erre még én is kíváncsi vagyok.

B. János esete vajon különlegesnek tekinthető-e? Egyszerűen csak bizonyosságot kerestt. Bizonyosságot arra, hogy valóban utálja-e a komoly zenét, vagy csak ismeretlen számára. E keresésnek pedig szükséges velejárója az, hogy figyeljen is arra, ami őt foglalkoztatja. Itt állt be a meghatározó fordulat. Azaz, hogy a megismerési vággyal járó nyitottságra törekedett, akaratlanul is hagyta, hogy hasson rá a hallgatott mű, befogadni és megérteni akarta a mű

„üzenetét”. Egy kötetlen beszélgetés kevés ahhoz, hogy a befogadás mélységéről felelősséggel bármilyen képet is rajzoljunk. Annyit azonban tudunk, hogy a műbefogadás B. Jánosnál — bármilyen szinten is — megkezdődött, nem talált végleges (de még csak részbeni) elutasításra sem, s ez olyan fiatal esetében, aki tizenhat éves és önszántából kezdi tétova ismerkedését a komoly zenével, jelentős és meghatározó eredménynek számít. Hallgatónk esetében a zene érzelmeket kiváltó funkciója kitapintható. Bár a mű lényegének megragadásától ez még távol áll, de remélhető a „tetszett, mert a hangszerek külön-külön mászt játszottak, de együttesen mégis ugyanazt fejezték ki, csak összetettebben és őszintébben”-féle egysíkú ítéletek meghaladása.

M. LÁSZLÓ, 17 ÉVES SZAKMUNKÁSTANULÓ:

— Mielőtt a zenemű- és hangtárból kölcsönöztem volna, a tánczenén kívül csak operettet hallgattam néha, csodálkoztak is otthon, amikor komoly zenei lemezt vittem haza. Nekem ez a zene egy kis szigetet jelent, ide menekülök, ha pihenni akarok. A Bánk bán például azért volt nagy élmény, mert zenehallgatás közben olvashattam a szövegeknyvet. Enélkül nem értettem volna a zenét sem. Az ilyenről eltérő művekből inkább csak egyes motívumok tetszettek. Ilyen volt Paganini D-dúr hegedűversenye is. Szerintem a könnyűzene szerzői is létre tudnák hozni azt, amit például Brahms. A komoly zenében mintha lelassulna az idő, ezért hat rám nyugtatóan. A könnyűzenét egy idő után levetkőzi az ember. A komoly zenében a dallamnak van nagy szerepe. Szeretném, ha olyan lemezeket gyártanának, amelyekre sok-sok mű legszebb motívumait válogatnák össze. Szerintem, ha több műből vennének ki részleteket és összeraknák, ugyanolyan szép és egész műveket lehetne létrehozni, mint amilyent egyetlen zeneszerző szerez. Véleményem szerint ez egyenértékű egy kerek kompozícióval. Ha a zene dallamos, fülbemásható, akkor jó. Aki nagy művet alkot, az csak véletlenül hozza létre azt. Nekem az a véleményem, hogy nagy műveket csak véletlenül lehet létrehozni, és így már én is jártam. Egyszer egy zongorán billentyűztem, és olyan dallam jött ki, hogy leesett az állam, és mindenki ledöbbsent, de még egyszer nem tudtam lejátszani. Gyakorlat kell hozzá, idővel sok tapasztalat gyűlik össze, és kész. Rendkívül sok munkával bárki eljuthat oda, hogy nagy műveket hozzon létre. Annyi komoly zenei mű van, hogy az elég addig, amíg ember él a földön. A XX. századdal befellegzett a komoly zenének, bár nem ismerem a XX. századi

komoly zenét. Később ez olyan lesz, mint valami muzeális érték. Legfeljebb nosztalgiahullámok lesznek, a komoly zene leáldozóban van.

M. László esetében a mű értékelése kizárólag szórakoztató funkciója szerint történik, ez határozza meg ítéleteit, és néha végtelen megállapításokhoz vezet. Az értékgazdagságból csak a kikapcsoló elemet veszi észre, hiszen elvárása is ez a művel szemben, így azután éppen ezt

az elemet emeli a mű értékmérőjévé. Ebből a számára oly fontos tényezőtől pedig már annyira van, hogy akár le is állhat a „termelés”. M. László utolsó mondatában azt mondja: „a komoly zene leáldozóban van”. Reménységünkre olyan fiatal mondja ezt, aki cselekedetével egy év óta adja már kijelentésének cáfolatát. A többi már részben rajtunk, zenei könyvtárosokon is múlik.

Bertalan Béla

A Könyv és ifjúság akció kecskeméti tapasztalatai

Megyénkben a *Könyv és ifjúság* akciónak már az 1979-es városi és megyei döntőin is arra törekedtünk, hogy a feladatokat a könyv- és könyvtárhasználat elsajátítását mérjük le. A könyvtárhasználatról indulva a versenyzők úgy jutottak el az irodalomajánlásig, hogy a játék feladatai adtak lehetőséget az ajánlás elkészítéséhez. Ezt a módszert fejlesztettük tovább 1980-ban.

Az *Olvasó ifjúság* akció előzetes tájékoztatója alapján az 1980–81-es évre az SZMT központi könyvtárával és a városi KISZ bizottsággal közösen játéksorozatot dolgoztunk ki. A játékot tartalmilag kibővítettük, a résztvevők körét pedig Kecskemét öt gyárának KISZ szervezetére és szakszervezetére szűkítettük le. Kettős célkitűzéssel indultunk: segíteni akartuk a fiatalokat a könyv- és könyvtárhasználati ismeretek megszerzésében, bővítésében, és tudatos könyv- és könyvtárhasználatra nevelni azokat, akik ma még egyáltalán nem vagy alig fordulnak a könyvtárhoz kérdéseikkel. Figyelembe vettük a szocialista brigádok *Munka és művelődés 1980/81.* nevű szellemi vetélkedőjéhez kiadott útmutatót is, hogy ezzel a munkahelyi közösségek fiataljait segítsük ottani vállalásaik színvonalas teljesítésében. Az üzemi, gyári közművelődési dolgozóknak szintén lehetőséget adtunk ezzel a játékkal arra, hogy bekapcsolódjanak az *Olvasó ifjúságért* pályázatba, valamint arra is, hogy a munkásfiatalok a feladatmegoldás során adódó problémákat, az esetleges hiányokat pótolhassák. Így a játék során könyvtárhasználóvá lett fiatalokat aktív használókká nevelhetik, s általuk újabb használókat szerezhetnek a könyvtárnak.

A munka tartalmi irányítását a Katona József Megyei Könyvtár vállalta, építve az SZMT-nek a *Munka és művelődés* vetélkedőhöz kiadott útmutatójára. Az SZMT központi könyvtára is bekapcsolódott a munkába, és a gyárak közművelődési eladóját, könyvtárosaikat irányította. A KISZ városi bizottsága a gyárak KISZ bizottságain keresztül mozgósította az

alapszervezeteket a *Könyv és ifjúság* nevű akcióban tett vállalásaik teljesítésére. Az együttműködés és az akció legfontosabb jellemzője, hogy az intézmények, a könyvtárosok, a KISZ bizottságok nem új feladatot kaptak, nem többet-terhet vállaltak a mindennapi munka mellett, hanem napi munkájuk, tenni-valójuk fogalmazódott meg verseny, vetélkedő formájában.

Mit kell érteni a „tartalmilag kibővítve” megfogalmazáson? Nem abból indultunk ki, hogy a munkásfiatalok rendszeres könyvtárhasználók, hanem csak abból, hogy tudnak a könyvtárról. Arra törekedtünk, hogy az alapszervezeti közösség együtt jusson el a szakszervezeti, a szak- és a lakóhelyi közművelődési könyvtárba. A játék során elértük, hogy a közösség olyan fiatal is elvitt a könyvtárba, akinek eddig nem volt igénye rá, vagy a nemismerés gátolta, hogy fölkeresse a könyvtárat. Olyan gyárak, vállalatok fiataljaira számítottunk tehát, ahol legalább szakszervezeti közművelődési könyvtár van. A felhívásban öt fős csapatok — 3 munkás, 2 alkalmazott vagy szellemi dolgozó — jelentkezését vártuk.

A játék 1980. május 20-tól október 25-ig tartott. A gyáron, vállalaton belül a csapatok pontszerző verseny keretében három fordulón át játszhattak, a negyedik fordulón a győztes csapatok városi döntőn mérték össze tudásukat. A díjak értékes könyvutalványok voltak.

Az első forduló célja a munkahelyi könyvtárak, könyvterjesztés feladatainak megismerése, népszerűsítése volt. A hangsúlyt a munkahelyi könyvtár használatára fektettük. Megkérdeztük: mi az, amire igényük van, és nem kapják meg a munkahelyi könyvtártól stb. A városi vetélkedőn, a *Te vagy az illetékes* — a könyvtár, a könyvterjesztés illetékes — játékkal elevenítettük fel tapasztalataikat. A gyár különféle fórumai előtt — helyzetjáték formájában — képviselték a könyvtárat, a könyvterjesztést.

Az első fordulón hívtuk fel a figyelmet — szintén játékos keretben — arra,

hogy a kollektív szerződés, a gyár terveiről, eredményeiről szóló dokumentumok, az alapvető szakszervezeti dokumentumok egy példányának a munkahelyi szakszervezeti könyvtárban is meg kell lennie. Ami még az első fordulóból fontos: a csapatok aktív közreműködői voltak az ünnepi könyvhét programjának: a propagandától az író-olvasó találkozón való részvételig, a könyvbizományság vállalásáig sokféle tevékenységbe bekapcsolódtak. Erről a munkáról dokumentumokat is készítették, amelyeket külön értékeltünk.

A második fordulóban a lakóhelyi közművelődési könyvtárral ismerkedtek meg a csapatok. Itt egy feladattal a hálózatra hívtuk fel a figyelmet, majd a Katona József Megyei Könyvtár állományára, szolgáltatásaira. A cél az önálló keresés, tájékozódás eszközeinek megismertetése volt. Már az első látogatáskor kiderült, hogy nem tudják, mennyi információt tartalmazhat a katalógus egy műről.

A harmadik fordulóban irodalompropagandával is foglalkoztak a csapatok. Több könyvtárban játszották már a jászberényi ötletből származó „könyvstafétát”. Ehhez XX. századi magyar irodalmi műveket ajánlottunk, figyelembe véve a szakszervezet által megadott témaköröket. A művek elolvasása után munkahelyükön kellett újabb olvasókat szereznüik.

Végezetül megállapíthatjuk, hogy a KISZ szervező, mozgósító szerepét kihasználva a tartalmi munkát változatlanul a könyvtárosoknak kell vállalniuk ezekben az akciókban, de termékeny munkakapcsolatot lehet kialakítani az SZMT könyvtári hálózattal is. A szakszervezet kulturális vetélkedőjéhez kapcsolódva annak megvalósítását is segíteni tudtuk. Ezt bizonyítja, hogy a Baromfifeldolgozó Vállalat a *Munka és művelődés* vetélkedő első fordulójában a *Könyv és ifjúság* első fordulójának anyagát használta fel.

Vasné Mészáros Katalin

Gyermekpályázat Baranyában

Képzőművészeti, irodalmi, zenei pályázati felhívást bocsátott ki az óvodás és általános iskolás korú gyermekek számára a Baranya megyei és a pécsi városi tanács művelődésügyi osztálya, a megyei könyvtár, az úttörőszövetség megyei elnöksége, valamint a Hazafias Népfront megyei bizottsága az 1981-es ünnepi könyvhétre. A meghirdetők és a pályázat kidolgozásában résztvevő szakfelügyelők alkotói lehetőséget kívántak teremteni a gyerekeknek arra, hogy olvasmányélményeiket, ismereteiket, életük fontos eseményeit képileg kifejezhessék, vagy anyanyelvükön, illetve zenei formában megfogalmazhassák.

Az április 3-án záruló pályázattal az óvónők, pedagógusok, rajz-, magyar-, ének-zene tanárok, a szakkörvezetők, az iskolai és a közművelődési könyvtárosok számára is szeretnénk olyan pedagógiai helyzetet teremteni, amelyben a nevelő és a gyermek együttműködése minden intézményi korlától független, s csak a gyermeki élményszerzés öröme és a nevelői élményadás a cél.

A pályázat *képzőművészeti* része a 3–6, a 7–10 és a 11–16 év közötti kor-

osztályok részvételére számít. Grafikai és plasztikai munkákkal lehet pályázni, s a műfajokon belül — egyebek között — a reklámgrafika könyvtárpropaganda célú felhasználására is ösztönzünk.

Az *irodalmi* rész az általános iskolásoknak valódi vagy képzelt riport, novella, karcolat, értekezés, irodalmi levél, forrásanyag felkutatásán alapuló könyvajánlás, kritika, jellemrajz készítését ajánlja, esetleg az irodalmi hős sorsának továbbgondolását műfaji megkötöttség nélkül, végül irodalmi művek dramatizálását és színpadra állításának tervét.

A pályázat *zenei* része a zenei általános iskolák tanulóit szólítja alkotásra. A legkedvesebb gyermekversükre dallamot komponálhatnak énekelhető hangnemben, a hagyományos kottairásnak megfelelő formában lejegyezve.

Siker esetén szeretnénk a következő években szeptembertől áprilissig rendszeressé tenni az újabb és újabb gyermekgenerációk számára ezt a — várakozásaink szerint — művészi önkifejezésre és önmegvalósításra alkalmat nyújtó pályázati formát.

Fegő Lajos

Kitüntetés

A Népköztársaság Elnöki Tanácsa a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 63. évfordulója alkalmából, eredményes munkájának elismeréséül *Bella Margit*nak, a Tamási Nagyközségi-Járási Könyvtár (Tolna m.) igazgatójának, községi tanácstagnak a MUNKA ÉRDEMREND ezüst fokozata kitüntetését adományozta.

Sárkány Oszkár

1912—1943

Sárkány Oszkár életművét több tudományág is számon tartja: Például kiváló irodalomtörténész volt, *Horváth János* tanítványa, a csehszlovák—magyar irodalmi kapcsolatok kutatója. (Erről *Szalatnai Rezső* írt cikket a *Magyar Nemzet* 1974. december 1-i számában, Sárkány válogatott tanulmányainak megjelenése alkalmából. E posztumusz kötetet az *Akadémiai Kiadó* jelentette meg, régi barátja, *Gál István* válogatásában és bevezető tanulmányával.) Mi, könyvtárosok pedig azért nem tudjuk feladni Sárkány Oszkárt, mivel az Országos Széchényi Könyvtár egyik legkiválóbb fiatal munkatársa volt a 30-as évek második felében és a 40-es évek elején.

A nemzeti könyvtár 1945. évi jelentésének hiteles személyi melléklete ezeket az adatokat közölte róla: 1912 októberében született Budapesten, 1942 áprilisában kényszerítették katonai szolgálatra. A személyi lap „milyen párthoz tartozik” rovatában ez olvasható: „érzelmileg a kommunista párthoz tartozik”, politikai felfogása erősen németellenes, demokrata szellemű. Felesége az említett dokumentumon a következő megjegyzést tette: „Bajtársai elbeszélései szerint a fronton többször összeverekedett a németekkel, az utolsó hír szerint a németek géppisztollyal leütötték”.

A Széchényi Könyvtár kitűnő fiatal munkatársának életrajzát és tragédiáját foglaljuk e két dátum közötti keretbe. A budapesti Werbőczy Gimnáziumban érettségizett, egyetemi tanulmányait a Tudományegyetem bölcsészettudományi karán végezte. Egyetemi éve alatt többször járt Franciaországban. Doktori értekezését a kritikusok nagy elismeréssel fogadták. 1935 áprilisában került a Széchényi Könyvtárba, ahol előbb díjtalanul, majd önkéntes gyakornokként az akkori — *Goriupp Aliz* vezette — nyomtatványtárban (ahol *Halász Gábor* és *Honti János* is munkatársai voltak) egyebek között címleirői és bibliográfiai feladatokat kapott.

Néhány évvel később, 1941-ben a nyomtatványtárban végzett egyhangú tevékenységéről nem nagy örömmel emlékezett meg a *Máté Károly* és *Kenyeres Imre* szerkesztette *Diárium* című folyóirat hasábjain: „... Az én feladatom az volt, hogy ezeket a („vasteremben” levő) kétszázegynéhány centiméteres állványo-

kat könyvekkel töltssem meg, de úgy, hogy lehetőleg egyetlen centiméternyi hely se maradjon kihasználatlanul. Lassan áldozatul estem a könyvtári futószalag-rendszernek: a könyvben nem láttam mást, mint egy magassági méretet. Ha ránéztem egy könyvre, nem azt mondtam magamban, hogy irodalom, történelem, költészet, hanem ennyi és ennyi centiméter.”

Az 1936—37-es tanévet *Fitz József* főigazgató javaslatára a bécsi nemzeti könyvtárban töltötte, itt kézirattári és az őnyomtatványokra vonatkozó tanulmányokat folytatott, s részt vett egy ilyen tárgyú tanfolyamon is. Bécsből igen kedvező vélemény birtokában tért haza.

Kintléte alatt szakmailag sokat fejlődött, amellet tapasztalataira támaszkodva több kérdésben önálló ítéletet is kialakított. Még Bécsből írta *Fitz József* főigazgatónak: „...bármennyit látok itt, ez mind megerősíti bennem azt, hogy a mi feladataink — hungarológiai téren — sokban mások. A mi könyvtár-tudományunk nem lehet annyira önző és autonóm, mint a nemzetközi, nekünk elsősorban a nemzeti — főleg történeti — tudományok követelményeit kell szem előtt tartanunk.” E levelében kitért bécsi könyvtári tapasztalataira is. Nem érdektelen idézni összehasonlító sorait:

„... az itteni [bécsi] tisztviselők között nincs meg az a családi szellem, mint az Országos Széchényi Könyvtárban. Itt talán jobbak az anyagi viszonyok, tehát több a könyv-tudomány — nálunk több a tapasztalat, több az életszerűség, tehát több a szív mindenben.”

Hazatérése után Fitz József javaslatára díjtalan gyakornokként az OSZK kéziratárába osztották be. Ezt a munkáját nagyon kedvelte, és a kéziratári munka „szabályairól” nagy kedvvel és hozzáértéssel írt 1939-ben a *Magyar Könyvszemle* hasábjain *Újkori kéziratok katalogizálásáról* címmel.

Könyvtári tevékenységével párhuzamosan egyre jobban elmélyült a kelet-közép-európai népek kapcsolatainak, mindenekeelőtt a magyar—cseh kapcsolatoknak a tanulmányozásában, s neve a közép-európai irodalomtörténeti és művelődéstörténeti kérdések széles látókörű feltárójaként vált ismertté. Tanulmányai az *Apolló*, a *Magyar Könyvszemle* és több más folyóirat hasábjain láttak napvilágot.

Sárkány nem sokáig élvezhette a nyugodt tudományos munka örömeit: a kultuszminisztérium 1938-ban, a bécsi döntés után — valószínűleg szláv nyelvtudása miatt — a rimaszombati gimnáziumhoz osztotta be szolgálattételre. Sárkány Oszkár másfél évig tanított a rimaszombati gimnáziumban, élénken részt vett a helyi közművelődési élet fejlesztésében, s amint tehetette, kelet-európai utakat tett (Belgrád, Arges, Bukarest).

A minisztérium intézkedése következtében a több mint gyanúsan baloldali szemléletű Sárkány Rimaszombatról a sokkal távolabbi Nagykállóba került. Vidéki — rimaszombati és nagykállói kutatómunkájának nehézségeiről szintén a *Magyar Könyvszemle*ben írt cikket 1941-ben *A vidéki kutató és a könyvtár* címmel. De nemcsak a nehézségeket és a bajokat állapította meg, hanem korának könyvtári közfelfogását megelőzve, a gyógyítás lehetőségeire is rámutatott: „... Vidéki feladat lenne bizonyos körzetben elérhető bibliográfiai segédeszközök nyilvántartása, hungarológiai anyag beszerzése..., vidéki bibliográfiai központok útján a könyvforgalom javítása.”

Fitz József főigazgató mindent elkövetett Sárkány visszahelyezése érdekében. Akciója végül is sikerrel járt: 1941 májusában a miniszter az Országos Széchényi Könyvtárba rendelte át a fiatal tudós-könyvtárost.

Gál Istvántól tudjuk, hogy Sárkány akkortájt egyre nyíltabban, határozottabban állt ki demokratikus eszményei mellett. A Hont Ferenc által létrehozott

Egy ezredévi szenvedés című vigadói előadássorozat első estjén kétszer is szerepelt. A *Népszava* 1942. március 1-i számában így írt erről: „Külön eseménye volt az estnek Sárkány Oszkár két előadása.”

Ez már sok volt a korszak katonai vezetőinek. 1942. április 20-án behívták a 402. sz. „különleges” büntetőszázadhoz. A hírhedt háborús bűnös, *Murai Lipót* kezébe került. Személyi adataiból kiderült, hogy édesapja miniszteri tanácsos a Honvédelmi Minisztériumban, nagybátyja pedig *Sárkány Jenő* magasrangú vezérkari tiszt... Murai ezért csak a frontra induló „közönséges” csapatostbe osztotta be, de megfenyegette: „Egy dzsentrí és keresztény ne legyen kommunista, majd gondoskodom róla, hogy megdögölj.”

Május első napjaiban tizedesként került ki a doni frontra. Itt találkozott az ottani néppel, oroszul tanult, s — ha volt rá ideje — ismerkedett az orosz és a szovjet irodalom műveivel.

Itthoni kapcsolatait — ahogy a tábori posta engedte — tovább ápolta. Rédey Tivadart, Tolnai Gábort, Trócsányi Zoltánt, Goriupp Alizt, Bartoniek Emmát, hogy csak OSZK-beli munkatársait említsük, többször megkereste tábori lapjaival.

Fitz József főigazgatóval tartotta a legrendszeresebb kapcsolatot. Levelezésük folyamatos volt. Idézet Sárkány Fitzhez intézett lapjaiból: „Mindig szeretettel és vágyakozással gondolok a Nemzeti Múzeumra, s remélem, hogy nem nagyon sokára visszatérhetek.” 1942 szeptemberében pedig ezt írta főigazgatójának: „Bizony kicsit fáj, hogy könyvtári íróasztalomat ilyen soká kell üresen hagynom, munkám befejezetlenül hevertetnem”.

Sajnos a mártírsors beteljesedése felé közeledett. Sárkány jellemére vallott, hogy amikor kilátásba helyezték leszerelését, nem volt hajlandó igénybe venni a család magas katonai összeköttetéseit. A már említett személyi lapja szerint felesége úgy tudta, hogy férjét *Sztarij Oszkolnál* látták utoljára, s hír szerint a németek gyilkolták meg. Gál István későbbi adata szerint 1943. február 7-én, egy ukrainai faluban német fasiszták ütötték le puskatussal.

Sárkány Oszkár igen fiatalon, 31 éves korában lépett be a nemzeti könyvtár örökre elnémult mártírjainak sorába: *Halász Gábor*, *Hevesi András*, *Honti János*, *Joó Tibor* jártak előtte és utána.

Ő is az emberség és az értelem öre volt. Kiváló könyvtárost, messze előrelátó tudóst veszítettünk el benne.

Haraszthy Gyula

Csiby Mihály

Csiby Mihály festőművész-tervező sokrétű alkotó tevékenysége során viszonylag későn került kapcsolatba a kisgrafikával, de ez a kapcsolat nem vált rövidéletű kiterővé, mint annyi más művész esetében, hanem mind meghittebben, bensőségesebben alakult. Ezt igazolják a művész vésője alól kikerülő egyéni megfogalmazású, jól komponált és tartalmas linómetszetek: ex librisek és alkalmi grafikák.

A művész (lakik: Budapest XVI., Veres Péter u. 70.) Budapesten született 1922-ben. A középiskola elvégzése után művészeti tanulmányait *Gallé Tibor* szabadiskolájában kezdte, majd az Iparművészeti Főiskolán *Leszkovszky György* festőszakosztályán tanult 1945-ig. A hadifogságból hazatérve először az Erdészeti Tudományos Intézet vadgazdasági osztályán dolgozott, majd a Mélyéptervhez került, itt tette le az építőipari államvizsgát.

Művészi pályafutására meghatározó jelentőségű lett a *Fauna Hungariae*, a magyar állatvilágot részletesen tárgyaló kiadványsorozat 1955-ös megindítása. Ennek illusztrálására vállalkozott Csiby Mihály. Mint a Természettudományi Múzeum külső munkatársa, többezer rovar képét rajzolta meg. Munka közben közelről szemlélhette a természet világának rejtett szépségeit, s a sokszor mikroszkopikus részleteket ábrázoló, felnagyított rajzai nemcsak a tudós búvárokat elégeftik ki szakmai tökéletességükkel, hanem esztétikai élményt is nyújtanak a szemlélőnek. Csiby Mihály a természeti formák pusztá ábrázolásánál azonban tovább lépett: a szín- és formagazdag rovarvilág számos festményének, olaj- és temperaképének lett inspirálója. „... a modell — a rovar — már mint asszociációt ösztönző képmotívum szerepel. Ezekben a művekben expresszív erővel bontakozik ki az élő természet vizuális varázsa és a művész gondolatvilága, melyek

együttesen adják a művek intellektuális tartalmát” — olvassuk egyik kiállításának ismertetőjében.

Hosszú volna a sor, ha valamennyi kiállítását számba venni kívánnánk: a Magyar Nemzeti Múzeumtól kezdve a vidéki, főleg a helyi múzeumokban megrendezettekig, valamint a külföldieket is felsorolva, hiszen csupán Csehszlovákiában is öt kiállítás, valamint a berlini és a baseli bemutató gazdagítja a listát. Mukáit bemutatták a Salzburiban 1969-ben megrendezett *Jel és szimbólum ma* című nemzetközi kongresszuson is.

Első kisgrafikai 1961-ből valók. E munkái túlnyomó többségükben linólemetszetek, bár több metszettel bizonyította, hogy a fametsző vésőt is biztos kézzel tudja használni, és csak sajnálhatjuk, hogy kevés ilyen technikájú művet készített. Témakálaja igen változatos. Nagy helyet foglal el benne a természet világa, azonkívül szívesen metsz arcképeket, történelmi jeleneteket is, amelyek elkészítését gondos tanulmányokkal támasztja alá. Kisgrafikáiban fontos szerepet játszanak a szimbólumok. Az aprólékosan megmunkált részletek lendületesen vezetett vonalakkal határolt fekete felületekkel váltakoznak, a kiegyensúlyozott kompozíciókba pedig szervesen illeszkednek a betűk. Ezek a kisgrafikák a kiállításokat látogató nagyközönség előtt sem ismeretlenek, szerepeltek például az évente megrendezett országos kisgrafikai találkozók kiállításain, valamint a *Ceglédi Ósz* nevű rendezvénysorozat kisgrafikai-bemutatóin is. Külföldön a nemzetközi exlibris-kongresszusokon is láthattuk műveit, legutóbb az 1980-ban Linzben megrendezett kongresszus tárlatán. A hazai kiállítások közül ki kell emelnünk a Természettudományi Múzeum és a Kisgrafika-barátok Köre által 1976-ban *Természet világa a kisgrafikán* címmel rendezett kiállítást. Ezen Csiby Mihály nemcsak műveivel vett részt: tőle származott a gondolat is, amely a legrangosabb magyar kisgrafika-kiállítások egyikének megrendezéséhez vezetett. Szakértő gárda bírálta el a kiállításra kerülő ex libriseket és alkalmi grafikákat, s a tematikán belül Európa mai kisgrafika-művészetének keresztmetszetét láthattuk. Csiby Mihály a rendezés valamennyi szakaszának lelke volt. Szervezőkészsége, a művészi szép közkinccsé tételének vágya és önzetlen lelkesedése számos más kiállítás létrejöttét is eredményezte. Ezeket az adottságokat méltányolva kérték fel, hogy vállalja el a Kisgrafika-barátok Körének titkári tisztségét.

Semsey Andor

A kettőspont

A katalógusban, könyvjegyzékeken, bibliográfiákban így sorakoznak a szerzők és műveik:

*Kosztolányi Dezső: Aranysárkány
Rolland, Romain: Pierre és Luce
Sillanpää, Frans Eemil: Silja*

A szerzők neve és műve közé kettőspontot teszünk. Nemcsak az irodalmi művekre vonatkozik ez: *Rodin: Örök tavasz; Csontváry: Libanoni cédrus; Michelangelo: Utolsó vacsora.*

De hogyan illesztjük bele mondatba a kettősponttal kapcsolt szerző—mű szópárt? Akárhány újságíró, magyartanár (hát még a más szakos tanárok!), könyvtári szakíró, jelentést készítő könyvtáros van, egy se töri a fejét, leírja ugyanúgy, kettősponttal és persze hibásan:

„Több mint tíz éve jelent meg *Rolland: Pierre és Luce, Sillanpää: Silja, Kosztolányi: Aranysárkány* c. műve” (FSZEK-híradó, 1980.2:4). Mondaton kívül azért kell a kettőspont, hogy érzékeltesük a két tag összetartozását. Mondatba téve azonban XX író és könyve, képzőművész és alkotása birtokviszonyba kerül egymással, fölösleges a kettőspont. Ez az írásjel *rendkívül élesen tagol*: beszéd közben előtte megállunk, fönt lebegtetjük a dallamot, s csak aztán megyünk tovább. A főnti mondat kettőspontjai *szétvágják a három birtokos szerkezetet, sőt darabokra török az egész mondatot.* (Igazolásul tessék hangosan, az írásjelekre ügyelve fölolvadni a kifogásolt mondatot!) Helyesen kettőspont nélkül írjuk:

„Több mint tíz éve jelent meg *Rolland Pierre és Luce, Sillanpää Silja, Kosztolányi Aranysárkány* c. műve.”

A kettőspont ilyenfajta használatáról a helyesírási szabályzat 371. pontja rendelkezik: „Kettőspontot teszünk a szerző neve és az írásmű címe közé akkor, ha a nevet és a címet mondattani viszonyítás nélkül említjük egymás mellett (pl. utalásban, felsorolásban, katalógusban stb.): *Vörösmarty; Csongor és Tünde; Petőfi: János vitéz; Arany: Toldi stb.* — Szövegösszefüggésben azonban a név és a cím közé nem teszünk írásjelet: *Arany János Toldija* fellelkesítette Petőfit. *Mikszáth Különös házasság* című regényéből filmet készítették.”

Ezt a pontot az 1954-es helyesírási szabályzatban olvashattuk először. 27 év alatt — úgy látszik — nem voltunk képesek megtanulni. Hogy mennyire nem, bizonyítsák a következő példák:

„Állandó munkaeszköze *Fitz József: A magyarországi nyomdászat története* c. műve” (*Könyvtáros, 77.8: 459*). Természetesen így hibátlan: Állandó munkaeszköze *Fitz Józsefnek A magyarországi nyomdászat története* c. műve. Ezt a négy darabra szabdaltn mondatot a négy kettőspont nélkül kellett volna leírni: „A Veszprém megyei Könyvtárban működő felolvasó színpad bemutatta *Hochwälder: A közvádó c. drámáját*, előadják *Mannerkopi: Mielőtt mindnyájan elvesszünk, Kahn: Én büszke vagyok*, valamint *Marosi Júlia: Arva élet c. monodramáját*” (*Könyvtáros, 77.2: 95*). „*Benedek Elek: A királykisasszony cipője című meséjére* épült az egyik foglalkozás” — itt még igazítani kell valamit. A birtokos és birtokszó — *Benedek Elek... meséjére* — közé négy másik szó ékelődött be, az ilyen távolra szakadt birtokos szerkezet tehát megkívánja, hogy a birtokos jelzőt ragozzuk: *Benedek Eleknek... c. meséjére.* (Ez a példa a *Somogyi Könyvtárak* 1977. évi 2. számának 15. lapjáról való.) „A fontosabb bibliográfiai adatokat tartalmazza *Papp István: A könyvtári kutatásról* c. írásának jegyzetanyaga” (*Borsod, 77.2: 30*). Kifogástalanul: ... *Papp István A könyvtári kutatásokról... „Publikálni kellene Dana Kupetzová: A szakmunkástanulók differenciált ellátása a közkönyvtárakban* c. munkáját” (*Könyv és Nevelés, 77.4—5: 231*). Kiigazítva: ... *Kupetzovának A szakmunkástanulók... c. munkáját.* „A könyvtáros ajánlhatja például a *Heller—Vámos: Színes fényképek* c. könyv megfelelő részeit.” Itt a messzire szakadt birtokszó maga is birtokos jelző, kétszeresen is ragot kíván hát: „A könyvtáros ajánlhatja például *Heller—Vámos Színes fényképek* c. könyvének megfelelő részeit.”

Ha bírják türelemmel, én még győzőm kijavítandó példával: „*Gyurkó László: Az egész élet* c. játékát mutatja be a veszprémi színház” (*Veszprém, 77.1: 55*). Szabályszerűen: *Gyurkó Lászlónak Az egész élet* c. játékát... „Így pl. bemutatom *Millock Éva: Gyertyafénynél* c. regényét” (*Szabolcs, 77. I—II: 15*). „A nyíregyházi Jósa András Múzeum megjelentette *Babus Jolán: Néprajzi tanulmányok* a beregi Tiszahátról c. kötetét” (*Szabolcs, 77.I—II: 51*). „Feldolgoztuk *Lipták Gábor: Sárfészek* c. mondját” (*Szolnok, 77.I—II: 77*). „Ugyancsak hasznos a sok gyermeket ellátó könyvtárakban *Kulcsár Júlia: A 10—14 éves gyermek* c. munkája” (*Vas, 77. III: 6*). Így a jó:

... *Kulcsár Júliának A 10—14 éves gyermek c. munkája*. „Októberben Szabó Tünde: *Pajzán mesék a szerelemről c. előadójestjét hallhatták*” (Komárom, 78.3: 68). A megoldás: ... *Szabó Tündének Pajzán mesék... c. előadójestjét*.

Következzék az utolsó hibás mondat: „A könyvtárosok figyelmébe ajánljuk

Szenczi László: A közművelődés helyzete Tolna megyében (1945—1948) c. tanulmányát” (Tolna, 80.1: 95). Hibátlanul: A könyvtárosok figyelmébe ajánljuk *Szenczi Lászlónak A közművelődés helyzete Tolna megyében (1945—1948) c. tanulmányát*.

Szabó Ernő

könyvtári szakirodalom

Skaliczki Judit: Zenemű- és hangtári részlegek a közművelődési könyvtárakban

Azt hiszem, nem túlzás, ha megállapítjuk, hogy a zenei könyvtárosok már évek óta erre a kiadványra vártak, melynek — s ezt már előjáróban leszögezhettük — fő érdeme a meglévő szakirodalmi ismeretek rendszerezése.

A módszertani jellegű kiadvány első részében, jó példákkal alátámasztott elvi megállapítások után röviden ismerteti a hazai zenemű- és hangtárak keletkezését és fejlődésük fő szakaszait. A külföldi kitekintésből pedig megismerhetjük az IFLA (a könyvtárosegyesületek nemzetközi szövetsége), az ALA (az amerikai könyvtáros egyesület) irányelveit és a nyugatnémet modell sajátosságait, mely utóbbi irányzásmai a zenei könyvtár dokumentumaira, a hangzó eszközökre és a térszükségletre is kiterjednek.

Ahhoz, hogy a kiadvány a kor színvonalán álló irányelv-javaslatot tudjon átnyújtani a szakma gyakorlóinak és irányítóinak, el kellett tekintenie a zenei könyvtárak jelenlegi helyzetétől, és olyan elvi állásfoglalást adni, mely szerint az „A”- és „B”- típusú könyvtárakban tiszta profilú zenemű- és hangtárakat kell kifejleszteni. A továbbiakban ennek figyelembevételével ismerteti a szerző az „A”- és a „B”- típusú könyvtárak zenemű- és hangtári részlegeinek állományát, gyűjtőkörét, a gyarapodás mértékét, a feltárást, a szolgáltatásokat és a funkcionális kapcsolatokat, valamint a működési feltételeket, kitérve a „C”- típusú könyvtár auditív szolgáltatásaira is.

Az óvatosan megfogalmazott *Könyvtártani eligazítások* című fejezet részben Sallai István és Sebestyén Géza kézikönyvére, részben Pethes Iván *Fonotéka* című munkájára támaszkodik — átszöve azok megállapításait a zenei könyvtári új irányelvekkel és a gyakorló zenei könyvtárosok több éves tapasztalataival.

Az állományépítési tudnivalók az állományfejlesztés forrásainak és segédeszközeinek megjelölésével hasznos segítséget nyújtanak mind a hanglemezek, mind a kották és partitúrák, mind a zenei könyvek gyarapításához.

Mivel a hanglemezek szabadpolcos elhelyezése viszonylag új keletű, a zenei hanglemezek raktározási rendjét részletesebben ismerteti. Ehhez kapcsolódnak a függelékben: a zenei hangfelvételek szakcsoportjelei az ETO 78 *Zene* osztálya alapján, mégpedig betűrendes mutatóval, rövidítésjegyzékkel és néhány példával is kiegészítve.

Az olvasószolgálat című fejezet rávilágít a zenei könyvtárakban folyó — a szűkebb és homogénebb közönség igényeiből adódó — olvasószolgálati munka sajátosságaira, s jól alkalmazható gyakorlati tanácsokat is ad a zenei könyvtárosoknak az igények felkeltéséhez és kielégítéséhez, valamint a propagandához.

A kiadvány függeléke az országos feladatkörű szakkönyvtári funkciókat ellátó zenei könyvtárakat ismerteti, továbbá a legfontosabb hazai és külföldi zenei folyóiratokat (sajnos, annotációk nélkül), a zenei hangfelvételek már említett szakcsoportjait, valamint a zenemű- és hangtári részlegek technikai kérdéseit. (Ez utóbbiak ismertetése *Szomolányi Ervin* munkája.) A kötetben levő hivatkozások jegyzéke alapfokú bibliográfiaiaként is használható.

A könyv — mint ezt a kiadó előszavában jelzi is — nem vállalkozott teljességre, de hiányosságai ellenére is jó módszertani segédeszköze a szakma kezdő és gyakorló könyvtárosainak. (*Kiad. az OSZK KMK. Bp. 1980. NPI. 79. l. — 12 Ft*)

Krutzler Ferenc

Huber Kálmánné: A Pannónia folyóirat története és repertórium

A két világháború közötti időszak magyar sajtójában sajátos helyet foglaltak el az úgynevezett egyetemi folyóiratok. Közéjük sorolható a szegedi *Széphalom*, a *Debreceni Szemle*, a pécsi *Minerva* és a Pannónia is. Huber Kálmánné a *Baranyai Helytörténetírás* 1979. évi kötetében közreadta a Pannónia történetét és repertóriumát. A repertórium előtt a folyóiratról részletes bibliográfiai leírást ad, amelyben különösen gazdag a közreműködők felsorolása: nemcsak a szerkesztők és szerkesztő bizottság, hanem a lap ügyeit intéző igazgatótanács névsorát is közli. Az évfolyamok periodicitásának jellegzetességei szintén jól megfigyelhetők. Ebben a részben azonban szerencsésebb lett volna a lapterjedelmet szerepeltetni a füzetek számának ismétlése helyett.

Az időrendi szerkezetű repertórium jó színvonalú, alapos munka. Figyelmünket azzal vonja magára, hogy a szokványos tételszámozás helyett a közlemények kezdő lapszámát adja meg. A szedéstükör fölött húzódo élőfej pedig az időrendben igazítja el a keresőt. Ez a módszer a repertórium használói számára egyrészt kapcsolatot teremt a leírások és az egyékes mutató között, másrészt a mutató alapján a folyóiratban való közvetlen visszakeresésre is lehetőséget nyújt. Örömmel üdvözljük a lektori javaslatra bevezetett újítást, s az egyes évfolyamait folyamatosan lapszámozó folyóiratok repertorizálásához követésre ajánljuk.

A leírások pontosan követik a bibliográfiai egységeit. A repertórium az idegen nyelvű címeket — zárójelben — magyarrá fordítva is közli, a több részes dolgozatok egyes darabjainak lelőhelyadatait pedig minden résznél felsorolja. Tipográfiai eszközökkel elkülönített annotáció pedánsan és tömören ismerteti a tételek tartalmának lényeges elemeit. Tárgyszóválasztása a legtöbb esetben szerencsés. Részfogalmakat és átfogó tárgyszavakat egyaránt használ, s az összetartozó tételszámokat mindkét helyen megismétli. Így valamivel terjedelmesebb lett ugyan a mutató, de a használó könnyebben megtalálja a keresett tárgykört. Arra viszont nem találtunk magyarázatot, hogy miért nem alkalmazza ezt a helyes módszert következetesen. (Például az orvostudomány és a vele alárendelt viszonyban álló biológia, illetve közegész-

ségügy esetében.) Formai szempontból jobb lett volna, ha a földrajzi névvel összetett fogalmakat nem melléknévi alakban szerepelteti. (Például a *szentendrei római kori leletek* és hasonló megoldások helyett a *Szentendre, római kori leletek* formulát használja.) Utalórendszere átgondolt, a keresőt megkíméli a fölösleges előre-hátralapozás fáradsalmától.

A szerző a sajtótörténeti tanulmányban a levéltári forrásokat és a korabeli sajtóviszshangot egyaránt felhasználta. Megkereste a még élő munkatársakat, és emlékeiket beépítette a tanulmány szövegébe. Ismerteti a folyóirat helyi előzményeit és kapcsolatát az egyetemmel, bemutatja a szerkesztőket és a munkatársakat, s viszonylag részletesen elemzi a Pannónia tartalmát is. Természetesen nem tekinti kutatásait befejezettnek, s mint írja: „A Pannónia végleges helyét a vele egyidőben, egy helyen működő folyóiratokkal történő összehasonlítás után lehet majd kijelölni.” (329. l.) A „végleges hely” jó irányból való megközelítése érdekében azonban nem kellene nagyon ragaszkodnia ahhoz a megállapításához, hogy: „Az első magyar egyetemi folyóirat a Pannónia volt...” (309. l.). Nincs itt mód véleményünk bővebb kifejtésére, de annyit megemlítünk, hogy a Pannónia elsőségét fenntartással fogadjuk. Huberné is utal a pécsi előzményekre: *Vasárnapi Lapok, Minerva, Műhely, Symposion*. Azt is tudjuk, hogy az 1935-ben indult Pannónia előtt már 1927 óta megjelentek az említett szegedi és debreceni lapok. Ez a folyóirat sem függött anyagilag jobban az egyetemtől — ugyanúgy a külső támogatásokban bízva indult, mint szegedi és debreceni társai.

Milyen kritériumok játszanak szerepet annak eldöntésében, hogy melyik vidéki egyetemen alapították az első folyóiratot? A tanulmány az *egyetemi folyóirat* sajtóműfajának ismérveként szokatlan dolgokat sugall. Nem fogalmazza meg tételesen, de gondolatmenete azt tükrözi, mintha kizárólag a formai szempontok volnának a meghatározó jelentőségűek. Pedig azt kell elsősorban megvizsgálnunk, hogy a munkatársi gárda, a program összekapcsolja-e a lapot az egyetemmel? Ilyen értelemben a Minerva — pécsi korszakában — éppúgy az egyetem

lapja volt, mint a Pannónia. Erre a következtetésre a szerző is eljutott, hiszen a Pannónia viszonylag késői megindítását azzal magyarázza, hogy ezt megelőzően *Thienemann* professzor a városban szerkesztette a *Minervát*. Az sem csak a Pannónia írásainak gyengébb színvonalával indokolható, hogy a pécsi egyetemet ezekben az években — és később is — inkább a *Minerva* műhelyeként ismerték meg az irodalomtörténet iránt érdeklő-

dők. A Pannónia közleményeinek fele nyári egyetemi előadás, rektori székfoglaló, magántanári értekezés, doktori diszsertáció. Ezek az írások nem feltétlenül gyengébbek azért, mert bizonyos alkalmaikra készültek, de színvonaluk valószínűleg egyenletlenebb, mint a *Minerva* cikkeinek és tanulmányainak átlagos szintje. (*Kny. a Baranyai Helytörténet-írás 1979. c. kötetből. Pécs, 1979 [1980] 305—370. l.*) *Lisztes László*

Kepes Ágnes—Szász Eta: Beszélő könyvtár 1967—75

1958-ban jelent meg a *Beszélő könyvtár* című kiadvány, mely nem kisebb feladatra vállalkozott, mint arra, hogy kalauza, segítőtársa legyen mindazoknak — elsősorban a gyermekkönyvtárosoknak —, akik a gyermek- és ifjúsági irodalomban tájékozódni kívánnak. Az ajánló könyvjegyzéket követte az 1969-ben megjelent *Új beszélő könyvtár*, amely elődjének átdolgozott s — az időközben megjelent új kiadványokkal együtt — több mint kétszeresére bővített kiadása lett. Szerkesztési elveit elsősorban az a tény határozta meg, hogy az ifjúsági könyvkiadás választéka időközben bővült, a gyermekek érdeklődési köre pedig — érezhetően felgyorsuló szellemi fejlődésük tükréeként — meglehetősen gyorsan tágult.

A szerzőpáros kitűnő kiadványainak sorát folytatja most a *Beszélő könyvtár 1967—75* című kötet, amely az előző bibliográfia szerves folytatása, és azzal együtt ad képet a felszabadulás óta eltelt harminc év gyermek- és ifjúsági könyvkiadásáról, a gyermekkönyvtárak állományáról. Számba veszi mindazokat a könyveket, amelyek 1967 és 1975 között jelentek meg, de csak abban az esetben, ha az előző kötetben még nem szerepeltek. Erre azért szükséges nyomatékosan felhívni a figyelmet, mert magyarázatul szolgál arra, hogy miért keres hiába az olvasó számos klasszikus gyermekirodalmi művet a kiadványban. Bár e művek a jelzett időszakban ismét jelentek, adataik, ismertetésük csak az előző kötetben található meg. A történelmi fejezetben kivételt tettek a szerzők: mivel ott a művek a cselekmény időrendjében szerepelnek, a viszonylagos teljesség kedvéért felsorolták az *Új beszélő könyvtárban* megjelent könyveket is.

Kepes Ágnes és Szász Eta az általános iskolai korosztály irodalmát feldolgozó válogatásukban az átlagosnál magasabbra emelték a mércét, s ezáltal az egyes témakörök iránt behatóbban érdeklődők igényeit is ki tudják elégíteni. Ennek megfelelően a 2254 tételes bibliográfia sok olyan művet is szerepeltet, amelyet eredetileg a felnőttek számára adtak ki, továbbá felsorol néhány kézikönyvet (köztük lexikonokat) is.

A kiadvány felépítése főbb vonásaiban az előző kötet beosztását követi, alkalmazkodik tehát a gyermekkönyvtárakban használt szakbeosztáshoz. Módosításra csupán néhány fejezetben került sor. A megjelent művek csekély száma miatt a mostani kötetből hiányzik az *Allattörténetek* és a *Kalandos történetek kisebb gyermekeknek* című fejezet. Külön-külön szerepelnek viszont a kalandos történetek és a fantasztikus regények; az utóbbiakból igen sok új kiadvány jelent meg. Ugyancsak az anyag bőségére való tekintettel további bontásban s alcímekkel ellátva sorolja fel a kötet az ismeretterjesztő irodalmat is. A csoportokon belül szerzői betűrendben található a művek címléírásai. Ezek ismertetőjükkel együtt csupán egyszer szerepelnek; sorszámot is csak ott kapnak, ahol az ismertetés található. Ha a mű besorolható más témakörbe is, erre utaló hívja fel a figyelmet, amely egyben a tételszámra is hivatkozik. A művek címléírása rövidített. Igen nagy mértékben emeli a kötet használhatóságát mutatórendszere: az olvasót szerzőinév- és címmutató, továbbá tárgymutató segíti az eligazodásban. (— —. *Újabb ifjúsági olvasmányok. Bp. 1980. Móra, 639 l. — 80 Ft*)

Benkő Zsuzsa

A Magyar Szabványügyi Hivatal közlése szerint az MSZ 3424/1 „Bibliográfiai leírás. Könyvek” c. szabvány hatálybalépésének időpontja 1982. január 1.

SZAKMAI FOLYÓIRATOK, HÁLÓZATI HÍRADÓK

A KÖNYVTÁRI FIGYELŐ 1980/5-ös száma a Művelődési Miniszter közgyűteményi és közművelődési főosztályának közös dokumentuma alapján közli a könyvtárügy VI. ötéves tervének szakmai irányelveit. Ez a terv különös hangsúlyt helyez a fejlesztés emberi tényezőire, felhívja a figyelmet az állami irányítás központi és helyi szervei, valamint az állami és társadalmi szervezetek közötti összhang megteremtésére, könyvtár-irányító tevékenységük egyeztetésére, s kiemel három különlegesen fontos célkitűzést: a) a szakirodalmi információs tevékenység fejlesztését a termelés, a tudomány és a kutató-fejlesztő munka támogatása érdekében; b) a könyvtárhasználók körének bővítését — elsősorban a gyermekek és a fiatalok könyvtári ellátásának, az iskolai könyvtárak tevékenységének fejlesztése, a szolgáltatások javítása révén; c) a könyvtárközi együttműködés továbbfejlesztését, a könyvtárak összességének korszerűen működő rendszerré fejlesztését. A terv a központosított ellátási rendszerek, együttműködési körök, hálózatok központi szerepkörű könyvtárainak fejlesztését rendkívül nagy jelentőségű feladatnak ítéli, s arra is figyelmeztet, hogy a centralizálás és az integráció eszközeinek ésszerű alkalmazásával lényegesen csökkenteni kell a könyvtárügy elaprózottságát. — Érdekes „játékot” játszik *Szinainé László Zsuzsa* a statisztikai számokkal: a megyei könyvtárak 1978. évi adataiból állít össze nyolc, különböző szempontok szerint csoportosított táblázatot, állapít meg sorrendeket, s próbál fejlődési irányzatokat meghatározni — ez utóbbiakat az 1975—1978-as időszakra. A cikk bevezetése néhány fontos háttérinformációt közöl a könyvtárakra fordított kiadásoknak a nemzeti jövedelemből és a kulturális kiadásokból való részesedéséről: 1978-ban Magyarországon közművelődési és sportkiadásokra a nemzeti jövedelem 1,24 százalékát fordították; a közművelődési intézményekre költött 4399 millió forintból (89,5 százalék) a könyvtáraknak 614 millió forint, 9,7 százalék jutott. Az irányzat nem kedvező: 1960-hoz viszonyítva az egész közművelődési terület támogatása 661,8 százalékra nőtt, a könyvtárakra fordított összegek azonban csak 495,1 százalékra emelkedtek. A közművelődés egészének kiadásaiból az ország könyvtárai 1960-ban még 13 százalékkal, 1970-ben már csak 9,9, 1978-ban pedig csupán 9,7 százalékkal részesültek. Ugyancsak felmérési eredményeket közöl *Szabó László* is: a felsőoktatási és a közművelődési

könyvtárak műszaki eszközökkel való ellátottságáról ír, amelyről — szintén *Szabó László* tollából — a Könyvtáros júniusi és augusztusi számában is jelentek meg cikkek. Hasonlóképpen a statisztika az alapja *Kamarás István* írásának: ez a nők és a férfiak irodalmi érdeklődésével, a nők és a férfiak olvasmánykiválasztási szempontjaival, olvasói „beállítódásuk” egyezéseivel és különbségeivel foglalkozik. (Megállapításait a szerző a Magyar Nők Országos Tanácsában a közelmúltban lezajlott anket egyik vitaindító alapidokumentumában is felhasználta.) — *Bobokné Belányi Beáta* az audiovizuális dokumentumok könyvtári jelenlétével foglalkozó összefoglalásában lándzsát tör a különféle információhordozók könyvtári együtt-tartása mellett: „A források egységének... érdekében szinte össze kell »olvasztani« a különböző társakat, mivel párhuzamos működtetésük gazdaságtalan és indokolatlan... Olyan integrált gyűjteményeket kell építenünk, amelyekben megvalósítjuk a különböző dokumentumtípusok együttélését, feltárását és rendelkezésre bocsátását. Minden dokumentum hatékonyságát növeli, ha megfelelően szervezett együttes, gyűjtemény részét képezi.” A szerző a hangos-képes dokumentumok könyvtári kezelésének munkaigényességére is figyelmeztet: ez 50—100 százalékkal több időt követel, mint a hagyományos dokumentumokkal való munka. Ehhez a cikkhez kapcsolódik a Figyelő külföldre tekintő rovatának az az írása is, amely az angol és a skandináv közművelődési könyvtári törvényeknek az audiovizuális dokumentumokra vonatkozó megállapításait foglalkozik. Skandináv tárgyú a rovat két másik közleménye is: a dán nemzeti bibliográfiára épülő szolgáltatásokról szóló összefoglaló, valamint a rendkívül érdekes, széles körű érdeklődésre számot tartó beszámoló a göteborgi városi könyvtárról és számítógépes kölcsönzési rendszeréről.

A KÖNYVTÁRI HÍRADÓ, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár tájékoztatója 1980/3-as jelzésű, július—szeptemberi összevont számában csak a legfontosabb 1981. évi kiadványtervét. Mivel az FSZEK főigazgatója, *Kiss Jenő* a lapunk ugyanebben a számában megjelent újrólévi nyilatkozatában csak a legfontosabb készülő kiadványokat említi meg, néhány egyéb, tervezett bibliográfiára itt is felhívjuk a figyelmet, abban a reményben, hogy bizonyos könyvtárak, könyvtár csoportok hasznát veszik majd tájékoztató-

sunknak. E szerint 1981-ben várható a *Lengyelország szépirodalma, A magyar memoáriródalom bibliográfiája, a Magyar történelmi személyiségek a szépirodalomban, az Afrika, az India és a Berda József* című bibliográfiák megjelenése is. Ugyancsak Kiss Jenő érveit erősítik az új kelenföldi könyvtár — a 3. sz. kerületi könyvtár — működésének első évről írt beszámoló adatai is: egy év alatt 6870 olvasó iratkozott be a korábban elálatlan területnek számító lakótelep új intézményébe, s zeneműtárát is 920-an keresték fel, az időközben bevezetett lemezkölcsönzés során pedig 2621 handlemezt kölcsönzött a könyvtár, továbbá 839 átjátszást is készített. Még két kiegészítő információ a főigazgatói nyilatkozathoz: a Lenin krt. 26. sz. alatti egykori tánciskola helyére tervezett prézens olvasóterem 400 négyzetméter alapterületű lesz; egyszerre 100 olvasó számára teszi lehetővé a helybenolvasást és a lemezhallgatást; szabadpolcain 10 ezer könyvet és 200—250 féle folyóiratot, újságot lehet majd elhelyezni, tömörraktárában pedig még kb. 20 ezer kötet könyv és bekötött folyóirat tárolható. Az olvasótermet bemutató írás utal a tervezett bővebb nyitvatartási időre is — kár, hogy nem mondja meg, mennyi lesz ez. A 18 éven aluli ifjúság könyvtári ellátásáról szóló írásból a fővárosi hálózat elmaradott helyzetének adatai világlanak ki: egyebek között azt is megtudjuk a cikkből, hogy Budapesten ezer lakosra csak 8 négyzetméter alapterület jut, szemben a 23 négyzetméteres országos átlaggal.

A hirdató érdekes összeállítást közöl négy könyvtár nyári olvasószolgálati, tájékoztatósi munkájáról, pontosabban ezek igénybevételéről. A nyári könyvtári „lazítások”, nyitvatartási korlátozások elleni komoly érv az, hogy a statisztika szerint a legnagyobb, valóban szolgáltatóképes könyvtárakban csak az olvasótermi forgalom esik vissza nyáron, a kölcsönzések számában és a kötetforgalomban alig van különbség december és augusztus között, s az a könyvtárosi babona sem igazolódott, miszerint a nyári forgalom összetétele erősen eltolódik a szépirodalom javára. Tanulságos *Gáliczky Évának Kincseshánya-e az Eseménynaptár, avagy meddőhányó?* című írása is, amely a FSZEK és a Könyvtártudományi és Módszertani Központ több mint 15 éves, negyedéves kiállítási és propaganda-segédletének tartalmi, formai és felhasználási kérdéseit vizsgálja. A szakszervezeti könyvtárak közül e számban a Vas-, Fém- és Villamosipari Dolgozók Szakszervezetének központi könyvtára, valamint az EVIG könyvtára mutatkozik be.

A SOMOGYI-KÖNYVTÁRI MŰHELY, a szegediek helyismereti folyóirata elmúlt évi 3. számához mellékletben közli annak a cikknek a hasonmását, amely *Vargáné Major Judit* tollából lapunk 1980. márciusi számában jelent meg a Somogyi-könyvtári Műhelyről. A folyóirat cikke az 1976-ban elhunyt szegedi festőről, Dorogi Imréről (Laczó Katalin), a szegedi dohánytermesztés virágzásának 1700-tól 1900-ig terjedő két évszázadáról (Giday Kálmán) és a szegedi „Koriolánról”, Petrovits Istvánról szólnak. Petrovits Szeged 1833 és 1863 közötti történetének ellentmondásos alakja volt, s rejtélyes személyét, a magyar szabadságharc elleni fellépését, majd 1860 után Csongrád vármegye és Szeged császári biztosaként, illetve főispáni helynökeként játszott szerepét *Péter László* ismerteti, megkísérelvén felderíteni tetteinek, magatartásának indítókait is. A folyóirat *Szemle* rovata szegedi vonatkozású könyveket ismertet, s még a regények esetében is gondosan ügyel arra, hogy a szereplőket és a helyszínt „azonosítsa”, összevesse a valósággal, és utaljon adataik, alakjaik hitelességére, illetve az írói szabadságból fakadó „regényesítésükre”. Az ilyen eszközök alkalmazása révén válik a Somogyi-könyvtári Műhely minden rovatában igazi helyismereti-helytörténeti folyóirattá.

A SOMOGYI KÖNYVTÁRAKnak, a Somogy megyei könyvtárak tájékoztatójának elmúlt évi 1—2. összevont számában *Szita Ferenc*, a megyei könyvtár igazgatója a könyvtárak kapcsolatait vizsgálva felel arra a könyvtárakat gyakorta illető vádra, hogy nem elég nyitottak, befelé fordult a munkájuk: „Vajon nem elég nyitott-e az a könyvtár, ahol egy év 250 nyitvatartási napján megfordul az adott város lakosságának közel kétszerese, vagy egy 3000 lakosú falu könyvtárában az évi látogatók, pontosabban a könyvtárhasználók száma eléri az 5—8000-es számot?” A cikkíró azonban könyvtárosi lelkiismeret-vizsgálatot is tart, ennek eredményeként mégsem elégedett azzal, amit a könyvtárak az emberek felé fordulásban, a propagandában és a külső kapcsolatok megteremtésében, illetve fejlesztésében felmutatnak: „...tény, hogy nagy általánosságban a könyvtári propaganda megfásult, elszíntelenedett, vagy éppen el is aludt egy időre”. Megjegyzi, hogy sok helyen még azzal sem törődnek, hogy a könyvtár tábláját kifüggeszték és nyitvatartási idejét feltüntették. Csak a nagyatádi járásban van szinte minden könyvtárnak megfelelő, izléses táblája, a többiben kevés helyen láthatók a könyvtárak feliratai. A könyvtárba hívó plakátok hiányoznak a leglátogatottabb helyekről, például a tanácsházáról vagy az új ABC-áruházakból. Az író-olvasó találkozók is némileg elvesztették — néhány kivételtől eltekintve — varázsukat, az íróvendéget és az olvasót egyaránt megragadó hatásukat. Az író-olvasó találkozók egyéb problémái között *Szita Ferenc* szól „a találkozók nemes céljait és a kapcsolatokat is romboló hatásokról”, s példaként felhossa: „Túlságosan változatos képet mutat az íróvendégeknek fizetethető (fizetett) tiszteltdíjak összege, amely ma szokásjog, a józan mérlegelés alapján 5—600 forint találkozónként. Vannak nem költségvetésből gazdálkodó szervek, mint rendezők vagy mecénások, amelyek már korábban is 800—1000 forintot is adtak s írók, akik 1500—2000 forintot is kérnek egy-egy »fellépésért«. Ezek esetében már joggal kérdezhetjük: hol itt a nemes ügy, a varázs, a könyv és alkotójának bemutatkozása, találkozása az olvasóval, a leendő olvasóval?” — A falusi könyvtárak kapcsolatairól írott másik cikk, *Turbék Károly* írása a nagyatádi járás tapasztalatai alapján felhívja a figyelmet a kis települések kedvezőtlené vált helyzetére, amely abból ered, hogy az utóbbi időben az államigazgatás és a mezőgazdasági üzemek, valamint az oktatási intézmények központosítása következtében az aprófalvakban, mellékfalvak-

ban megszűnt a helyi kulturális élet tanácsai irányítása, a szövetkezetek összevonása óta elmaradtak a költségvetésen kívüli rendszeres könyvvásárlási segítyek, az agrárértelmiség elköltözött, az iskolai körzetesítés következményeként pedig a tanítók-tanárok is távoztak, s mindezen változások ráadásaként a lakosság száma is nagymértékben csökken a társközségekben. A híradó egyéb cikkeinek többsége szintén falusi könyvtári témákkal — az állománygyarapítás, gyűjteményszervezés kérdéseivel, feladataival, a fiókkönyvtárak ellátásával, a pusztai könyvtárak megszűnésével — foglalkozik, s ha nem is derűs a kép, amit ezek az írók a szakember és a könyvtár-fenntartók elé tárnak — némelykor szinte munkájuk tükreként vagy görbe tükreként —, mindenképpen cselekvésre, változtatásra ösztönöznek és felvillantják a megoldás módjait, a lehetőségeket is. Ezekre a megyén belül, de Somogyon kívül is érdemes figyelni!

A EGYÜTT című Szolnok megyei könyvtári híradó elmúlt évi 2. száma valóságos „Szurmay-szám”. *Szurmay Ernő* könyvtár igazgatója, *Szurmay Ernő* ugyanis öt közleményt írt a folyóiratba, öt különböző műfajú írást, példát mutatván ezzel a megye könyvtárosainak arra, hogy a nyilvánosságot kívánó gondolatokat és információkat közzé kell tenni, a hasonló könyvtári orgánusok szerkesztőinek pedig a közlemények változatosságára, a híradó műfaji színesítésének lehetőségeire. Első írása publicisztika: nagy hevületű megemlékezés a főiskolai szintű népművelő-könyvtáros képzésről és kiállás a forma mellett, amely 1980. szeptember 3-án, az utolsó végzetek diploma-kézbévételének napján végleg megszűnt. A szerző „rekviem”-jében az előnyök és a hátrányok mérlegelése után a képzési forma értékeinek bizonyítására példát is hoz: a levelező tagozat szolnoki konzultációs központjában 1974, az első államvizsga óta 310 Pest, Nógrád és Szolnok megyei népművelő és könyvtáros szerzett diplomát, és közülük a tíz százalékot sem éri el a pályát elhagyók aránya, viszont többen már közművelődési vezetőállásban tevékenykednek. Az 1974-ben államvizsgát tett 24 hallgató közül eddig 14-en kaptak kitüntetést. A cikk sorai között a könyvtárosképzés megoldatlan kérdései miatti aggodalom bújkál. *Szurmay Ernő* második írása beszámoló egyhónapos csehszlovákiai tanulmányútról, a harmadik a megyei könyvtár és a szolnoki Varga Katalin Gimnázium kapcsolatáról szól — ennek eredményességére egyetlen adat: a gimnázium 338 tanulója közül 325 volt a

megyei könyvtár beiratkozott olvasója az 1978/79-es tanévben —, a negyedik cikk történeti feldolgozás: az országos pályadíjat nyert *Könyvünnepek Szolnok megyében 1929—1978* című tanulmányából az 1958—1968-as évekről szóló részt adta közre Szurmay Ernő. Ötödik publikációja krónika jellegű: az 1980. évi ünnépi könyvhét eseményeit foglalja össze. Ugyancsak a közvetlen időszerepesség jegyében íródott az *Együtt* néhány hasonló közleménye is, például a könyvhét megyei eseményeinek összefoglalása, továbbá egy ismeretterjesztés a jászberényi gyermekkönyvtárnak a felszabadulási évfordulóra rendezett megemlékezéséről, valamint értékelés a martfűi szakszervezeti könyvtár részvételéről a Magyar Rádió *Könyvpár-*

baj című vetélkedőjében. A híradó egyéb írásai is tartalmasak, a szám változatos, érdekes: bemutatja a Damjanich János Múzeum könyvtárának 30 ezer kötetes, értékes gyűjteményét, foglalkozik a megyei könyvtár természettudományos állományának kölcsönzési forgalmával (meglepetés, hogy ebben a matematika vezet a fizika előtt, a további sorrend pedig: biológia, kémia, zoológia, csillagászat, botanika, földtudományok, őslénytan); közli egy, 4. osztályos általános iskolai tanulóknak szervezett könyvtári foglalkozás forgatókönyvét, megemlékezik a kisújszállási MÁV-dolgozók könyvtáráról, bő hírvivatot ad, végül a Szolnok megyéről szóló könyvtári cikkeket friss, 1980. első félévi jegyzékét is közzéteszi.

Kérdezz — felelek

G. J. Tolna megyei könyvtáros és mások kérdezték a tanárképző főiskolán tanulóktól:

Mi az oka annak, hogy amíg az iskolában pedagógus képzés nélkül tanító dolgozót (az úgynevezett képzés nélküli pedagógust) a tanárképző főiskola második évfolyamának eredményes elvégzése után tanárjelölt munkaköri elnevezéssel átsorolják az addiginál magasabb bérrel járó munkakörbe, addig a tanárképző főiskola magyar-könyvtár szakán továbbtanuló könyvtári dolgozó a második évfolyam elvégzése után is a szakalkalmazotti munkakör IV. képzési fokozatában marad mindaddig, amíg a főiskolai végzettséget meg nem szerzi. Ez a megkülönböztetés nem méltánytalan-e azért is, mivel a könyvtárkezelői tanfolyamot végzett könyvtárosokat a tanfolyam elvégzése után azonnal átsorolják a magasabb bérrel járó III. képzési fokozatba. Nincs-e lehetőség arra, hogy a képzés nélküli pedagógusok feljebb sorolásának megfelelően a második évfolyam elvégzése után őket is magasabb bérrel járó fokozatba sorolják át?

Válasz:

A közművelődési intézmények dolgozóinak munkabérét szabályozó 4/1977. (VII. 27.) KM—MüM számú együttes rendelet valóban nem ad lehetőséget arra, hogy a szakalkalmazotti munkakör IV. képzési fokozatába sorolt könyvtári dolgozót a tanárképző főiskola második évfolyamának eredményes elvégzése után magasabb bérrel járó fokozatba sorolják át. Ilyen jellegű kedvezmény — tehát az, hogy még a munkakörre előírt képzés megszerzése előtt magasabb bérrel járó munkakörbe lehet a dolgozót átsorolni — kizárólag a képzés nélküli pedagógusokat illeti meg. Ez a pedagógus pálya sajátosságából fakadó, már hosszú ideje fennálló lehetőség kizárólag a pedagógus bérrendszer sajátossága. Más, a képzési elven alapuló bérrendszer ilyen kedvezményre nem ad lehetőséget. A könyvtárkezelői tanfolyamot végzett könyvtárosok feljebb sorolására vonatkozó rendelkezés is tulajdonképpen egy bizonyos *képzés megszerzésének* az elismerését célozza. Megjegyezzük azonban, hogy amíg a képzés nélküli pedagógus munkabérét — ha a szóban forgó kedvezményben nem részesülhetne — a tanulmányainak befejezéséig — függetlenül attól, hogy mennyi a munkaviszonyban töltött ideje — legfeljebb havi 2350 forintban lehetne megállapítani, a szakalkalmazotti munkakör IV. képzési fokozatába sorolt könyvtári dolgozó munkabérét munkaviszonyának első három évében 2450 forintban, azután pedig a munkaviszonyának nyolcadik évéig akár 2750 forintban is meg lehet állapítani.

KÖNYVTÁRI KIADVÁNYOK

MIKROFILMLAPOK BIBLIOGRÁFIAI LEÍRÁSA címmel útmutatót adott ki az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtudományi és Módszertani Központ az új bibliográfiai leirési szabályok megismertetésére indított füzet-sorozatában. Az útmutató összeállítója, Tremkóné Osszleny Mária a mikrofilmlap (microfiche) meghatározása, jellegzetességeinek ismertetése után a könyvekről, a folyóiratokról, valamint a kutatási jelentésekről készült mikrofilmlap-mások leírásának módját tárgyalja, majd foglalkozik az elsődleges mikrofilmlapok — az eredeti kiadásban először, illetve kizárólag mikrofilmlapon megjelent dokumentumok — leírásával is. A hasznos függelék rövidítésjegyzéket, fogalom meghatározásokat közöl, valamint a mikrofilmezéssel kapcsolatos legfontosabb fogalmak értelmezését adja. A hivatkozott irodalom jegyzéke önmagában is értékes bibliográfia. (1980. 79 l. — 19 Ft)

VARGA JENŐ MŰVEINEK BIBLIOGRÁFIÁJÁT jelentette meg 200 példányban, gondos sokszorosításban az MSZMP KB Társadalomtudományi Intézete a nagy marxista közgazdász születésének századik évfordulója alkalmából. A P. Kálmán Katalin által szerkesztett és négytagú munkaközösség által összeállított, 1158 tételes bibliográfia Varga Jenő életrajza után az 1907-től 1979-ig megjelent műveket, illetve azok különféle kiadásait, publikáció-változatait veszi számba évek szerint. Egy-egy éven belül előbb a könyvekben és az önálló kiadványként megjelent műveket sorolja fel kettős — cirill és latin — betűrendben, majd az időszaki

kiadványokban közölt publikációkat írja le lapok szerinti csoportosításban, ezeken belül pedig időrendben. A kötet végén külön található a Varga Jenő szerkesztői közreműködésével készült művek címléírásai. Kár, hogy ehhez a nem bibliográfusok, hanem kutatók által gyűjtött, a szakutatói munka melléktermékeként felderített anyagot tartalmazó, ám a korábbiaknál teljesebb bibliográfiához semmiféle mutató, index nem tartozik. (1979. 222 l. — 33 Ft)

ZOBOR VIDÉK NÉPZENÉJE címmel azonos című zenei estjének kísérő bibliográfiáját adta közre 400 példányban, sokszorosításban a Veszprémi Eötvös Károly Megyei Könyvtár. Az összeállító, Ujhelyi Tiborné a könyvtár népzenei sorozatának e füzetében is többet nyújt a zenei bibliográfiánál: a Nyitra környéki magyar nyelvű népzenei sorozatát tárgyaló irodalomjegyzék közlésén kívül megismerteti az érdeklődőt a vidék népzenei hangfelvételeivel, dallamainak kottáival, de a Felvidék népzeneje, néprajza, népművészete címmel a Dunától és az Ipolytól északra fekvő terület magyarságának folklórjával, szokásaival, táplálkozásával, népi játékaival, táncával, balladáival is. (1980. 69 l.)

A MAGYAR FELVILÁGOSODÁSRól adott ki ajánló bibliográfiát a szolnoki Verseggy Ferenc Megyei Könyvtár. Az intézmény ajánló bibliográfiai sorozatában, a Történelmünk fordulói részsorozat hatodik darabjaként, 500 példányban sokszorosított füzet összeállítója, Szathmáryné Rékasy Ildikó a korszokról szóló ismeretterjesztő és tudományos művek — források és feldolgozások — után regényekre hívja fel a figyelmet, majd a kiad-

vány végén néhány cikket is felsorol. A széles körű érdeklődésre számot tartó művek mindegyikét megfelelő tájékoztatósi értékű annotáció hozza közelebb az olvasóhoz. (1980. 61 l.)

MÓRICZ ÉS DEBRECEN címmel jelent meg Szabó Sándor Géza posztumusz munkája, amelyről a fiatal könyvtáros-irodalomtörténész tragikus haláláról szóló híradásunkban októberi számunkban már említést tettünk. A Hajdú-Bihar megyei Könyvtár által 1973-ban indított, a magyar művelődés- és irodalomtörténet jelesei (Petőfi, Ady) debreceni kapcsolatait feltáró sorozat újabb kötete a korábbiakhoz hasonlóan szintén anyagközlés, de az összeállítás készítőjének tanulmánya jó iránytűt ad az olvasó kezébe a dokumentumok értékeléséhez is. A kiadvány második fejezete kronológia: Móricz Zsigmond napjai Debrecenben címmel az író 1890 és 1942 közötti helyi vonatkozásait tárja fel; a harmadik rész Móricz Debrecenről címmel a városról és a debreceni személyekről szóló idézeteket közöl az életműből, az író levelezéséből, cikkeiből; a negyedik fejezet anyagközlés a helyi sajtóból (Móricz alakja a debreceni sajtóban), többnyire kevésbé ismert, gyakran egymással felelő cikkek gyűjteménye. Az 500 példányban sokszorosított, néhány reprodukciót is közlő, rendkívül értékes összeállítást személynév-mutató zárja. (1980. 247 l.)

KÖNYVTÁRHASZNÁLATI ÚTMUTATÓT bo-csátott ki 5000 példányban, sokszorosításban a nyíregyházi Móricz Zsigmond Megyei Könyvtár. A könyvtári kalauzok szokásos tudnivalóit tartalmazó, haránt

alakú füzet végén néhány üres oldal is található az olvasó feljegyzései számára. (1980. 25 l.)

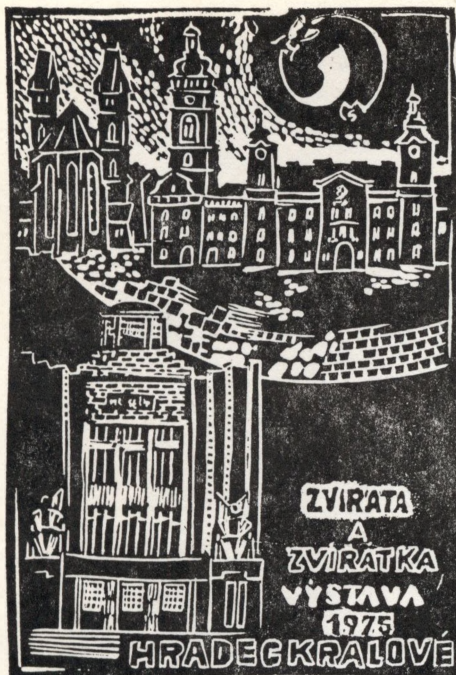
AZ AMERIKAI ELEKT-
RA című O'Neill-dramának a Szigligeti Színház előadása számára rövidített változata jelent meg A szolnoki Szigligeti Színház műhelye 1980—1981 nevű sorozat 4. füzeteként a színház és Verseghy Ferenc Megyei Könyvtár közös kiadásában. A megyei könyvtár által sokszorosított, 300 példányban közreadott szöveget Almási Miklós és Benedek András egy-egy tanulmánya, továbbá Kósa Károly bibliográfiája egészíti ki. (1980. 175 l.)

MINDEN KÖNYV FEL-
FEDEZÉS — ez a Kosztolányi-idézet a címe annak a módszertani segédletnek, amelyet a Veszprém megyei Könyvtár adott ki 500 példányban, sokszorosításban a gyermekek körében végzendő könyvtári munka támogatására. A Balogh Ferencné szerkesztette segédanyagban a megye gyermekkönyvtárosai az általuk kiválasztott 45 szépirodalmi könyvről pár mondatos ismertetőket készítettek, továbbá az olvasmányok feldolgozásának megkönnyítésére valamennyihez még 5—5 kérdést is összeállítottak, és a könyvek hathatósabb ajánlásának érdekében mind-egyiket betűjelekkel (A=alsósoknak, F=felsősöknek, S=serdülőknek) minősítették. A kérdéseket a gyermekek számára külön lapokon is megjelentették, és ezek alapján a jó válaszokat adó pártások között jutalmakat sorsolnak ki. Ha a megye könyvtárosai más könyvekről is állítanak össze kérdéseket, és megküldik a hálózati központnak, a megyei könyvtár újabb kiadványban teszi közzé az olvasmányajánlásokat. (1980. 58 l.)

KÖRÖSTAJ REPERTÓ-
RIUM címmel a Békés megyei Népújság kulturális mellékletének 1960 és 1980 közötti két évtizedéről adott ki cikkbibliográfiát a Szeghalmi Nyilvános Könyvtár az Írószövetség megyei tagozatának támogatásával. A 150 példányban, sokszorosításban, kutatási célra közzétett repertóriumhoz az anyagot a könyvtár munkaközössége dolgozta fel, és Boruzs Józsefné, valamint Horváth László állította össze. A megyei lap vasárnapi mellékletének ezer számát, annak valamennyi közleményét és teljes képanyagát feltáró, csaknem 2500 tételes repertórium tárgyköri elrendezésű: öt fejezetben (Művelődéspolitikai — közművelődés; Művészetelmélet — művészetkritika; Honismeret — helytörténet, visszaemlékezés; Szépirodalom; Képzőművészeti reprodukció), illetve a fejezeteken belül további műfaji csoportokban a szerzők betűrendjében közli a leírásokat. A repertórium használatát a tételszámokra utaló háromféle mutató — szerzői (alkotói), fordítói és a címekben szereplő személynevek mutatója — könnyíti meg. (1980. 188 l.)

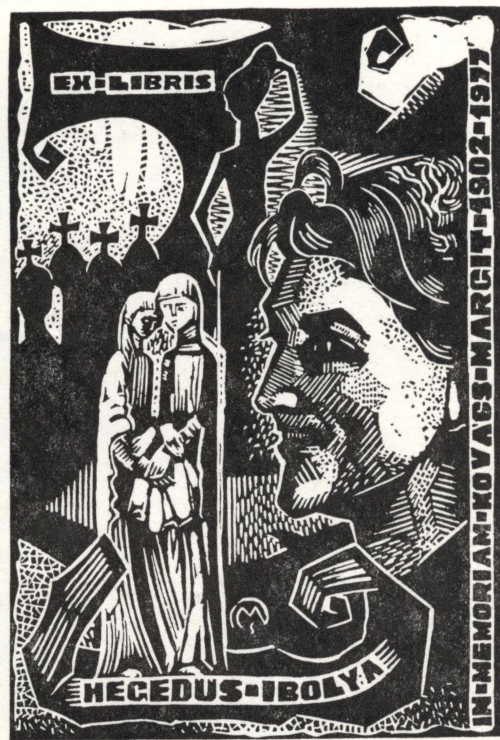
DECEMBER 1-IG A
SZERKESZTŐSÉGBE ÉR-
KEZETT PERIODIKUS
KIADVÁNYOK: Gazdaság-
politikai Tájékoztató 52.
[1980] október (Balassi Bál-
int Megyei Könyvtár Sal-
gótarján); Hungarika Iro-
dalmi Szemle. Külföldön,
idegen nyelven megjelent
magyar vonatkozású köny-
vek és folyóiratcikkek vá-
logatott bibliográfiája. 1980/
4. (október—december) (Or-
szágos Széchényi Könyv-
tár); Irodalomkutatások. Az
általános és nyilvános
könyvtárakban elvégzett
irodalomkutatások jegyzé-
ke. 1980. november (Berzse-
nyi Dániel Megyei Könyv-
tár, Szombathely); Könyv-
tárellátó Híradó '80/1.

(Könyvértékesítő Vállalat);
Könyvtári Tájékoztató
1980/11. sz. (november)
(Nagyközségi-Járási Könyv-
tár, Edelény); Külföldi Pe-
dagógiai Információ 1980/5—
6—7. (máj.—jún.—júl.) Or-
szágos Pedagógiai Könyv-
tár és Múzeum); Külföldön
megjelent fontosabb
jogtudományi mű-
vek jegyzéke. 1980. har-
madik negyedév (Or-
szággyűlési Könyvtár);
Magyar Könyvészet 1976.
A Magyarországon meg-
jelent könyvek bibliog-
ráfiája. (OSZK); Magyar
Pedagógiai Információ
1980. 5—6. (OPKM);
OMKDK Híradó 1980/9—10.
(Országos Műszaki Könyv-
tár és Dokumentációs Köz-
pont); [A] Szabolcs-Szat-
már megye orvosi szak-
könyvtáraiban található
kurrens szakfolyóiratok
jegyzéke 1981. = Könyvtá-
ri Tájékoztató 1980/4. sz.
(Jósa András Megyei Kór-
ház — Rendelőintézet,
Nyiregyháza); Szociológiai
Információ. A magyar nyelvű
és magyar vonatkozású
szakirodalom válogatott
bibliográfiája 1979/4. (Fővá-
rosi Szabó Ervin Könyv-
tár); Tájékoztató a külföldi
közgazdasági irodalomról.
„A”-sorozat. Referátumok
1980/11. sz., „B”-sorozat.
Bibliográfia. 1980/11. sz.
(Marx Károly Közgazda-
ságtudományi Egyetem.
Központi Könyvtár); Tájé-
koztató a Vas megyéről
szóló irodalomból. 1980. ok-
tóber (Berzsenyi Dániel
Megyei Könyvtár, Szombat-
hely); Tájékoztató jegyzék
vezetők számára. 1980/9.
sz., szeptember, 10. sz., ok-
tóber (Hajdú-Bihar megyei
Könyvtár, Debrecen); Tájé-
koztató külföldi szociológiai
folyóiratokról. 1980/10.,
1980/11. sz. (Fővárosi Szabó
Ervin Könyvtár); Új könyv-
beszerzések 1980/5. (Orszá-
gos Műszaki Könyvtár és
Dokumentációs Központ);
Új Média. Audiovizuális ál-
lomnygyarapítási tanács-
adó. 1980/2. sz. (Országos
Oktatástechnikai Központ,
Veszprém).

CSIBY MIHÁLY ex libriseiből és grafikáiból

(Cikkünket lásd a 46. oldalon)

Ára: 10,- Ft

HU ISSN 0450-7886